

Nr 224.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol, m. m.; given Stockholms slott den 18 april 1947.

Under åberopande av bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol;
- 2) lag om betalningsföreläggande för vissa fordringar på arbetslön m. m.; samt
- 3) lag angående ändrad lydelse av 26 § lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Herman Zetterberg.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol.

Härigenom förordnas *dels* att 5, 6, 8, 10 och 13 §§ lagen den 22 juni 1928 om arbetsdomstol skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives *dels ock* att lagen från och med 16 § skall erhålla den lydelse som angives i det följande.

5 §.

Ledamot eller ersättare, som avses i 4 §, skall vara svensk medborgare och hava uppnått tjugufem års ålder. Ej må befattningen utövas av den, som är omyndig eller i konkurstillstånd.

6 §.

Har ledamot — — — av Konungen.

Avgår sådan — — — motsvarande tillämpning.

Har någon såsom ordförande eller ledamot övervarit huvudförhandling eller deltagit i förrättning enligt 10 § andra stycket, men avgår han, innan målet blivit avgjort, vare han det oaktat skyldig att tjänstgöra vid fortsatt behandling av målet.

8 §.

Innan någon tager säte i arbetsdomstolen, skall han hava avlagt domared eller, med Konungens tillstånd, sådan försäkran på heder och samvete, varom i 4 kap. 11 § andra stycket rättegångsbalken sägs.

10 §.

Arbetsdomstolen vare — — — sägs föreligger.¹

Besiktning å — — — för arbetarsidan.

Handläggning, som ej sker vid huvudförhandling eller förrättning enligt andra stycket och som icke heller innefattar måls avvisande, ankommer på ordföranden. Sådan handläggning må ock enligt ordförandens uppdrag ombesörjas av lagfaren tjänsteman vid domstolen, som den därtill förordnat.

¹ Jfr prop. nr 45/1947.

13 §.

Förening, som slutit kollektivavtal, äge vid arbetsdomstolen väcka och utföra talan för den som är eller varit medlem i föreningen; och må denne själv ej kära, med mindre han visar, att föreningen undandrager sig att tala å hans vägnar. Vad som finnes stadgat om part med hänsyn till jävsförhållande, personlig inställelse, hörande under sanningsförsäkran och andra frågor som röra bevisningen skall ock gälla den för vilken förening kärar.

Vill någon — — — sin talan.

Har förening — — — deras medlemmar.

Om förfarandet vid arbetsdomstolen.**16 §.**

Den som vill väcka talan vid arbetsdomstolen har att hos domstolen göra skriftlig ansökan om stämning å motparten. I stämmningsansökan skall käranden uppgiva de omständigheter varå han grundar sin talan, uppställda efter sitt sammanhang, så ock det yrkande han framställer. Vid ansökan bör käranden i huvudskrift eller besannad avskrift foga de skriftliga bevis som innehavas av honom.

Förekommer ej anledning att avvisa ansökan, skall domstolen utfärda stämning å svaranden att svara å käromålet.

17 §.

Stämningen skall jämte stämmningsansökan och därvid fogade handlingar delgivas svaranden.

Delgivningen skall ske genom domstolens försorg; dock må domstolen, om det finnes lämpligt, förelägga käranden att verkställa delgivningen.

Vad i andra stycket stadgas äge motsvarande tillämpning, när delgivning i rättegången eljest skall ske.

18 §.

Utfärdas stämning, skall förberedelse i målet äga rum. Förberedelsen skall vara skriftlig, om icke domstolen finner muntlig förberedelse vara lämpligare och parts inställelse kunna ske utan oskäligen kostnad eller synnerlig olägenhet.

Domstolen äger förelägga part vid vite att fullgöra vad han har att iakttaga under förberedelsen.

19 §.

Försummar part att vid skriftlig förberedelse inkomma med svaromål eller annan infordrad skrift eller uteblir part från sammanträde för muntlig förberedelse, må domstolen ändock vidtaga åtgärder för fortsatt förberedelse, om detta kan antagas vara till gagn för målets utredning. I annat fall skall domstolen utan hinder av partens utevaro eller försummelse utsätta målet till huvudförhandling.

20 §.

Sedan förberedelsen avslutats, skola parterna kallas till huvudförhandling. Part så ock ställföreträdare för part vare skyldig att infinna sig personligen, om hans närvaro finnes erforderlig för utredningen.

21 §.

Domstolen äger, om det finnes erforderligt, självmant föranstalta om bevisning. Dock må domstolen ej utan framställning av part höra vittne, som ej förut hörts på parts begäran, om det icke finnes påkallat med hänsyn till avgörandets betydelse utöver det mål, varom är fråga.

22 §.

Uteblir part från sammanträde för huvudförhandling, äge domstolen ändock på yrkande av tillstädeskommen part företaga målet till förhandling och avgörande. Erinran härom skall intagas i kallelsen till sammanträdet. Framställes ej sådant yrkande som nyss sagts, skall målet avskrivas.

23 §.

Uppskjutes påbörjad huvudförhandling, skall målet återupptagas till slutlig handläggning så snart ske kan; och må därvid fortsatt huvudförhandling äga rum, ändå att längre tid än två veckor förflutit från den tidigare handläggningens slut.

24 §.

I protokoll vid huvudförhandling vare ej nödigt att anteckna utsaga av vittne eller sakkunnig eller av part under sanningsförsäkran.

25 §.

Domstolen bestämmer i vilken ordning omröstning till dom eller beslut skall äga rum.

Är beträffande samma käromål fråga om flera omständigheter, som var för sig äro av omedelbar betydelse för utgången, skola de ändock ej uppställas till särskild omröstning.

26 §.

Dom skall meddelas så snart ske kan, sedan huvudförhandlingen avslutats.

Domen skall underskrivas av dem som deltagit i avgörandet. Utskrifter av domen, å domstolens vägnar underskrivna av ordföranden, skola samma dag som domen meddelas genom ordförandens försorg med posten utsändas till parterna. Äro flera parter å samma sida, må gemensam utskrift sändas till en av dem. Särskild underrättelse om tiden och sättet för domens meddelande erfordras ej.

Vad i denna paragraf stadgas om dom äge motsvarande tillämpning å slutligt beslut, om frågans beskaffenhet fordrar det.

27 §.

Beträffande rättegångskostnad äge domstolen förordna, att vardera parten skall bära sin kostnad jämväl då den tappande parten med hänsyn till målets beskaffenhet haft skälig anledning att få tvisten prövad av domstol.

Skyldighet för flera medparter att ersätta rättegångskostnad skall fördelas mellan dem efter vad som finnes skäligt med hänsyn till deras förhållande till saken och rättegången.

28 §.

Angående rättegången vid arbetsdomstolen skall i övrigt i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad i rättegångsbalken eller eljest finnes stadgat beträffande rättegång vid rådhusrätt i mål, där förlikning om saken är tillåten.

Särskilda bestämmelser.

29 §.

Vite, vartill någon blivit fälld för underlåtenhet att fullgöra arbetsdomstolens dom, må ej förvandlas.

30 §.

Parterna äga utan avgift erhålla utskrift av arbetsdomstolens dom eller slutliga beslut samt protokoll.

31 §.

Åtal mot ordförande eller ledamot i arbetsdomstolen för ämbetsbrott skall upptagas av högsta domstolen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948; därvid gälle i tillämpliga delar vad i lagen om införande av nya rättegångsbalken finnes föreskrivet.

F ö r s l a g

till

L a g**om betalningsföreläggande för vissa fordringar på arbetslön m. m.**

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

För fordran på arbetslön som grundas på bestämmelse i kollektivavtal må betalningsföreläggande, utan hinder av att tvist om anspråket hör till arbetsdomstolen, sökas vid allmän underrätt.

Betalningsföreläggande må ock sökas vid allmän underrätt för fordran på semesterlön eller semesterersättning enligt lag, ändå att arbetsavtalet är reglerat av kollektivavtal och talan förty eljest skolat väckas vid arbetsdomstolen.

2 §.

Bestrider gäldenären ansökningen och har målet med anledning härav hänskjutits till rättegång, skall målet överlämnas till arbetsdomstolen, om tvisten finnes vara av beskaffenhet att skola prövas av denna; och må klagan över beslut härom ej föras.

Arbetsdomstolen skall förelägga borgenären att visa, huruvida förening, som i 13 § första stycket lagen om arbetsdomstol sägs, vill föra borgenärens talan eller undandraget sig detta. Har i målet åberopat kollektivavtal slutits av förening, vari gäldenären är eller varit medlem, skall denna instämmas att jämte gäldenären svara i målet vid arbetsdomstolen.

Har annan domstol än högsta domstolen överlämnat målet, skall arbetsdomstolen, om den finner sig icke vara behörig, visa målet åter till den rätt som överlämnat det. Där sådan återförvisning skett, må frågan huruvida målet hör under arbetsdomstolen ej ånyo upptagas.

3 §.

Talan i mål som enligt 2 § överlämnats till arbetsdomstolen skall anses väckt vid denna, när ansökningen om betalningsföreläggande gjordes hos den allmänna underrätten.

Har allmän underrätt i mål om betalningsföreläggande å ansökningen tecknat bevis att utmätning må äga rum och vill gäldenären söka återvinning, skall han, såframt tvisten är av beskaffenhet att skola prövas av arbets-

domstolen, dit ingiva ansökan om stämning inom tid som sägs i 35 § första stycket lagsökningslagen.

4 §.

Beträffande förfarandet vid allmän underrätt i mål som avses i denna lag skall i övrigt lända till efterrättelse vad i lagsökningslagen finnes föreskrivet, där det är tillämpligt.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 26 § lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester.

Härigenom förordnas, att 26 § lagen den 29 juni 1945 om semester skall erhålla följande ändrade lydelse.

26 §.

Mål, som avse tillämpningen av denna lag, upptagas och avgöras av allmän domstol; dock skola mål beträffande arbetstagare, vilkas arbetsavtal regleras av kollektivavtal, anhängiggöras vid arbetsdomstolen. Att betalningsföreläggande för fordran på semesterlön eller semesterersättning enligt lag må sökas vid allmän underrätt jämväl om arbetsavtalet regleras av kollektivavtal, därom är särskilt stadgat.

I fråga — — — lag sägs.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 februari 1947.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med chefen för socialdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, fråga om *en av nya rättegångsbalken föranledd revision av lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol m. m.*

Föredraganden anför följande.

Den 22 september 1944 förordnade Kungl. Maj:t dåvarande ordföranden i arbetsdomstolen, numera presidenten Arthur Lindhagen att inom justitiedepartementet biträda vid verkställande av utredning rörande de ändringar i lagen om arbetsdomstol som kunde finnas erforderliga i anledning av nya rättegångsbalken.

Utredningsmannen har avgivit en den 24 juli 1946 dagtecknad promemoria med förslag till lag om ändring i lagen den 22 juni 1928 om arbetsdomstol och förslag till lag om betalningsföreläggande för vissa fordringar på arbetslön m. m. jämte motiv till dessa lagförslag. Lagförslagen torde såsom *Bilaga A* få fogas till protokollet.

Sedan yttranden över promemorian och därvid fogade lagförslag efter remiss avgivits av *socialstyrelsen, svenska arbetsgivareföreningen, landsorganisationen i Sverige* och *Sveriges advokatsamfund*, anhåller jag att nu få upp- taga frågan till behandling.

Förslaget till lag angående ändring i lagen om arbetsdomstol.

Promemorian.

I en inledande framställning har utredningsmannen närmare utvecklat arbetsdomstolens särställning i processuellt hänseende samt lämnat en redogörelse för den nuvarande rättegången vid arbetsdomstolen.

Härvid har utredningsmannen beträffande arbetsdomstolens särställning anför följande.

Arbetsdomstolen är en domstol. Med ledning av allenast ett fåtal lagstadganden har domstolen haft att i stor utsträckning tämligen fritt utstaka linjerna för sin verksamhet både i materiellt och i processuellt hänseende. Med hänsyn härtill kunde det ha varit en tänkbar möjlighet att arbetsdomstolen kommit att i materiellt hänseende utveckla sig till något slags kompromissinstitut. Det stod emellertid från början fullt klart, att en sådan möjlighet måste under alla omständigheter undvikas. Det rättsområde, till vilket arbetsdomstolens verksamhet är förlagd, var från början alldeles obearbetat men tillika av mycket invecklad beskaffenhet. För att domstolen skulle kunna uträtta något gagneligt genom att bringa reda och ordning på detta område, gällde det därför att från början söka slå in på klara och bestämda linjer. Domstolen har därför strängt hållit fast vid ett rent rättsligt betraktelsesätt.

Vad det processuella området angår ligger det i sakens natur, att en mängd omständigheter utan motsvarighet i rättslivet i övrigt måste medföra ett i vissa hänseenden ganska särpräglat rättegångsförfarande. Till dessa omständigheter måste naturligen hänsyn tagas också när det gäller att inpassa rättegången vid arbetsdomstolen inom ramen för nya rättegångsbalkens stadganden.

Bland de omständigheter, som enligt utredningsmannens mening äro ägnade att medföra ett i viss mån särpräglat rättegångsförfarande vid arbetsdomstolen, nämnas i promemorian först och främst domstolens sammansättning och parterna vid domstolen.

Beträffande domstolens sammansättning anför utredningsmannen:

Arbetsdomstolen är sammansatt på följande sätt. Ordförande, vice ordförande och ytterligare en ledamot förordnas för viss tid av Kungl. Maj:t utan föregående förslag bland personer, som icke kunna anses företräda arbetsgivar- eller arbetarintressen. Ordföranden och vice ordföranden skola vara jurister med domarerfarenhet och den tredje ledamoten skall äga särskild insikt och erfarenhet i arbetsförhållanden och därmed förbundna arbetsfrågor. Fyra ledamöter, vilka skola vara i arbetsförhållanden erfarna och kunniga, förordnas av Kungl. Maj:t för två år i sänder, två efter förslag av svenska arbetsgivareföreningarnas förtroenderåd och två efter förslag av landsorganisationen i Sverige. För ledamöterna men icke för ordföranden förordnas ersättare till dubbla antalet enligt motsvarande regler. Beträffande de efter förslag utsedda ledamöterna gäller, att ersättarna icke äro personliga.

Det har sålunda varit avsett, att domstolen skall inrymma ett starkt lekmanneelement, som dessutom skall besitta en speciell sakkunskap på det rättsområde, inom vilket arbetsdomstolen har sin verksamhet. Lekmanneelementet har icke såsom häradsnämnden en mer eller mindre strängt genomförd kollektiv rösträtt, utan rösträtten är individuell. Genom att i domstolen insätta ledamöter på förslag av organisationer med stark motsatsställning till varandra har man också medvetet i domstolen infört ett element, som representerar de motsatta intressena. Detta har naturligen skett från två synpunkter, nämligen dels för att stärka förtroendet för domstolen och dels för att i domstolen införa en verkligt levande sakkunskap. Vid lagstiftningens tillkomst utgick man från att detta intressentskap icke skulle komma att taga sig uttryck i ständiga slitningar mellan arbetsgivar- och arbetarrepresentanterna utan att den objektivitet, som man var berättigad att vänta av kloka och erfarna män, i alla fall skulle göra sig gällande. Denna förutsättning har också blivit i praktiken uppfylld, vilket bäst visas därav att arbetsdomstolen i sina domar är enhällig i mera än två tredjedelar av alla fall.

Utredningsmannen understryker härefter, att arbetsdomstolen dock otvivelaktigt är en tung apparat:

Redan ett så högt ledamotsantal som sju måste medföra ganska tunga arbetsformer, men av särskild betydelse i detta hänseende är, att alla ledamöterna med undantag av ordföranden fullgöra sitt uppdrag såsom bisyssla. Genom sitt ytterst krävande ordinarie arbete, som i stor utsträckning omfattar deltagande i långdragna förhandlingar och som ofta medför tidsödande resor, äro ledamöterna i mycket betydande utsträckning förhindrade att stå till förfogande, när deras medverkan från domstolens synpunkt är mest önskvärd. Det är icke lätt att, sedan ledamöterna efter en sessionsdag skilts åt, samla dem igen till en överläggning eller att komma i kontakt med enskilda ledamöter, som övervarit handläggningen av visst mål, och man kan icke vänta sig, att ledamöterna skola samtidigt och med minsta tidsutdräkt ägna sig åt granskningen av föreliggande domsförslag. Ledamöternas bundenhet av sitt ordinarie arbete medför vidare att ledamot ofta är helt hindrad att delta i de ordinarie sessionerna, som förekomma varje fredag. Ersättare måste då inkallas, som på liknande sätt är strängt upptagen. Domstolens sammansättning är på grund härav nästan aldrig densamma från den ena sessionsdagen till den andra. Detta är naturligen ägnat att öka de skildrade svårigheterna.

I en specialdomstol av den typ, varom här är fråga, måste naturligen sakkunskapen och lekmannaomdömet få komma till sin rätt i största möjliga utsträckning. Dess inflytande får icke försvagas. I sådana fall, där domstolens speciella sammansättning kan väntas vara av någon betydelse, får man därför icke avstå från den kollegiala behandlingen och överflytta avgörandet på ordföranden eller enskild ledamot. En betydande hjälp vid handhavandet av den tunga apparaten erhålles genom att domstolen har relativt fria arbetsformer. Detta kan sägas vara fallet för närvarande, och det synes mig önskvärdt, att domstolen icke heller för framtiden bindes med stränga formella föreskrifter rörande sin verksamhet.

Det lekmannaelement, från vilket domstolen i så hög grad rekryteras, har en stor och omfattande vana vid muntliga förhandlingar, men det oaktat synes det mig naturligt, särskilt med hänsyn till målens ofta mycket invecklade beskaffenhet, att man icke av lekmännen i domstolen kan kräva, att de utan alla förkunskaper om tvisten skola taga säte i domstolen. Därför har det också hitintills betraktats såsom något alldeles självklart, att domstolens samtliga ledamöter före ett måls företagande till huvudförhandling skola ha tagit del av det material, som framkommit under förberedelsen.

Härefter yttrar utredningsmannen beträffande parterna vid domstolen följande.

Tvist om ett kollektivavtal uppkommer vanligen i det enskilda arbetsförhållandet, men genom det kollektiva momentet, som med avseende å avtalets innehåll är förknippat med tvisten, får denna i regel en allmängiltig karaktär. Detta har gjort det nödvändigt att tilldela de avtalslutande organisationerna en dominerande roll i rättegången. Lagen har därför erhållit det innehåll, att förening, som slutit kollektivavtal, äger vid arbetsdomstolen väcka och föra talan för den, som är eller varit medlem i föreningen, och att denne själv ej må kära, med mindre han visar, att föreningen undandragit sig att tala å hans vägnar. Beträffande svarandesidan är på likartat sätt föreskrivet, att om någon vill föra talan vid arbetsdomstolen mot medlem eller förutvarande medlem i förening, som slutit kollektivavtal, även föreningen skall instämmas och att föreningen må svara å medpartens vägnar, där denne

ej själv utför sin talan. Den framskjutna ställning, som sålunda inrymts åt organisationerna i fråga om talans utförande, utesluter emellertid icke, att de enskilda parterna taga aktiv del i rättegången. Deras närvaro är tvärtom i de allra flesta fall önskvärd, ty tvisten rör sig merendels icke endast om lag och avtal utan också om de faktiska förhållandena på arbetsplatsen.

Med hänsyn till organisationernas ställning i rättegången är det tydligt, att pläderingen i första hand kommer att åvila organisationernas funktionärer. Dessa ha i regel på grund av sin allmänna verksamhet en mycket stor förmåga att uttrycka sig klart och redigt i muntlig framställning. De äro också i de flesta fall strängt sakliga och starkt realitetsbetonade. På arbetsgivar-sidan ha funktionärerna oftast juridisk utbildning, men deras senare verksamhet har merendels icke legat på rättegångsområdet, och de besitta därför icke särskild rutin såsom rättegångsombud. På arbetarsidan kan man själf-fallet icke hos funktionärerna vänta juridisk utbildning. Med hänsyn till dessa omständigheter har man anledning att ibland beklaga en viss brist i fråga om det juridiska handhavandet av målen. Särskilt är naturligen sinnet för finare logiska och rättsliga distinktioner mindre starkt utpräglat. Yrkesadvokater uppträdde tidigare ytterst sällan vid arbetsdomstolen, men förekomsten av sådana är i starkt stigande, särskilt sedan vissa stora arbetarorganisationer med talrika mål funnit det lämpligt att anlita advokater. När en kunnig och skicklig advokat intimt samverkar med vederbörande organisations funktionärer och med den personligt berörda parten, blir resultatet utmärkt. Det måste dock betonas, att en yrkesadvokat för att kunna göra verklig nytta måste äga ingående kännedom om det arbetsrättsliga området.

I många mål förekommer överhuvud taget icke någon organisation på arbetsgivarsidan. Även enskilda arbetsgivare, som icke äro organisationsanslutna, ha nämligen numera i regel slutit kollektivavtal. När en tvist om ett dylikt avtal handlägges, företräder ofta arbetsgivaren själf, någon gång med biträde av en advokat, som då vanligen står relativt främmande för det arbetsrättsliga området. Denna typ av arbetsgivare saknar vanligen förmåga att lägga fram en sak på ett klart och redigt sätt, och hans erfarenhet på de formella och avtalsmässiga områdena är också merendels mycket begränsad. Mål, i vilka dylika arbetsgivare äro parter, vålla därför domstolen stora svårigheter i utredningshänseende.

Ytterligare tre omständigheter åberopas av utredningsmannen såsom skäl till att processen vid arbetsdomstolen måste i vissa hänseenden få en annan utformning än processen vid de allmänna domstolarna, nämligen målen s speciella karaktär, jurisdiktionsområdets omfattning och det förhållandet att arbetsdomstolen är både första och sista instans på sitt rättsområde.

Härom heter det i promemorian:

De flesta målen vid arbetsdomstolen röra sig mer eller mindre om tolkning av kollektivavtal. Ibland är det naturligen också fråga om lagtolkning. Vanligen äro emellertid tvisterna sammanvävda med frågor om faktiska förhållanden. I ett stort antal mål hänför sig tvisten i huvudsak till faktiska frågor.

Under de första åren av arbetsdomstolens tillvaro märktes en ständig stegring i fråga om antalet inkommande mål. Därefter har tendensen varit lika utpräglat fallande, men samtidigt har den genomsnittliga svårighetsgraden stadigt ökat. Att utvecklingen skulle bli denna är i och för sig ganska naturligt. Under arbetsdomstolens första tid, då såväl arbetsgivare som arbetare stodo frågande även inför ganska enkla problem inom detta rättsområde, var

det naturligt att under domstolen komma att dragas åtskilliga tvister av tämligen enkel beskaffenhet. Allt eftersom erfarenheterna vuxit och ledning kunnat erhållas genom tidigare avgöranden av domstolen, ha de enklare målen fallit bort, medan de svårare rättstvister alltjämt måste bli föremål för prövning. Samtidigt ha parterna allt mera fått klart för sig, vilken betydelse en omsorgsfull utredning har. I början förelåg en viss benägenhet att komma med endast påståenden. Den vidlyftigare utredningen har tydligen också gjort målens omfattning större. Utan att överdriva kan man säga, att numera förekomma endast få mål, i vilka handläggning och avgörande kan ske rent rutinmässigt. Det stora flertalet mål är förenat med svårigheter både att utreda och att avgöra. Och till ett högst betydande antal äro målen verkligt svåra, ungefär i klass med dem, som högsta domstolen brukar ha anledning att sätta på cirkulation.

Svårigheterna bero först och främst på kollektivavtalens allt annat än lätt-tolkade innehåll. Kollektivavtalen ha svällt ut på ett sätt, som gör dem jämförbara med omfattande lagverk för varje fack, inbördes tämligen olika. Samtidigt kan man med fog beteckna kollektivavtalen som lappverk, där det ena tillägget gjorts på det andra på grundval av en ursprunglig tämligen primitiv och ogenomtänkt stomme. Dessutom vimlar det av kompromisser i kollektivavtalen, vilka tagit sig uttryck i mångtydiga och oklara uttryckssätt. För att kunna bedöma ett kollektivavtals innebörd på en viss punkt är det ofta nödvändigt att äga kännedom om bestämmelsernas historiska tillkomst samt om vad som förekommit vid olika avtalsförhandlingar. På sistnämnda punkt möter en ytterligare svårighet i den vid förlikningsförsök använda metoden. Ett förlikningsförslag är nämligen i regel icke grundat på en diskussion, som förlikningsmannen fört med parterna gemensamt, utan de överläggningar, som föregått förslaget, har förlikningsmannen oftast fört med vardera parten för sig. Denna metod, som möjligen icke kan undvikas, är särskilt ägnad att åstadkomma missförstånd.

Såsom förut nämnts har domstolen att i talrika fall taga ställning till frågor om faktiska förhållanden, och dessa frågor äro icke heller lättbedömda. Det gäller sålunda att sätta sig in i invecklade arbetsorganisatoriska spörsmål och det oftast svårfattliga sättet för ett arbetes tekniska utförande.

Det finns också en bidragande orsak till målens höga svårighetsgrad. Åtskilliga mål ha en tendens att flyta ut i något obestämt och diffust. Det är ibland svårt att få ett klart grepp om de synpunkter, som skola vara ledande för avgörandet. Härtill medverkar, att parterna förklarligt nog icke alltid ha möjlighet att själva giva anvisning på de avgörande omständigheterna. Dessa framträda många gånger tydligt först sedan målet är överlämnat, ibland redan vid domstolens första överläggning, men icke sällan först i samband med försöken att avfatta en dom.

Arbetsdomstolen har hela riket till jurisdiktionsområde. Det ligger i sakens natur, att detta medför vissa högst betydelsefulla konsekvenser i fråga om förfarandet. Möjligen underskattade man vid domstolens tillkomst nackdelarna av det stora jurisdiktionsområdet, i det att man länkte sig, att arbetsdomstolen väsentligen skulle komma att få taga befattning med tvister rörande de stora riksavtalens tolkning. Om detta verkligen var fallet, så innebar det en felsyn. Såsom framgår av det föregående har domstolen att ofta syssla med mål rörande kollektivavtal för enskilda oorganiserade arbetsgivare, och målen röra sig ju också i betydande utsträckning om faktiska förhållanden, som måste utredas. Vid ett måls handläggning måste därför oftast personer i egenskap av parter eller vittnen inställa sig i Stockholm från en kanske långt avlägsen ort. Om utredningen skulle göras fullständig, skulle därför kostnaderna ofta komma att stå i orimlig proportion till de värden,

som äro föremål för tvist. Kostnadsfrågan är för övrigt av betydelse även när målet rör större värden eller är av större betydelse ur prejudiciell synpunkt. Ett mål kan exempelvis röra sig om arbetsförhållandena för 20 eller 30 olika arbetare, och det skulle för utredningen egentligen vara av betydelse att alla dessa voro närvarande vid domstolen. Någoting sådant kan tydligen icke påfordras, emedan kostnaderna skulle vara oöverkomliga. Man får därför i ett sådant fall nöja sig med att en eller annan av arbetarna inställer sig, men det är självklart, att detta inverkar på utredningens kvalitet.

Mot arbetsdomstolens beslut må talan ej fullföljas. Arbetsdomstolen är sålunda *både* första och sista instans. Detta innebär, att arbetsdomstolen på en och samma gång har att såsom en underdomstol övervaka, att utredningen blir klar och såvitt möjligt uttömmande, och att såsom en högsta domstol svara för enhetlig rättstillämpning och prejudikatbildning. Jag kan icke neka till att denna arbetsdomstolens dubbla uppgift känns betungande. Motsättningen mellan de båda uppgifterna medför bland annat en ständig slitning mellan önskemålet om ett snabbt avgörande och nödvändigheten av ett omsorgsfullt övervägande. I början av domstolens tillvaro och under intrycket av det ständigt ökade antalet mål sökte man i så stor utsträckning som möjligt efterkomma det första kravet, men efter hand, då antalet mål minskades men den genomsnittliga svårighetsgraden ökades, har domstolen sett sig nödsakad att eftersätta hastighetskravet för att få ökat utrymme för ett lugnt och mindre jäktat övervägande. Härtill har naturligen också bidragit, att arbetsdomstolen fått allt klarare blick för betydelsen av dess prejudikatbildande verksamhet. I denna del är arbetsdomstolen vida mera påpassad än de allmänna domstolarna, även högsta domstolen. Detta är ju i och för sig självklart och sammanhänger med det begränsade rättsområde, inom vilket arbetsdomstolen har att döma, och med det utomordentligt stora intresse, med vilket arbetsgivar- och arbetarorganisationer följa domstolens domar. I nästan varje mål av någon principiell betydelse åberopas från ömse sidor äldre rättsfall till stöd för de olika ståndpunkterna. Just genom sina tidigare avgöranden blir domstolen ju längre tiden lider allt hårdare bunden, och svårigheterna att bedöma ett nytt fall, som har likheter med ett föregående men företer vissa avvikande drag, bli allt större.

Utredningsmannen framhåller, att enligt gällande lag om arbetsdomstol är rättegången där grundad i huvudsak på samma principer, som äro utmärkande för nya rättegångsbalken. Sålunda skall även för närvarande en förberedelse äga rum; huvudförhandlingen skall om möjligt vara koncentrerad till ett rättegångstillfälle och vid huvudförhandlingen skall ett muntligt förfarande tillämpas. Såsom bakgrund för de stadganden, som utredningsmannen föreslagit, har han ansett det lämpligt att redogöra för hur nämnda principer blivit närmare utformade i *t i l l ä m p n i n g e n*.

Om förberedelsen heter det i promemorian:

Stämningförfarandet är helt anknutet till gamla rättegångsbalkens regler men samtidigt har detta sammankopplats med en skriftlig förberedelse.

Detta går så till att svaranden i stämmingsresolutionen förelägges att inom viss tid före den dag, som där anges för målets handläggning, inkomma med en skriftlig förklaring, som därefter tillställs käranden. När målet upptages till handläggning på den utsatta dagen, finnes sålunda från vardera sidan en skrift i målet men heller icke mera. Stämmingsansökningen och förklaringen mångfaldigas och utsändas till domstolens samtliga ledamöter, vilka taga del därav före handläggningen.

Detta system är synnerligen otillfredsställande. Nödvändigheten att i själva stämningsresolutionen utsätta dag för målets handläggning avklipper i och för sig möjligheten att åstadkomma en tillfredsställande förberedelse. De båda skrifterna giva visserligen en översikt rörande tvisten, men man kan icke på grund av desamma få klarhet om i vad mån parternas ståndpunkter i detaljer överensstämja eller skilja sig åt. Det visar sig också vid huvudförhandlingen, att parterna i skrifterna förbigått många frågor av stor relevans. Då tiden för handläggningen redan är bestämd, finnes icke heller stort utrymme för domstolen att genom förfrågningar till parterna bättra på materialet före huvudförhandlingen. Med hänsyn till dessa omständigheter ligger målet vid huvudförhandlingens företagande i ungefär samma skick som ett mål skulle göra enligt nya rättegångsbalken, om domstolen efter försök till en skriftlig förberedelse skulle finna det nödvändigt att övergå till muntlig förberedelse. På grund härav kommer också huvudförhandlingen vid arbetsdomstolen att i stor utsträckning gå ut på att utreda vad det egentligen är som parterna tvista om.

Utredningsmannen omtalar, att försök ibland gjorts att vid sidan av lagen åstadkomma muntlig förberedelse. Härom anföres:

Det har emellertid då ofta visat sig, att ett verkligt klagörande av parternas ståndpunkter i exempelvis en tvistig avtalstolkningsfråga eller beträffande en ackordsprislisas rätta tillämpning på ett tekniskt invecklat arbete icke kan åstadkommas utan att man också måste ingå på motiveringen för de olika ståndpunkterna. Detta medför att saken blir så pass uttömmande behandlad redan vid förberedelsen, att de rättsligt oskolade parterna vid huvudförhandlingen stå så gott som stumma. De anse sig redan ha tillräckligt uttömmande redogjort för tvisten, och de kunna icke påtaga sig rollen att för den samlade domstolen repetera vad som förekommit vid förberedelsen. Förstahandsintresset för tvisten har med andra ord redan fallit bort. Det har därför många gånger hänt, att huvudförhandlingen måst inskränkas till att ordföranden för domstolens övriga ledamöter redogjort för vad parterna haft att säga under förberedelsen och inhämtat parternas bekräftelse på att han uppfattat dem rätt.

Det visar sig sålunda, att en bristfällig och knapphändig förberedelse ger en livfull och intressant huvudförhandling, vilken emellertid då naturligen kommer att bjuda på många överraskningar för parterna själva och domstolen, samt att en god och uttömmande förberedelse är ägnad att i betydande utsträckning beröva huvudförhandlingen dess intresse. Jag är benägen att anse, att denna iakttagelse har en viss giltighet även beträffande rättegången vid de allmänna domstolarna. Men vid arbetsdomstolen är förhållandet alldeles påtagligt.

Nya rättegångsbalken förutsätter, erinrar utredningsmannen, att vid huvudförhandlingen parterna skola inför domstolen redogöra för tvisten såsom om förberedelsen icke ägt rum.

Utredningsmannen tillägger:

Parterna skola visserligen såtillvida bygga på förberedelsen, att de vid huvudförhandlingen endast beröra sådana frågor, vilka vid förberedelsen visat sig vara av betydelse, men deras framställning skall vara upplagd såsom om domstolen icke ägde någon kännedom om förberedelsematerialet. På detta sätt tillgår icke huvudförhandlingen vid arbetsdomstolen för närvarande. Domstolens ledamöter ha tagit del av förberedelsematerialet, och det ställer sig naturligt för parterna att direkt anknyta till detta. Av vad jag redan i det

föregående anført torde framgå, att jag anser det nödvändigt, att domstolens ledamöter även i fortsättningen taga del av förberedelsematerialet på förhand och att jag icke hysar stora förhoppningar om att kunna förmå parterna till en annan inställning, när de icke företrädas av yrkesadvokater.

Man skulle kunna tro, yttrar utredningsmannen, att det förhållandet att huvudförhandlingen nu i stor utsträckning går ut på att utreda parternas ståndpunkter och att följaktligen många överraskningsmoment kunna inträda vid huvudförhandlingen skulle nödvändiggöra talrika uppskov. Så vore emellertid icke fallet.

Anledningen till att uppskov kunna undvikas är att söka i det sätt, varpå parterna äro företrädda. Arbetsdomstolen har alltid hållit mycket strängt på att parterna skola vara företrädda på sådant sätt, att förstahandskänedom både om avtalet och om de faktiska förhållandena på arbetsplatsen är representerad. Sakkunskapen i förstnämnda hänseende besittes av organisationernas funktionärer och sakkunskapen i det senare hänseendet av de personliga parterna. Det visar sig nu, att uppdykande nya spörsmål kunna på stället tämligen tillfredsställande utredas just genom att på detta sätt parterna själva på grund av sin egen sakkunskap ha möjlighet att yttra sig omedelbart utan inhämtande av nya upplysningar.

Det är dock tydligt, att utredningen många gånger måste komma att förete brister, som gör det otillfredsställande att grunda en dom enbart på det förebragta materialet. Detta beror dock icke endast på de överraskningsmoment, som framkomma vid huvudförhandlingen på grund av den otillfredsställande förberedelsen, utan har sin orsak jämväl däri, att parterna med hänsyn till kostnadsfrågan icke ha möjlighet att till domstolen medtaga alla de personer, genom vilkas hörande en fullständigare utredning skulle kunna åstadkommas. Såsom jag tidigare framhållit sammanhänger detta med arbetsdomstolens stora jurisdiktionsområde.

I vissa fall måste utredningen, enligt vad utredningsmannen uppger, kompletteras under hand.

Icke sällan har arbetsdomstolen sökt avhjälpa bristfälligheter i utredningen genom att i efterhand inhämta upplysningar i mera fria former. Det händer ofta, att man konstaterar, att vissa handlingar, som icke blivit ingivna, sannolikt innehålla uppgifter av betydelse. I andra fall befinnes det, att parterna icke på stående fot äro beredda att uttala sig om ett visst sakförhållande, som är av betydelse men varom tvist egentligen icke behöver råda. Domstolen har då uppdragit åt part att efter huvudförhandlingen inkomma med felande handlingar eller att lämna skriftliga upplysningar angående det ifrågavarande sakförhållandet. Det material, som på detta sätt inkommer, delgives motparten, som får tillfälle att yttra sig däröver, varefter materialet lägges till grund för dom, i den mån detsamma med hänsyn till förhållandena anses med trygghet kunna användas för detta ändamål. Utan tvivel är en dylik skriftlig utredning i efterhand förenad med vissa faror, i det att parterna naturligen ha en viss benägenhet att söka utnyttja det erbjudna tillfället till att vidare utveckla hela sin talan i skriftliga former. Det tillkommer tydligen domstolen att hålla sin hand över att dylika missbruk stävjas, men själva risken för missbruk har ansetts icke utgöra tillräckligt skäl för domstolen att helt avstå från detta kostnadsbesparande sätt att komplettera utredningen på bestämda punkter.

Domarens processledande verksamhet har enligt utredningsmannen utnyttjats i betydande utsträckning vid arbetsdomstolen, och han antar att många

övertygade anhängare av förhandlingsmetodens företräden skulle vilja beteckna rättegången där såsom alltför inkvisitorisk.

Utredningsmannen tillägger:

Jag måste dock hålla på, att den starka processledningen vid denna domstol är betingad av nödvändigheten. Detta beror på ett flertal olika omständigheter. Jag har tidigare framhållit, att parterna ofta äro representerade på ett sätt, som gör att finare logiska och rättsliga distinktioner icke göras från parternas sida, samt att målen ha en viss tendens att flyta ut i något obestämt och diffust — vilket senare delvis sammanhänger med förstnämnda omständighet men också till en del beror på själva tvistefrågornas natur. Ett ständigt ingripande från domstolens sida för att hålla linjerna så klara som möjligt är därför erforderligt. Men till den starka processledningen bidrar också ett annat förhållande nämligen domstolens speciella sakkunskap och långvariga erfarenhet på detta område. Domstolen har därför ofta större möjlighet än parterna att se den föreliggande tvisten i ett större sammanhang och anledning att försöka få densamma belyst från synpunkter, som parterna icke tänkt på. Men det är också självklart, att domstolen inskränker sin processledande verksamhet ju större erfarenhet och sakkunskap parternas representanter själva besitta.

Beträffande protokollet påpekar utredningsmannen, att detta är synnerligen enkelt. Däri upptagas icke några utsagor, varken parters eller vittens, annat än i sällsynta undantagsfall. Däremot föras ganska vidlyftiga memorialanteckningar till ledning för domens uppsättande.

Härefter framhåller utredningsmannen följande rörande överläggning till dom.

Arbetsdomstolen håller icke överläggning i varje mål för sig, sedan handläggningen av detsamma avslutats. När under en sessionsdag flera mål äro upptagna på uppropslistan, skulle domstolen icke känna sig ha tillräcklig tid och tillräcklig ro för att upptaga en överläggning under det att parterna i nästa mål sitta och vänta. Överläggning hålles därför vid sessionsdagens slut, sedan alla mål äro avverkade. Denna överläggning är i allmänhet ganska ingående och blir ofta rätt långvarig.

Det har antagits, att den muntliga och koncentrerade rättegången är alldeles särskilt ägnad att bilda grundval för ett omedelbart beslut. Mina erfarenheter från den nuvarande rättegången vid arbetsdomstolen bestyrka icke detta antagande utan snarare tvärtom. Det är visserligen fullt riktigt, att en rättegång, där utredningen koncentreras till ett enda rättegångstillfälle, gör det relativt lätt att omedelbart bedöma rena bevisfrågor. Dessa spela dock vid arbetsdomstolen en underordnad roll. Vid denna domstol beror avgörandet i de flesta fall på huru de faktiska omständigheterna skola rättsligen värderas och på andra dylika frågor av mer eller mindre utpräglad rättslig natur. Det gäller exempelvis att från en mångfald olika och varandra motsägande omständigheter bedöma, huruvida ett avtal skall tolkas på det ena eller det andra sättet eller huruvida en arbetsgivare, som avskedat en arbetare, därigenom handlat i strid mot föreningsrätten. I dylika frågor är den koncentrerade muntliga processen icke särskilt ägnad att skapa omedelbar klarhet. Under målets handläggning framföras oftast från båda sidorna en mångfald olika synpunkter, och detta sker med en viss hast i en ganska flytande muntlig framställning och utan att synpunkterna alltid framföras i ett inbördes logiskt sammanhang. Allt detta gör, att det första intrycket efter målets slutförande många gånger är ganska förvirrat. Man har svårt att få det rätta

greppet på målet, att bedöma vilka synpunkter som äro av avgörande betydelse och vilka som äro betydelselösa, samtidigt som man ofta har en stark känsla av att det i själva verket icke lyckats parterna att få fram alla viktiga omständigheter; mer eller mindre utpräglat förstår man, att på tvisten kunna läggas även andra synpunkter än de, som dittills kommit fram. I denna situation är naturligen den ingående överläggningen ägnad att föra domstolen ett gott stycke framåt. Man börjar skönja vissa linjer och få en viss klarhet över, vilka resonemang från parternas sida som äro någorlunda bärkraftiga. Men oftast kommer man dock icke vid överläggningen till ett slutgiltigt resultat. I de flesta fall slutar överläggningen med att ledamöterna förklara sig önska betänketid för att intrycken skola hinna sätta sig.

Det är nu ordförandens uppgift att föra saken vidare genom att med sekreterarens biträde uppsätta ett förslag till dom. Därvid måste han naturligen för egen del taga ställning till tvisten, ofta dock endast preliminärt. Många gånger finner ordföranden det nödvändigt att — både för att själv vinna bättre överblick och såsom hjälp för de andra ledamöterna — upprätta flera motiverade förslag efter olika linjer. Under arbetet med domsförslaget visar det sig icke sällan, att utredningen icke lämnat upplysning om en eller annan viktig omständighet, som finnes vara av betydelse, och även på detta sena stadium kan det därför vara nödvändigt att söka införskaffa kompletterande upplysningar på sätt förut skildrats.

Om själva domen anför utredningsmannen:

Domstolen har redan från början ansett det nödvändigt att nedlägga mycket stor omsorg på domens avfattning. Domen innehåller dels en redogörelse för tvisten, i arbetsdomstolen vanligen kallad recit, dels domskäl och domslut. Reciten göres ganska fullständig, närmast motsvarande de referat av mål, som upptagas i Nytt Juridiskt Arkiv. Detta har ansetts vara erforderligt av flera olika skäl. Den tämligen förvirrade blandning av omständigheter och synpunkter, som framkommer vid målets handläggning, erfordrar en sovring och ordnad sammanfattning till ledning för domstolen själv. Vidare är det av psykologiska skäl viktigt, att parterna i domsreciten återfinna sina argument någorlunda fullständigt angivna. Och slutligen är en tämligen vidlyftig domsrecit av betydelse för att i framtiden kunna bedöma domens prejudicerande verkan. Även domsmotiveringen erhåller i regel ett mera omfattande innehåll än som hittills varit vanligt vid de allmänna domstolarna. I domen försöker man genom ett resonerande framställningssätt åstadkomma en analys av rättstvisten och ett konstaterande av härigheten hos de olika synpunkter, som lagts eller kunna läggas på denna. Det är självklart, att en dom av denna fullständighet icke kan åstadkommas i en handvändning. Det händer icke sällan, att uppsättandet av domen i ett enda mål för sekreteraren och ordföranden tar åtskilliga veckor i anspråk.

Sedan ordföranden med sekreterarens hjälp fått förslaget till dom färdigt — såsom förut framhållits många gånger upprättat i flera alternativ — brukar förslaget i regel först överlämnas till vice ordföranden, som närmast efter ordföranden har att svara för domens riktighet ur juridisk och formell synpunkt. Av hans granskning föranledes ofta en omarbetning. Därpå går förslaget ut till de övriga ledamöterna, som ha att taga ståndpunkt till det samma. Av skäl som sammanhånga med att ledamöterna fullgöra sitt uppdrag såsom bisyssla och vilka jag försökt att belysa i det föregående kan det icke väntas, att ledamöterna skola vara i stånd att verkställa sin granskning utan dröjsmål. Sedan ledamöterna tagit del av förslaget, erfordras i många fall icke någon ytterligare gemensam överläggning, men ibland är det naturligen nödvändigt, att domstolen åter sammanträder för detta ända-

mål. När domen är färdig, expedieras den genom att med posten utsändas till parterna.

Av den föregående framställningen lär framgå, att en ganska avsevärd tid kan komma att förflyta mellan målets handläggning och domens expedierande. Jag betraktar själv detta förhållande såsom beklagligt, men jag har svårt att förstå, att en avgörande ändring kan åstadkommas på annat sätt än att kravet på domens kvalitet väsentligen nedskäres. En viss förbättring i det anmärkta missförhållandet skulle naturligen kunna vinnas genom en utvidgning av domstolens organisation, främst genom att göra posten som vice ordförande till en heltidstjänst och genom att inrätta flera sekreterarbefattningar.

Lagen den 22 juni 1928 om arbetsdomstol innehåller en avdelning med rubriken »Om förfarandet vid arbetsdomstolen». Avdelningen upptar elva tämligen kortfattade paragrafer. Såsom utredningsmannen anmärkt säger det sig självt, att dessa bestämmelser icke syfta till att på ett uttömmande sätt reglera rättegången vid domstolen. Det är därför nödvändigt att vid sidan av själva lagen tillämpa de bestämmelser, som gälla för rättegången vid de allmänna domstolarna. En erinran härom har intagits i lagen (27 §).

I promemorian framhålles att det, trots att de i lagen upptagna stadgandena om rättegången vid arbetsdomstolen icke äro uttömmande, likväl torde kunna sägas, att dessa stadganden i all sin koncentration giva en tämligen fullständig bild av förfarandets gång, alltifrån talans anhängiggörande till domens avfattning och expediering. Att lagen i denna del tekniskt utformades på sätt som skedde var — heter det vidare — betingat dels därav, att rättegången vid arbetsdomstolen skulle äga rum efter modernare grundlinjer än dem, som följdes vid de allmänna domstolarna, och dels av önskemålet att lämna en om möjligt sammanhängande framställning av processens olika skeden.

Med utgångspunkt från antagandet att det avsnitt i lagen om arbetsdomstol, som handlar om förfarandet, i åtskilliga hänseenden måste ändras i och med nya RB:s ikraftträdande, har utredningsmannen i första hand uppställt frågan, efter vilken princip den nya lagtexten i denna del rent tekniskt bör utformas.

Härom anföres:

Två olika möjligheter föreligga härvid. Antingen kan man söka bibehålla den nyss skildrade metoden att lämna en något så när sammanhängande framställning av processens olika skeden. Eller också kan man förfara så, att 16—27 §§ i gällande lag om arbetsdomstol ersättas med stadganden, där det till en början inledningsvis — i nära anslutning till nuvarande 27 § — skulle utsägas, att angående rättegången vid arbetsdomstolen skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad i nya RB finnes stadgat beträffande rättegång vid rådhusrätt i mål, där förlikning om saken är tillåten, dock med vissa ändringar, undantag och tillägg, vilka därefter skulle redovisas i tur och ordning efter den plats motsvarande stadgande i nya RB äger.

Fördelen med den senare metoden vore, att man tämligen lätt kunde fastslå, i vilka hänseenden rättegången vid arbetsdomstolen skilde sig från processen vid de allmänna domstolarna. Jag har därför gjort ett försök att ut-

forma en lagtext efter denna metod. Det visade sig emellertid därvid, att de ganska omfattande ändringarna, undantagen och tilläggen — vilka alla måste på ett eller annat sätt hänvisa till nya RB:s regler — skulle göra lagtexten särdeles tungläst och svåröverskådlig. Denna nackdel skulle ytterligare förstoras genom att den konturbild av rättegången vid arbetsdomstolen, som lagen nu ger, skulle med den angivna metoden gå helt förlorad.

Då jag sålunda misslyckats med försöket att utforma lagtexten såsom allenast ett supplement till nya RB:s stadganden, har det icke återstått mig någon annan utväg än att söka bibehålla den i gällande lag om arbetsdomstol praktiserade metoden att i lagtexten lämna en sammanhängande framställning av rättegångens olika skeden. Klart är, att denna metod ur parternas synpunkt är värdefullare och rent stilmässigt mera tilltalande. Men det är lika uppenbart, att en sådan framställning — med hänsyn till att nya RB:s regler äro så utomordentligt detaljerade — omöjligen kan göras fullständig utan tvärtom måste koncentreras och närmast få karaktären av endast en stomme. För att lagtexten icke skall bli allt för vidlyftig är det vidare nödvändigt att däri laborera med vissa av nya RB:s termer (t. ex. förberedelse och huvudförhandling) såsom kända begrepp samt att i vissa sammanhang (se 19 §, 25 § tredje st. och 28 § första st. i utredningsmannens utkast) mera underförstått anknyta till nya RB:s reglering. Denna teknik har otvivelaktigt sina brister, men dessa torde knappast spela någon praktisk roll, och de synas ofrånkomliga, om man vill undvika en tröttande och tämligen meningslös upprepning av åtskilliga stadganden i nya RB.

På grund av det anförda har utredningsmannen i sitt förslag till ändrad lag om arbetsdomstol följt följande principer.

I fråga om lagens båda första avdelningar, vilka handla om arbetsdomstolens sammansättning (1—10 §§) samt om mål rörande kollektivavtal och om rätt till talan i dylika mål (11—15 §§), har utredningsmannen utgått från att den nuvarande lagtexten skall i huvudsak bibehållas ehuru med vissa av nya RB:s innehåll föranledda jämkningar. Vidare har utredningsmannen beträffande den förra avdelningen föreslagit en ändring, som icke äger direkt samband med nya RB, nämligen att tredje stycket i 10 § skall utgå ur lagtexten.

Vad härefter angår själva förfarandet har utredningsmannen föreslagit, att de nuvarande reglerna härom (16—26 §§ i gällande lag om arbetsdomstol) skola ersättas med ett obetydligt ökat antal stadganden, i vilka utredningsmannen säger sig ha försökt att i anslutning till nya RB:s bestämmelser men med de jämkningar, som betingas av de särskilda förhållandena beträffande arbetsdomstolen, lämna en koncentrerad framställning av rättegångens förlopp alltifrån stämningen till domens meddelande. Dessa bestämmelser kompletteras med ett allmänt stadgande (29 § i utredningsmannens förslag) av ungefärligen samma innehåll som nuvarande 27 §.

Slutligen har utredningsmannen föreslagit, att några särskilda bestämmelser skola upptagas i en sista avdelning.

Utredningsmannens förslag innefattar i åtskilliga hänseenden avvikelser från nya RB:s bestämmelser om dispositiva tvistemål. De ur principiell och praktisk synpunkt mest betydelsefulla avvikelserna äro följande: Varje sak-

ligt avgörande skall fattas av domstolen in pleno, på vilken det också ankommer att avvisa mål. Tredskodomsförfarande i teknisk mening skall icke ifrågakomma. Detta innebär bland annat, att rätt till återvinning mot domstolens dom saknas. Förberedelsen skall vara skriftlig, om icke domstolen med hänsyn till målets beskaffenhet finner muntlig förberedelse lämpligare och parts inställelse kan antagas äga rum utan oskälig kostnad eller synnerlig olägenhet. Domstolen äger, om det finnes erforderligt, själmant meddela föreläggande om företeende av skriftligt bevis, inkalla vittnen och i övrigt föranstalta om bevisning. Uppskjutes påbörjad huvudförhandling, må fortsatt huvudförhandling äga rum även om målet återupptages först efter längre tid än två veckor. Den tid, inom vilken domstolen skall ha avkunnat dom i där handlagt mål, fixeras icke i vidare mån än att domen skall meddelas så snart ske kan, sedan huvudförhandlingen avslutats. Förslaget innebär i denna del, att den i 17 kap. 9 § nya RB uppställda två veckors-regeln icke skall gälla för arbetsdomstolens vidkommande. Domen skall i första hand grundas på vad vid huvudförhandlingen förekommit, men domstolen må dock till grund för domen lägga jämväl andra i målet förebragta omständigheter. Beträffande rättegångskostnaderna skall arbetsdomstolen — till skillnad mot allmän domstol — äga förordna, att de skola kvittas jämväl i fall, då den tappande parten med hänsyn till målets beskaffenhet finnes ha haft skälig anledning att få tvisten prövad av domstol. Om flera medparter stå på den förlorande sidan, skall solidarisk betalningsskyldighet med avseende å rättegångskostnaderna icke föreligga.

Yttrandena.

Socialstyrelsen finner de avvikelser från nya RB:s regler, som utredningsmannens förslag innefattar, vara i huvudsak betingade av arbetsdomstolens karaktär av specialdomstol och dess vidsträckta jurisdiktionsområde. Styrelsen yttrar, att avvikelserna därför synas väl motiverade. Den granskning av lagförslaget, som styrelsen företagit, har icke givit anledning till erinran.

Arbetsgivareföreningen framhåller att, ehuru det måste anses önskvärt att rättegången vid specialdomstolarna nära överensstämmer med förfarandet vid de allmänna domstolarna, varje typ av specialdomstol likväl torde ha behov av vissa särbestämmelser. Detta vore otvivelaktigt fallet med arbetsdomstolen. Föreningen konstaterar, att utredningsmannens förslag på ett flertal punkter avviker från nya RB:s regler, men uttalar att dessa avvikelser i allmänhet synas vara av den art, att de böra vinna beaktande. Föreningen betonar angelägenheten av att de rättegångsformer, som befunnits ändamålsenliga för arbetsdomstolen, även i fortsättningen få stå domstolen till buds.

Landsorganisationen säger sig icke ha något att erinra till de allmänna synpunkter utredningsmannen utvecklat rörande arbetsdomstolens särställning och den nuvarande rättegången vid domstolen. Landsorganisationen tillägger:

Utredningsmannens omdömen torde i stort sett biträdas av det övervägande antalet processparter. Dessa äro säkerligen också ense med honom om

önskvärdheten av att domstolen bibehålles vid sina relativt fria arbetsformer och icke för framtiden bindes med strängare procedurregler. Det är tydligt att nya RB:s principer för förfarandet vid allmän domstol i olika avseenden måste modifieras för arbetsdomstolens del. De avvikelser förslaget därutinnan innebär äro betingade av arbetsdomstolens ställning såsom en central specialdomstol med exklusiv behörighet i mål om kollektivavtal resp. om tillämpningen av viss annan arbetslagstiftning. Såvitt landsorganisationen vid sin granskning av förslaget kunnat finna äro dessa avvikelser genomgående väl grundade.

En utpräglad kritisk hållning till utredningsmannens förslag intar däremot *advokatsamfundets styrelse*. Styrelsen anser en omarbetning av förslaget erforderlig, så att reglerna om förfarandet vid arbetsdomstolen bringas i bättre överensstämmelse med nya RB.

Till utveckling av sin ståndpunkt anför styrelsen inledningsvis:

De tvister, som arbetsdomstolen har att avgöra, ha karaktären av rätts tvister, och de grundsatser, som lagstiftaren funnit böra gälla i fråga om förfarandet vid tvisters avgörande inför domstol i allmänhet, böra i princip äga tillämpning även med avseende å arbetsdomstolen. Utgångspunkten för lagstiftningen på detta område måste därför vara den, att nya RB:s regler om rättegången i tvistemål skola tillämpas jämväl vid arbetsdomstolen. Från denna grundläggande regel bör undantag göras endast i den mån de speciella förhållandena på förevarande område låta en avvikelse från den vanliga rättegångsordningen framstå såsom oundgängligen nödvändig.

Ur nu angivna synpunkter är det i promemorian framlagda förslaget ägnat att ingiva betänkligheter. De föreslagna reglerna avvika i många avseenden från nya RB:s bestämmelser, även i fråga om spörsmål av den allra största principiella betydelse. Enligt styrelsens mening äro dessa långt gående avvikelser från den allmänna rättegångsordningen till övervägande del icke betingade av de speciella förhållandena vid arbetsdomstolen.

Styrelsen tillägger:

I fråga om åtskilliga av de från nya RB avvikande regler, som i promemorian föreslås, kan enligt styrelsens mening med fog sägas, att de äro betingade, icke av några speciella förhållanden på nu ifrågavarande område, utan därav att man icke i andra avseenden tillämpar den nya rättegångsordningen. I detta hänseende vill styrelsen framför allt fästa uppmärksamheten på den stora brist, som ligger däri, att förslaget icke skapar garantier för en ordentlig förberedelse av målen. Det är styrelsens bestämda övertygelse, att om man blott avhjälppte denna brist, så skulle många av de föreslagna avvikelserna från nya RB vara överflödiga.

Att vissa sådana avvikelser äro ofrånkomliga, är även styrelsens uppfattning. Bland de i promemorian angivna omständigheter, som borde föranleda dylika undantag från den vanliga processordningen, är det emellertid enligt styrelsens uppfattning egentligen endast en som är av mera väsentlig betydelse, nämligen den, att arbetsdomstolen har hela riket till domkrets. I övrigt kan styrelsen icke finna, att förhållandena skulle motivera särskilda bestämmelser om förfarandet vid arbetsdomstolen annat än på en eller annan enstaka punkt.

Arbetsdomstolens sammansättning är sådan, att domstolen i allra högsta grad bör vara i stånd att fylla de uppgifter, som i en modern rättegångsordning tillkomma domstolarna. Ledamöterna äro utomordentligt väl kvalificerade för sin domaregärning på ifrågavarande rättsområde, och ingen tvekan

kan råda om deras möjligheter att döma omedelbart på grund av vad som förekommit vid en huvudförhandling, förutsatt att denna är anordnad i enlighet med nya RB:s krav. Att målens beskaffenhet i och för sig skulle motivera en annan rättegångsordning än den vid de allmänna domstolarna gällande, kan styrelsen icke inse. Om blott förberedelsen ordnas rationellt, bör det icke vara förenat med större svårigheter att handlägga och avgöra kollektivavtalsmålen än vad som är fallet, när de allmänna domstolarna ha att pröva komplicerade mål om avtalstolkning. Den omständigheten, att arbetsdomstolen är både första och sista instans, är enligt styrelsens uppfattning närmast ägnad att underlätta en konsekvent tillämpning av nya RB:s regler för förfarandet. Vad slutligen angår de speciella förhållanden, som sammanhånga med partsrepresentationen inför arbetsdomstolen, är det styrelsens övertygelse, att de hinder för en huvudförhandlings behöriga genomförande, som kunna ha sin grund däri, i allt väsentligt skulle undanröjas, om målen gjordes till föremål för en ordentlig förberedelse i nya RB:s mening.

Departementschefen.

Utredningsmannens förslag avser att bringa lagen om arbetsdomstol i bättre överensstämmelse med nya rättegångsbalken. Utredningsmannen har emellertid funnit att detta icke i allo låter sig göra och därför föreslagit att vissa avvikelser skulle bestå.

I detta hänseende har utredningsmannen anförut, att arbetsdomstolen på grund av sin sammansättning otvivelaktigt är en tung apparat. Det relativt stora antalet ledamöter i förening med den omständigheten att alla ledamöterna utom ordföranden fullgöra sitt uppdrag såsom bisyssla bör särskilt framhållas. Av stor praktisk betydelse i detta sammanhang är vidare att, enligt vad utredningsmannen uppgivit, flertalet ledamöter genom sitt ordinarie arbete, vilket ofta medför tidsödande resor, i betydande utsträckning äro förhindrade att stå till förfogande, när deras medverkan från domstolens synpunkt är som mest önskvärd. Jag delar därför uppfattningen, att domstolen icke bör bindas med alltför stränga formella föreskrifter rörande sin verksamhet.

Även målens beskaffenhet motiverar vissa avvikelser från nya rättegångsbalkens regler om förfarandet. Gentemot vad advokatsamfundets styrelse i denna del anförut vill jag betona, att arbetsdomstolens avgöranden i kollektivavtalsmål ofta ha en helt annan prejudicerande betydelse än allmän domstols avgöranden i tvister om avtalstolkning. Detta innebär att, även om kollektivavtalsmålen i princip otvivelaktigt äro av den art att förlikning om saken är tillåten, åtskilliga av målen dock i praktiken kunna sägas i viss mån stå på gränsen mellan dispositiva och indispositiva tvistemål.

Enligt utredningsmannens mening skulle även det sätt, på vilket parterna vid arbetsdomstolen äro representerade, föranleda ett behov av vissa särregler. För egen del är jag icke helt övertygad om riktigheten av denna uppfattning. Jag vågar nämligen antaga, att det skall visa sig möjligt för flertalet av de funktionärer, vilka vanligen uppträda såsom rättegångsombud vid arbetsdomstolen, att vinna förtrogenhet med nya RB:s system.

Vad härefter beträffar den omständigheten att arbetsdomstolen är både första och sista instans är det visserligen i och för sig riktigt, att detta förhållande i vissa sammanhang, t. ex. när det gäller protokolleringen, är ägnat att underlätta en tillämpning av nya RB:s regler. Men det kan å andra sidan vara förenat med vissa svårigheter att konsekvent tillämpa stadgandena i nämnda lag vid en domstol, som har att — med vetskap om att rätt till fullföljd mot dess avgöranden saknas — på en gång sörja för en så fullständig utredning som möjligt samt svara för enhetlig rättstillämpning och prejudikatbildning.

Att det vidsträckta jurisdiktionsområdet motiverar vissa specialregler med avseende å förfarandet vid arbetsdomstolen har icke bestritts.

Med hänsyn till vad sålunda anförts finner jag de av utredningsmannen föreslagna avvikelserna från nya RB:s regler vara i stort sett välgrundade. Dock anser jag icke tillräckliga skäl tala för att man vid arbetsdomstolen bör frångå den i nya RB fastslagna principen att domen skall grundas på vad som förekommit vid huvudförhandlingen. Även i några andra hänseenden torde smärre ändringar eller jämkningar böra företagas i utredningsmannens förslag.

Vad beträffar den rent tekniska utformningen av förslaget delar jag utredningsmannens uppfattning, att lagen om arbetsdomstol även efter nya RB:s ikraftträdande bör innehålla en koncentrerad huvudsaklig framställning av processens olika skeden, alltifrån talans anhängiggörande till domens avfattning och expediering.

I överensstämmelse med det anförda har inom justitiedepartementet upp rättats förslag till lag angående ändring i lagen om arbetsdomstol.

Jag övergår nu till närmare motivering av detta lagförslag.

Specialmotivering.

Inledningsvis vill jag beröra en fråga, om vilken delade meningar yppats, nämligen huruvida 12 § lagen om arbetsdomstol bör bibehållas oförändrad. I nämnda paragraf stadgas, att om någon vid arbetsdomstolen väckt talan, som ej innefattar yrkande att motparten skall förpliktas fullgöra eller underlåta något, och det ej finnes äga avsevärd betydelse för honom att sådan fastställsetalan vinner prövning, samma talan må avvisas av domstolen. Paragrafen reglerar alltså endast de förutsättningar, under vilka fastställsetalan må avvisas. Att sådan talan överhuvud kan vara tillåten framgår återigen av lagens 11 §, där det heter att till mål rörande kollektivavtal bland annat hänföres mål, däri tvisten är om kollektivavtals giltighet, bestånd eller rätta innebörd ävensom huruvida visst förfarande strider mot kollektivavtal eller mot vad i lagen om kollektivavtal stadgas.

Redan vid tillkomsten av den nu gällande lagen om arbetsdomstol underströks med skärpa den stora betydelse de rena tolkningstvisterna ha på det rättsområde, som anförtrotts arbetsdomstolen. Med hänsyn härtill ansågs

det erforderligt att i lagen uttryckligen fastslå, att fastställetsetalan må läggas såsom en ren tolkningstvist. Utredningsmannen har nu ansett det tveksamt, huruvida rena tolkningstvister kunna anses komma in under det stadgande i nya RB, d. v. s. 13 kap. 2 §, varest lagstiftaren reglerat de förutsättningar, under vilka fastställetsetalan är tillåten vid allmän domstol, och han förmenar därför att det för arbetsdomstolens vidkommande kunde vara förenat med viss risk att i förevarande hänseende bygga på nya RB. Enligt utredningsmannens mening kunde nämligen ordalydelsen av sistnämnda stadgande möjligen anses giva vid handen, att det vore allenast frågan huruvida visst rättsförhållande består eller icke består, som kunde bli föremål för fastställetsetalan, medan det däremot icke vore tillåtet att i dylik ordning pröva, huruvida ett rättsförhållande, om vars själva bestånd någon tvekan i och för sig icke råder, har det ena eller andra innehållet.

Advokatsamfundets styrelse har härtill genmält, att stadgandet i 13 kap. 2 § nya RB icke rimligen kunde ha den begränsade innebörd, som utredningsmannen — om ock med tvekan — ifrågasatt. Denna invändning torde vara befogad. Även om givetvis vissa svårbedömda gränsfall kunna tänkas uppkomma, synes det mig i princip böra antagas, att fastställetsetalan även enligt nya RB må läggas såsom en ren tolkningstvist. Ur denna synpunkt vore det därför måhända icke erforderligt att i lagen om arbetsdomstol bibehålla något specialstadgande av innebörd att fastställetsetalan överhuvud är tillåten. I så fall skulle emellertid följderna bli, att de allmänna behörighetsreglerna i 11 § lagen om arbetsdomstol finge omarbetas och detta säkerligen icke blott ur nu ifrågavarande utan jämväl ur andra synpunkter. En sådan omfattande revision av behörighetsreglerna synes för närvarande knappast vara av behovet påkallad, och jag är icke beredd att i detta sammanhang föreslå någon ändring i sagda paragraf.

Med denna utgångspunkt reduceras det nu ifrågavarande spørsmålet till att gälla, huruvida de förutsättningar, under vilka arbetsdomstolen må äga avvisa fastställetsetalan, skola regleras i överensstämmelse med 13 kap. 2 § nya RB eller om 12 § gällande lag om arbetsdomstol bör bibehållas oförändrad. *Advokatsamfundets styrelse* har i detta hänseende anmärkt, att ovisshet om rättsläget kunde lända kåranden till förfång, även om olägenheten icke kunde betecknas som avsevärd; och styrelsen har med hänsyn härtill hävdadt, att nya RB:s regel — enligt vilken fastställetsetalan må upptagas till prövning, så snart ovissheten om rättsförhållandet länder kåranden till förfång — syntes bättre än stadgandet i 12 § lagen om arbetsdomstol ägnad att tillgodose de rättssökandes berättigade intresse.

I anledning härav må anmärkas, att det i 12 § lagen om arbetsdomstol icke talas om avsevärt förfång utan om avsevärd betydelse. Men bortsett härifrån är det ingalunda säkert, att stadgandet i 13 kap. 2 § nya RB är så att säga mera generöst än bestämmelsen i 12 § lagen om arbetsdomstol. Utredningsmannen har tvärtom för sin del ansett, att nya RB:s stadgande är alltför snävt för att täcka de utomordentligt mångskiftande anledningar, som kunna

föreligga till att part önskar väcka fastställsetalan på kollektivavtalsrättens område. Han anser därför, att det nuvarande stadgandet i lagen om arbetsdomstol såsom mera smidigt bör bibehållas. För egen del är jag benägen att anse, att nu ifrågakvarande formuleringssolikheter mellan nya RB och lagen om arbetsdomstol sakna större praktisk betydelse, men då det nuvarande stadgandet i 12 § lagen om arbetsdomstol under den tid domstolen fungerat visat sig vara väl avvägt, synes det mig lämpligast att bibehålla paragrafen oförändrad.

Jag vill i detta sammanhang också något beröra frågan huruvida arbetsdomstolen framdeles — till skillnad mot vad som enligt stadig praxis hittills gällt — bör äga behörighet att pröva av motparten bestridda yrkanden om kvittning för motfordringar, som icke äga samband med kollektivavtal. Utredningsmannen säger sig icke kunna förneka, att nämnda praxis under stundom synts honom onödigt sträng och opraktisk. Därför säger han sig också ha övervägt att föreslå en bestämmelse, enligt vilken arbetsdomstolen skulle vara behörig att pröva sådana kvittningsvis åberopade motfordringar, som — även om de icke grundas å kollektivavtal — likväl äga samband med arbetsförhållandet mellan parterna. Utredningsmannen påpekar emellertid, att med hänsyn till den rättskraftsregel, som fastslagits i 17 kap. 11 § andra stycket nya RB, arbetsdomstolens dom i så fall skulle komma att äga rättskraft, i vad densamma innefattade prövning av motfordringen och detta icke blott till det belopp motfordringen täckte huvudfordringen utan även därutöver. Arbetsdomstolens karaktär av specialdomstol har synts honom medföra att en sådan konsekvens av den tilltänkta behörighetsregeln ej borde tagas och förslaget har därför fått falla.

Arbetsgivareföreningen har i denna del uttalat, att föreningen ansåge övervägande skäl tala för att arbetsdomstolen borde vara behörig att pröva motfordringar av åsyftat slag. Den nuvarande ordningen har föreningen funnit otillfredsställande, och föreningen anser därför, att en lagändring bör göras i överensstämmelse med utredningsmannens övervägande. Även *advokatsamfundets styrelse* finner olägenheterna av den nu gällande ordningen påtagliga och hemställer att, ehuru saken enligt styrelsens mening icke vore av beskaffenhet att behöva avgöras i förevarande sammanhang, spörsmålet om införande av en regel, som skulle förläna arbetsdomstolen behörighet att pröva yrkanden om kvittning för motfordringar, göres till föremål för övervägande. Styrelsen vitsordar dock, att de skäl, som i promemorian anförts emot en bestämmelse av antytt innehåll utan tvivel vore i hög grad beaktansvärda, men styrelsen tillägger att hinder icke borde möta att för arbetsdomstolens vidkommande bibehålla den i nuvarande svensk praxis tillämpade regeln att rättskraften vid en dom om ett kvittningsyrkande omfattade den till kvittning åberopade motfordringen till allenast det belopp den täckte huvudfordringen men icke därutöver.

För egen del vill jag ej bestrida, att de synpunkter som arbetsgivareföreningen och advokatsamfundets styrelse sålunda anført äro beaktansvärda. Likväl synes det mig tveksamt, huruvida man i föreliggande sammanhang

bör vidtaga någon ändring i vad som nu gäller. Ur rent praktisk synpunkt må härvid till en början framhållas, att utredningen med avseende å en kvittningsinvändning, som saknar samband med kollektivavtal, med hänsyn till domstolens vidsträckta jurisdiktionsområde lätt kan bli bristfällig. Mot en behörighetsregel av antytt innehåll tala vidare de av utredningsmannen berörda principiella betänkligheterna med avseende å rättskraftsspörsmålen samt det förhållandet att nya RB i 10 kap. 17 § tredje stycket upptager en uttrycklig regel av innehåll, att yrkande om kvittning för fordran icke må upptagas av domstol, som ej ägt att upplaga tvist angående samma fordran. Jag har därför kommit till det resultatet, att någon behörighetsregel av antytt innehåll i varje fall icke bör införas nu. Om behovet av en sådan regel blir ytterligare dokumenterat, kan saken komma i ett annat läge.

Med avseende å de särskilda paragraferna i departementsförslaget vill jag härefter anföra följande.

5 §.

I denna paragraf har den numera föråldrade del, som handlar om verkningarna i förevarande sammanhang av vissa straffpåföljder, strukits, varjämte ordalydelsen i övrigt jämkats till överensstämmelse med 4 kap. 1 § andra stycket nya RB.

6 §.

De båda första styckena, vilka motsvara innehållet i nuvarande 6 §, ha behållits oförändrade.

Tredje stycket saknar däremot motsvarighet i gällande lag.

Enligt 4 kap. 9 § nya RB är nämndeman, som entledigats eller eljest avgått, skyldig att, om han alltjämt är valbar, deltaga i den fortsatta behandlingen av ett mål, i vars handläggning han förut deltagit. Denna skyldighet har föreskrivits med hänsyn till vikten av att domstolens sammansättning ej ändras under ett och samma måls handläggning. Sålunda gäller bland annat, att om huvudförhandling uppskjutits, densamma icke kan fortsättas, med mindre än att de domare, som vid målets återupptagande sitta i rätten, övervarit den tidigare handläggningen. I annat fall skall ny huvudförhandling hållas (43 kap. 11 § andra stycket nya RB).

Med hänsyn till att arbetsdomstolens ordförande och ledamöter förordnas av Kungl. Maj:t för viss tid och att byte av ledamöter följaktligen icke är ovanligt föreligger för arbetsdomstolens del behov av ett stadgande, motsvarande föreskriften i 4 kap. 9 § nya RB. Ett sådant stadgande har därför upptagits.

8 §.

Med hänsyn till innehållet i 4 kap. 11 § andra stycket nya RB har viss jämkning i stadgandets nuvarande lydelse skett. Då i tredje stycket av sistnämnda paragraf uttryckligen föreskrives, att domared eller motsvarande försäkran skall avläggas inför domstol eller inför rättens ordförande, är det

enligt utredningsmannen överflödigt att i paragrafen upptaga någon föreskrift angående inför vem ed eller försäkran skall avläggas. Orden »inför ordföranden eller inför allmän underrätt» i gällande 8 § ha följaktligen fått utgå.

10 §.

Första och andra styckena i denna paragraf beröras ej av förslaget.¹

Tredje stycket i utredningsmannens förslag innehåller ett helt nytt stadgande. Där föreskrives att handläggning, som ej sker vid huvudförhandling eller förrättning enligt andra stycket och som icke heller innefattar måls avvisande, skall ankomma på ordföranden eller lagfaren tjänsteman vid domstolen, som ordföranden därtill förordnat.

Härom anföres i promemorian:

Förslaget inrymmer alltså icke någon rätt för ordföranden att ensam *avgöra* mål. Den omständigheten, att arbetsdomstolen är en specialdomstol, vars flesta ledamöter företräda särskild insikt och erfarenhet i de förhållanden domstolen har att bedöma, bör nämligen medföra, att den sakkunskap, som finnes företrädd i domstolen, får göra sig oinskränkt gällande, så snart fråga blir om måls avgörande i sak. Av samma skäl bör den princip, som kommer till uttryck i nuvarande 17 § andra st., allt framgent upprätthållas och det följaktligen ankomma på domstolen in pleno att avgöra, huruvida ett mål skall avvisas. Om min uppfattning rörande dessa spörsmål godkännes, kommer det att innebära, att det vid arbetsdomstolen ej blir fråga om att tillämpa vare sig vad i 1 kap. 11 § andra st. nya RB stadgas därom att rätten i tvistemål skall vara domför med en lagfaren domare vid huvudförhandling, som hålles i omedelbart samband med förberedelsen, eller vad av 42 kap. 16 § nya RB följer därom att måls avvisande må ske av en enda domare. Ytterligare blir följderna, att stadgandet i 42 kap. 20 § andra st. nya RB kommer att sakna praktisk betydelse för arbetsdomstolens del.

Till stöd för att ordföranden bör äga befogenhet att företaga mera förberedande handläggningsåtgärder kan i tillämpliga delar åberopas vad processlagberedningen vid 1 kap. 4 § och 11 § andra st. nya RB anfört. Med ordföranden förstås härvid antingen ordinarie ordföranden, vice ordföranden eller ersättare för denne. Självfallet utgör den omständigheten att ett måls handläggning påbörjats av exempelvis ordföranden icke något hinder för att handläggningen senare övertages av vice ordföranden eller ersättare för denne. I detta sammanhang erinras om att enligt nya rättegångsbalken den domare, som leder förberedelsen, icke nödvändigtvis behöver leda eller ens delta i huvudförhandlingen.

Utredningsmannen anför vidare:

Med hänsyn till att åtskilliga av de handläggningsåtgärder, som föreslås ankomma på ordföranden, exempelvis utfärdande av stämning, infordrande av förklaring eller påminnelser och dylikt, oftast torde vara att betrakta som rent rutinarbete, har jag föreslagit, att lagfaren tjänsteman vid domstolen — d. v. s. domstolens sekreterare — i förevarande hänseende skall äga samma befogenhet som ordföranden. Jag erinrar härvid därom, att i 17 § sista st. gällande lag om arbetsdomstol redan föreskrives, att åtgärd, som enligt nämnda paragraf ankommer på ordföranden, enligt dennes uppdrag ock må utföras av tjänsteman vid domstolen. Till stöd för den något vidsträcktare befogenhet åt sekreteraren, som inrymmes i förslaget, kan åberopas att sekreterartjänsten vid arbetsdomstolen under senare år fullgjorts och säkerligen

¹ Jfr prop. nr 45/1947.

även framdeles kommer att fullgöras av hovrättsjurister med flerårig erfarenhet från dömande verksamhet. Möjligen kunde ifrågasättas, att det skulle ankomma på Kungl. Maj:tt att avgöra, huruvida befogenhet i angivet hänseende bör tillerkännas lagkunnig tjänsteman vid domstolen. Med de tämligen täta ombyten, som av särskilda anledningar kunna förväntas på sekreterarposten, skulle det emellertid i mera brådskande situationer bli besvärande att nödgas inhämta Kungl. Maj:ts tillstånd för varje särskilt fall. Därför har jag tillåtit mig föreslå, att avgörandet skall ankomma på ordföranden.

Slutligen har utredningsmannen föreslagit, att sista stycket i 10 § gällande lag om arbetsdomstol måtte utgå ur lagtexten.

Detta förslag motiveras i promemorian sålunda:

I 10 § sista st. gällande lag om arbetsdomstol stadgas, att ledamot, som avses i 4 §, ej skall på den grund att han eller skyldeman till honom tillhör styrelse för förening av arbetsgivare eller arbetare vara hindrad att i mål, däri föreningen är part, tjänstgöra i domstolen. Detta undantag från rättegångsbalkens regler om domarjäv fanns icke upptaget i den kungl. proposition, som låg till grund för lagen, utan var föranlett av en utav herr Hjalmar von Sydow väckt motion (nr 280/1928), som i denna del vann andra lagutskottets och riksdagens gillande. Som skäl för undantaget anfördes (andra lagutskottets utlåtande nr 36/1928 s. 26 f), att om ledamot ansåges jävig i dylikt mål, skulle från domstolen i en del fall komma att utestängas ledamöter, som besatte synnerligen värdefull sakkunskap. Vidare framhölls, att några risker ur objektivitetssynpunkt icke kunde antagas uppkomma, därest ett undantag från de allmänna jävsreglerna här gjordes.

Vad utskottet i den förra delen anförde har jag aldrig riktigt förstått. Den omständigheten att en person är styrelseledamot i en organisation skulle naturligtvis aldrig utestänga honom från att överhuvud vara ledamot i arbetsdomstolen utan endast från att deltaga i avgörandet av mål, däri den egna organisationen är part. Vid jämförelse med innehållet i herr von Sydows motion förefaller det som om han särskilt fruktat, att styrelseledamöter i svenska arbetsgivareföreningar och landsorganisationen icke skulle kunna godkännas såsom ledamöter i domstolen. Denna farhåga var emellertid oberättigad redan på den grund att nämnda organisationer icke uppträda såsom avtalslutande parter och därför aldrig heller bli processparter i mål vid arbetsdomstolen.

Såsom jag inledningsvis understrukt, har det i praktiken visat sig, att arbetsgivar- och arbetarrepresentanterna i domstolen ådagalagt en prisvärd strävan till objektivitet. Det är emellertid en väsentlig skillnad mellan det mera allmänna intressentskap, som gör sig gällande i målen överhuvud taget, och det intressentskap, som föreligger i tvister, där den egna organisationen är part. Detta ha ledamöterna själva också tagit hänsyn till, i det att det aldrig inträffat, att ledamot eller ersättare velat taga säte i arbetsdomstolen i sådana mål, där hans egen organisation varit part.

Då det nuvarande stadgandet i 10 § tredje st. lagen om arbetsdomstol synes mig vara olämpligt och på grund av obruten praxis blivit blott en bestämmelse på papperet, har jag funnit mig icke böra föreslå dess bibehållande. Om min uppfattning härutinnan godkännes, kommer jävsregeln i 4 kap. 13 § 4. nya RB att gälla även för arbetsdomstolen.

Förslaget att tredje stycket i 10 § gällande lag om arbetsdomstol måtte utgå ur lagtexten har lämnats utan erinran i samtliga yttranden.

Mot utredningsmannens förslag i övrigt till ändrad lydelse av förevarande paragraf har allenast *advokatsamfundets styrelse* funnit anledning att fram-

ställa invändning. Styrelsen finner det sålunda otillfredsställande, att förberedelsen skulle kunna ledas av lagfaren tjänsteman vid domstolen, närmare bestämt domstolens sekreterare.

Styrelsen anför härom:

Som motivering för förslaget i denna del har i promemorian anförts, att åtskilliga av de handläggningsåtgärder som här avses vore att betrakta som rent rutinarbete. Omdömet är måhända befogat så länge förberedelsen av målen vid arbetsdomstolen har den karaktär som den för närvarande har. Om emellertid en ordentlig förberedelse i nya RB:s mening skall komma till stånd, vilket styrelsen finner oundgängligen erforderligt, blir denna handläggning icke längre något rutinarbete. Det blir fråga om att vid förberedelsen tillse, att klarhet vinnes rörande parternas ståndpunkter beträffande alla tvistiga frågor samt att bevisupptagningen förberedes så, att en fullständig och koncentrerad huvudförhandling sedan kan hållas. Förberedelsen bör då äga rum inför domstolen, låt vara att denna därvid bör bestå av ordföranden eller vice ordföranden eller dennes ersättare ensam.

Departementschefen.

Utredningsmannens förslag att låta tredje stycket i 10 § gällande lag om arbetsdomstol utgå ur lagtexten kan jag biträda.

Den kritik som advokatsamfundets styrelse riktat mot den föreslagna möjligheten att låta sekreteraren vid arbetsdomstolen leda förberedelse synes mig icke böra föranleda att denna möjlighet utgår. Trots att jag till fullo delar styrelsens uppfattning om angelägenheten av att förberedelsen genomföres med skicklighet och noggrannhet, kan jag nämligen icke finna det betänkligt att låta en sekreterare med den kompetens som det här regelmässigt är fråga om, d. v. s. en hovrättsjurist med flerårig kvalificerad domartjänstgöring bakom sig, ombesörja vissa förberedande handläggningsåtgärder. Det synes dock böra ankomma på domstolen in pleno att avgöra, huruvida vederbörande tjänsteman äger sådan kompetens, att uppgifter av denna art överhuvud böra anförtros honom. Vidare bör befogenheten i det särskilda fallet göras beroende av ordförandens uppdrag, och jag förutsätter härvid givetvis, att ordföranden icke kommer att överlåta åt sekreteraren att leda förberedelsen i svårare mål. Man må emellertid i detta liksom vissa andra sammanhang icke glömma, att även mål som anhängiggöras vid arbetsdomstolen kunna vara av jämförelsevis enkel natur.

13 §.

I promemorian anföres beträffande denna paragraf följande.

I denna paragraf har icke föreslagits annan ändring än att i paragrafens första stycke tillagts en bestämmelse av innehåll, att den för vilken förening kärar skall betraktas såsom part, såvitt angår personlig inställelse (11 kap. 5 § nya RB och 20 § i utredningsmannens förslag), hörande under sanningsförsäkran (37 kap. nya RB), jävförhållande (4 kap. 13 §, 5 kap. 6 § andra st., 6 kap. 2 § andra st. och 9 § andra st. samt 40 kap. 2 § nya RB, d. v. s. jäv mot domare, tolk, protokollförare, stenograf och sakkunnig) och andra dylika frågor (se partsbegreppets användning i 36 kap. 1, 3, 10 och 18 §§ nya RB). Detta tillägg är förestavat därav, att medlem eller förutvarande

medlem i förening, som slutit kollektivavtal, icke själv äger kära vid arbetsdomstolen, med mindre han visar, att föreningen undandrager sig att tala å hans vägnar (13 § första st.), samt att denna princip i praktiken medfört att den enskilde medlemmen — d. v. s. den vars intressen tvisten närmast gäller — endast i undantagsfall intar kärandeställning vid domstolen. Genom det tillägg, som här föreslagits, kommer den så att säga egentlige parten att i angivna hänseenden även formellt betraktas såsom part. Någon motsvarande bestämmelse med avseende å svarandesidan behövs icke. Den omständigheten, att enskild föreningsmedlem jämlikt 13 § andra st. måste instämmas till domstolen jämte sin förening, visar nämligen, att den enskilde medlemmen enligt gällande lag otvivelaktigt intar partsställning.

Advokatsamfundets styrelse har ansett det kunna vara föremål för tvekan, vilken räckvidd den av utredningsmannen föreslagna tilläggsbestämmelsen vore avsedd att erhålla. Styrelsen har sålunda funnit det oklart, huruvida stadgandet skulle gälla både vid fastställsetalan och vid fullgörelsetalan. Enligt styrelsens uppfattning, som dock icke motiverats, borde den föreslagna regeln gälla endast i det sistnämnda fallet, d. v. s. då förening yrkar, att motparten skall fullgöra något i förhållande till den, som är eller varit medlem i föreningen.

Departementschefen.

Det torde stå klart, att en tilläggsbestämmelse av ungefär det innehåll utredningsmannen föreslagit är erforderlig. Meningen är icke, att den för vilken förening kärar skall bli jämställd med föreningen även såtillvida, att han skall äga företaga rättshandlingar i strid mot vad föreningen önskar, utan avsikten med den av mig förordade bestämmelsen är allenast att vad som i fråga om jävsförhållande, personlig inställelse, hörande under sanningsförsäkran och andra frågor som röra bevisningen är stadgat om part skall gälla även med avseende å den, för vilken förening kärar. Att föreningens egen partsställning icke rubbas härigenom ligger i öppen dag. Vad advokatsamfundets styrelse anfört därom att bestämmelsen borde gälla endast vid fullgörelsetalan torde vara förestavat av åsikten, att bestämmelsen skulle sakna praktisk betydelse vid fastställsetalan. Om detta varit styrelsens mening, kan jag dock icke dela densamma. Det är nämligen ingalunda utslutet, att den föreslagna tilläggsbestämmelsen kan få praktisk betydelse jämväl vid fastställsetalan.

16 §.

I denna paragraf regleras själva stämmningsförfarandet.

I promemorian anföres härom:

Paragrafen motsvarar nuvarande 16 § första st. och inledningsorden i 17 §. De jämkningar, som betingas av innehållet i nya RB, ha vidtagits. Någon avvikelse från ordningen vid de allmänna domstolarna är ej avsedd. Paragrafen har utformats så pass fullständigt, att den skall kunna fylla sin plats i en redogörelse för processens gång vid arbetsdomstolen. Då den detaljföreskrift, som upptages i nuvarande 16 § andra st., täckes av innehållet i 33 kap. 2 § nya RB, synes det onödigt att upprepa nämnda föreskrift.

Advokatsamfundets styrelse har framhållit, att meningen med utredningsmannens förslag syntes vara, att även övriga bestämmelser i 42 kap. 2 § nya RB — på grund av 29 § i förslaget — skulle lända till efterrättelse vid arbetsdomstolen.

Styrelsen tillägger:

Om förslagets mening är den nu angivna, har styrelsen i sak intet att däremot erinra. Emellertid vill styrelsen ifrågasätta, huruvida det icke till undvikande av tvekan om det föreslagna stadgandets rätta innebörd vore lämpligt att antingen i paragrafen fullständigt återgiva de från 42 kap. 2 § nya RB hämtade bestämmelser, som skola gälla även för förfarandet vid arbetsdomstolen, eller ock ur paragrafen utesluta sådant som redan stadgats i nya RB och som på grund av bestämmelsen i 29 § i förslaget skall lända till efterrättelse med avseende å rättegången vid arbetsdomstolen.

Departementschefen.

Såsom utredningsmannen framhållit har paragrafen utformats så pass fullständigt, att den skall kunna fylla sin plats i en redogörelse för processens gång vid arbetsdomstolen. Då det med hänsyn till innehållet i 28 § i departementsförslaget (29 § i utredningsmannens förslag) står utom varje tvekan, att även de tämligen detaljerade bestämmelser i 42 kap. 2 § nya RB, som icke upprepats i förevarande paragraf, skola gälla vid arbetsdomstolen, torde någon komplettering av utredningsmannens förslag till lagtext icke vara erforderlig.

17 §.

I denna paragraf behandlas delgivningsförfarandet.

Såsom motivering för bestämmelserna har utredningsmannen anfört:

Enligt 17 § lagen om arbetsdomstol skall ordföranden eller på dennes uppdrag tjänsteman vid domstolen ombesörja, att parterna med posten eller på annat sätt erhålla del, svaranden av stämningen jämte avskrift av stämningsansökningen samt kåranden av den å honom utfärdade kallelsen och avskrift av förklarizg. Om det finnes lämpligt, må dock motparten föreläggas att, på sätt om stämning i allmänhet gäller, verkställa delgivningen.

Huvudregeln är alltså densamma som i 33 kap. 4 § nya RB, nämligen att delgivning skall ske genom rättens och icke genom parternas försorg. Till en början förfor man vid arbetsdomstolen också så, att man — i enlighet med den i lagen anvisade huvudregeln — alltid sökte verkställa officialdelgivning, vanligen genom posten men någon gång med bud. Det visade sig emellertid snart, att detta system icke fungerade tillfredsställande, enär åtskilliga parter vägrade att taga emot sina försändelser. I anledning därav har följande praxis utbildats. Man söker på förhand bilda sig en föreställning om vilka svarande, som kunna väntas bereda svårigheter, därest delgivningen skulle ske genom posten. I sådana fall åläggs kåranden att verkställa delgivningen genom stämningssman. I de fall återigen, som man från början betraktar såsom klara, sker delgivning genom posten eller, i särskilt brådskande lägen, med bud. Detta system har nu i en följd av år praktiserats med mycket goda erfarenheter, och organisationerna å arbetsgivar- och arbetarsidorna äro invanda med systemet.

Om nya RB:s delgivningsregler komme att gälla för arbetsdomstolen, skulle denna praxis icke längre kunna bibehållas. Enligt 33 kap. 4 § första st. nya RB kan man nämligen icke ålägga part att verkställa delgivning. Tvärtom föreskrives, att det må anförtros åt part att ombesörja delgivning, endast om han själv begär det samt rätten finner det kunna ske utan olägenhet. Vidare är att märka, att jämlikt 5 § andra st. i nämnda kapitel postdelgivning skoll ske enligt närmare av Konungen meddelade bestämmelser. Dylika bestämmelser ha föreslagits i ett inom justitiedepartementet utarbetat utkast till delgivningskungörelse. De innebära, att domstolsdelgivning som regel icke får ske genom översändande av vanligt brev utan skall äga rum med iakttagande av vissa närmare angivna tämligen detaljerade regler.

I förevarande paragraf har föreslagits, att delgivning i princip skall ske genom domstolens försorg. Enligt min mening bör domstolen dock allt framgent äga rätt att i vissa fall, som icke täckas av 7 § i ovannämnda utkast till delgivningskungörelse, verkställa delgivning genom handlings översändande med vanligt brev eller bud. När det gäller de stora fackorganisationerna, skulle det verka onödigt formellt att behöva följa det tekniskt något invecklade delgivningssystem, som anvisas i 5 § i utkastet till delgivningskungörelse, och någon risk ur säkerhets- eller kontrollsynpunkt lär icke kunna uppstå därigenom att det hittills praktiserade systemet jämväl i fortsättningen tillämpas med avseende å dessa organisationer. Beträffande andra av arbetsdomstolens parter kan däremot givetvis det mera preciserade delgivnings-systemet vara att föredraga.

Nya RB förutsätter, att domstolsdelgivning i vissa fall finnes böra ske genom stämningsman och alltså icke genom posten. Det ligger emellertid i sakens natur, att arbetsdomstolen icke kan överblicka förhållandena inom sitt vidsträckta jurisdiktionsområde på ett sådant sätt, att domstolen — även om den hade tillgång till de olika förteckningar å stämningsmän, som jämlikt 33 kap. 24 § andra st. nya RB skola finnas tillgängliga hos de allmänna domstolarna — kan antagas komma att med säkerhet veta, vilken stämningsman den skall anlita. I detta hänseende må det vara tillräckligt att erinra därom, att arbetarna inom åtskilliga branscher ofta byta icke blott anställning utan även uppehållsort. På grund av dessa särskilda förhållanden synes det mig nödvändigt, att arbetsdomstolen även framdeles, om det finnes lämpligt, skall äga ålägga part att ombesörja delgivning, oavsett att han icke begärt det.

Departementschefen.

Jag finner det befogat att arbetsdomstolen, om så finnes lämpligt, skall äga förelägga käranden att verkställa delgivningen.

Några särskilda stadganden om sättet för delgivningen torde icke erfordras i lagen. Jag vill påpeka, att stadgandet i 33 kap. 14 § nya RB ger möjlighet att med tillämpning av fri bevisprövning godtaga jämväl andra intyg och skriftliga erkännanden än de som avses i 25 § nämnda kapitel. Detta innebär att arbetsdomstolen alltjämt kommer att ha möjlighet att, i den utsträckning domstolen finner det med trygghet kunna ske, verkställa delgivning genom posten i vanligt brev. Vid utfärdande enligt 33 kap. 5 § nya RB av administrativa föreskrifter rörande delgivning får närmare övervägas, vilka särskilda föreskrifter som erfordras för arbetsdomstolens del.

18, 19 och 22 §§.

Promemorian.

Med avseende å frågan huruvida förberedelsen vid arbetsdomstolen bör vara muntlig eller skriftlig har utredningsmannen i promemorian anfört följande.

När det gäller att avgöra, huru förberedelsen bör ordnas vid arbetsdomstolen efter nya RB:s ikraftträdande, måste särskild hänsyn tagas till det förhållandet, att arbetsdomstolen har hela riket till jurisdiktionsområde. Detta innebär, att parts inställelse i många fall skulle medföra oskäligen kostnad eller synnerligen olägenhet. Konsekvenserna av en muntligt anordnad förberedelse skulle med andra ord ofta bli just de, vilka i 42 kap. 9 § nya RB anföras som skäl till frångående av den där uppställda principen om förberedelsens muntlighet. Då det självfallet är av största vikt, att processen vid arbetsdomstolen icke blir förenad med större kostnader och besvär för parterna än vad som är oungångligt med hänsyn till kravet på en tillfredsställande utredning, torde den omständigheten, att domstolens jurisdiktionsområde omfattar hela riket, utgöra ett starkt skäl att låta förberedelsen i princip vara skriftlig.

Ytterligare ett argument härför kan åberopas, nämligen att målens beskaffenhet ofta är sådan, att utredningen kommer att vinna på att förberedelsen åtminstone inledes genom skriftväxling. Detta är särskilt fallet i de talrika mål, där tvisten gäller en invecklad avtalstolkning. Processlagberedningen har för sin del också vitsordat, att det i ett invecklat mål av teknisk natur, t. ex. tvist rörande avtalstolkning, där båda parterna företrädas av advokater, stundom kan vara lämpligt, att förberedelsen sker eller åtminstone inledes genom skriftväxling. Det förhållandet att — såsom vid arbetsdomstolen oftast är fallet — parterna företrädas av funktionärer i fackorganisationer och ej av advokater föranleder icke i detta sammanhang till något annat bedömande.

Av nu anförda skäl har i 18 § första st. föreslagits, att förberedelsen vid arbetsdomstolen skall vara skriftlig, om icke domstolen med hänsyn till målets beskaffenhet finner muntlig förberedelse lämpligare och parts inställelse kan antagas äga rum utan oskäligen kostnad eller synnerligen olägenhet. Förslaget bygger på det antagandet, att det i flertalet mål kommer att visa sig lämpligast att inleda förberedelsen genom skriftväxling. Tankegången har alltså icke varit att utesluta möjligheten av muntlig förberedelse i andra fall än då parts inställelse kan antagas medföra oskäligen kostnad eller synnerligen olägenhet. I övriga fall äger domstolen enligt förslaget fritt val mellan olika förberedelsemetoder. Huru avgörandet i varje särskilt mål kommer att träffas blir en omdömesfråga. Hänsyn måste därvid tagas icke blott till utredningskravet utan även till kostnadernas storlek, tvistefrågans större eller mindre principiella betydelse och processföremålets värde. Jag tar även för givet, att en skriftligen inledd förberedelse icke sällan kommer att övergå till muntlig.

Beträffande härefter frågan huruvida det regelsystem, som nya RB innehåller med avseende å parts utevaro och därmed sammanhängande spörsmål, bör äga tillämpning vid arbetsdomstolen, anför utredningsmannen i huvudsak följande.

För närvarande gäller vid arbetsdomstolen i detta hänseende följande. Eftersom dagen för huvudförhandlingen utsättes redan i stämningen, medför svarandens underlåtenhet att inkomma med skriftligt svaromål ingen i lagen

förutsedd påföljd ur handläggningssynpunkt. Uteblir part från huvudförhandlingen, må arbetsdomstolen utan hinder därav meddela dom i målet, under förutsättning att parten minst sju dagar före sammanträdet erhållit del av stämning eller kallelse att inställa sig vid domstolen och icke visat laga förfall (23 § lagen om arbetsdomstol). Denna regel innebär, att arbetsdomstolen utan hinder av parts utevaro skall ingå i en sakprövning av målet på grundval av den utredning om sanningen, som i den föreliggande situationen kan åstadkommas. Någon tredskodom i nuvarande mening är det alltså icke fråga om. Utebliven part äger ej söka återvinning.

För egen del har jag den bestämda uppfattningen, att den nuvarande ordningen bör bibehållas. Något tredskodomsförfarande bör alltså icke ifrågakomma vid arbetsdomstolen, utan domstolen bör vid parts utevaro — denna må äga rum under vare sig förberedelsen eller huvudförhandlingen — vara skyldig att döma i sak på grundval av den utredning, som oberoende av parts utevaro kan åstadkommas.

Till utveckling av denna uppfattning må först och främst framhållas, att beskaffenheten av de mål, som anhängiggöras vid arbetsdomstolen, otvivelaktigt är sådan, att ett tredskodomsförfarande här, till skillnad mot vad som är fallet vid de allmänna domstolarna, skulle komma att spela en jämförelsevis obetydlig roll. För det fåtal fall där det verkligen händer, att svaranden icke blott underlåter att inkomma med skriftligt svaromål utan även uteblir från huvudförhandlingen, har den nuvarande ordningen ej medfört någon som helst nackdel.

Det finns emellertid två speciella synpunkter, som med särskild styrka tala för att ett tredskodomsförfarande i teknisk mening icke bör ifrågakomma vid arbetsdomstolen.

Den första av dessa synpunkter gäller behovet för domstolen att utan hinder av svarandens utevaro äga efter skälighetsprövning nedsätta yrkat skadeståndsbelopp eller helt befria från skadeståndsskyldighet i de fall, som omförmålas i 8 § tredje st. lagen om kollektivavtal, 23 § tredje st. lagen om semester och 23 § andra st. lagen om förenings- och förhandlingsrätt. Visserligen har processlagberedningen vid 44 kap. 8 § nya RB anfört, att »då i mål om fordran de av käranden åberopade omständigheterna icke leda till det belopp, som käranden yrkat, (bör) utdömas allenast det lägre belopp, för vilket grund föreligger». Men jag har svårt att tro, att detta yttrande skulle åsyfta jämväl nyss angivna för arbetsdomstolen mycket viktiga fall.

Den andra och än viktigare synpunkten till stöd för kravet, att arbetsdomstolen utan hinder av parts utevaro skall äga fria händer vid målens avgörande, avser det förhållandet, att arbetsdomstolens domar, särskilt såvitt angår tolkningsfrågor, ofta få betydelse långt utöver det enskilda fallet.

I detta hänseende märkes, att det är mycket vanligt, att en oorganiserad arbetsgivare sluter kollektivavtal, som antingen hänvisar till ett större avtal, eventuellt ett riksavtal, eller vars bestämmelser hämtas ur ett sådant avtal. När fråga uppkommer om tolkningen av ett dylikt, utav en enskild arbetsgivare ingånget kollektivavtal, innebär detta i själva verket, att man tolkar ett avtal, vari helt andra och mera betydelsefulla parter äro intresserade. Därför brukar arbetsdomstolen i sådana fall — med stöd av stadgandet i 19 § första stycket lagen om arbetsdomstol — bereda vederbörande parter i det större avtalet tillfälle att framlägga sina synpunkter i tolkningsfrågan inför domstolen. Om dessa parter taga tillfället i akt — och detta sker nästan alltid — blir det för tolkningsfrågans bedömande praktiskt taget utan betydelse, huruvida den enskilde arbetsgivaren och dennes motpart iakttaga inställelse vid domstolen eller ej. Det ligger nämligen i sakens natur, att domstolens dom kommer att grundas på den redogörelse, som parterna i det stör-

re avtalet lämna för den omtvistade avtalsbestämmelsens bakgrund och tillkomsthistoria, och på den argumentering, som dessa parter i övrigt prestera till belysande av bestämmelsens innebörd. Därest tredsdomsförfarandet bleve tillämpligt vid arbetsdomstolen, skulle detta emellertid medföra, att domstolen i händelse av parts utevaro i nu angivna fall icke finge grunda sin dom på den utredning, som kunde förebringas av parterna i det större avtalet, utan på allenast påståenden och eventuella bestridanden av parterna i det speciella mål, där den oorganiserade arbetsgivaren figurerar. Den tredsdom, som då komme att meddelas, skulle likväl på oinitierat håll lätt kunna missuppfattas såsom innebärande en auktoritativ tolkning av den omtvistade avtalsbestämmelsen.

På grund av det anförda har jag i fråga om parts utevaro från huvudförhandlingen föreslagit ett stadgande (22 § i förslaget) av innehåll, att målet det oaktat skall företagas till avgörande samt att erinran härom skall intagas i kallelsen till förhandlingen. Detta innebär med andra ord, att arbetsdomstolen — som hittills — utan hinder av parts utevaro skall ingå på en verklig sakprövning av målet och att tredsdomsförfarandet ej skall vara tillämpligt.

För att det sålunda föreslagna systemet skall kunna fungera tillfredsställande förutsättes, att arbetsdomstolen bibehålles vid rätten att självmant sörja för bevisning och eljest fullständiga utredningen.

Slutligen har utredningsmannen diskuterat, om icke fortsatt förberedelse borde kunna äga rum vid parts utevaro. Härom heter det i promemorian:

Även om den omständigheten, att en oorganiserad svarande-arbetsgivare eller en instämmd arbetare icke ingår i svaromål, med hänsyn till de utredningsmöjligheter, som stå arbetsdomstolen till buds, ej behöver inverka menligt på domstolens möjlighet att bedöma en ren tolkningsfråga, så är det likväl uppenbart, att motsatsen är fallet, så snart frågor om faktiska förhållanden bli av relevans. Såväl ur denna synpunkt som även — i betraktande av att varje rättsmedel mot arbetsdomstolens domar saknas — av hänsyn till svaranden själv ligger det stor vikt uppå, att de fall då svaranden icke alls låter sig avhöra nedbringas till ett minimum. Därför har jag i praktiken funnit det vara angeläget, att när skriftligt svaromål ej inkommer inom föreskriven tid, under hand undersöka anledningen därtill.

Detta tillgår så, att sekreteraren erhåller i uppdrag att, sedan han hos käranden förvässat sig om att förlikning i målet icke träffats, telefonledes söka förbindelse med den försumlige svaranden. (Detta sker dock som regel ej, när denne är en enskild arbetare.) Därvid bekräftas så gott som undantagslöst, att någon uppgörelse icke är avsedd att komma till stånd, utan att svarandens försumlighet beror på antingen att svaranden icke förstått stämningföreläggandets innebörd eller att han visserligen gjort detta men saknat förmåga att själv avfatta ett skriftligt svaromål och icke kommit sig för att anlita rättsbildat biträde eller också att han visserligen vänt sig till advokat men så sent, att ett skriftligt svaromål ej i rätt tid medhunnits. Om undersökningen ger vid handen, att käromålet icke medgives, brukar sekreteraren uppmana svaranden att, om tiden och övriga förhållanden det medger, inkomma med ett låt vara något försenat skriftligt svaromål och att i varje fall inställa sig vid huvudförhandlingen, antingen personligen eller genom ombud.

Denna vid sidan av lagen praktiserade underhandskontroll ger som regel avsett resultat. Det händer därför endast i jämförelsevis mycket få fall, att svaranden eller — där flera svarande förekomma — den så att säga ledande bland dem underlåter att avgiva skriftligt svaromål och jämväl uteblir från huvudförhandlingen.

Enligt min mening bör detta under lång tid med framgång pröva system upprätthållas vid arbetsdomstolen även efter nya RB:s ikraftträdande. Därför har jag i fråga om parts utevaro vid förberedelsen i 19 § i mitt utkast — med avvikelse från nya RB:s stadganden — föreslagit följande. Om part vid skriftlig förberedelse försummar att inkomma med svaromål eller annan infordrad skrift eller part uteblir från sammanträde vid muntlig förberedelse, skall domstolen det oaktat äga vidtaga åtgärder för fortsatt förberedelse, där-est detta kan antagas vara till gagn för målets utredning. I annat fall skall domstolen utan hinder av försummelsen eller uteblivandet utsätta målet till huvudförhandling. Därjämte har i 18 § andra stycket föreslagits, att domstolen må förelägga vite för fullgörande av vad part har att iakttaga under förberedelsen. (Även enligt gällande lag om arbetsdomstol, 21 § första stycket, äger domstolen meddela vitesföreläggande för framtingande av processhandlingar, en möjlighet som dock ytterst sällan kommer till användning.) I sistberörda hänseende avviker förslaget från nya RB såtillvida, att enligt denna vite i dispositiva tvistemål må föreläggas endast om part finnes böra komma tillstådes vid muntlig förberedelse men ej till framtingande av att part inkommer med svaromål eller annan infordrad skrift (9 kap. 7 § jämförd med 42 kap. 10 § andra stycket).

Beträffande de förutsättningar, under vilka parts personliga närvaro skall krävas vid muntlig förberedelse, har utredningsmannen icke funnit skäl att föreslå avvikelse från vad härutinnan rörande underrätt stadgas i 11 kap. 5 § nya RB.

Yttrandena.

I fråga om förberedelsens karaktär har *arbetsgivareföreningen* anført, att föreningen funne utredningsmannens förslag på anförda skäl vara högst påkallat. En helt annan ståndpunkt till förslaget intager däremot *advokatsamfundets styrelse*, som i denna del yttrar:

Att den nuvarande skriftliga förberedelsen vid arbetsdomstolen är behäftad med allvarliga brister, har i promemorian vitsordats. Om man nu i fortsättningen gör skriftlig förberedelse till huvudregel, föreligger enligt styrelsens mening risk för att förberedelsen ofta icke får det innehåll och den fullständighet, varförutan en koncentrerad huvudförhandling i enlighet med nya RB icke kan hållas. Förberedelsen kräver till skillnad från huvudförhandlingen ofta en ganska stark processledning från domarens sida, men en dylik kan svårligen åstadkommas vid enbart skriftlig förberedelse. Det bör t. ex. vid arbetsdomstolen vara av särskild vikt att vid förberedelsen få fastslaget, vilka parter och organisationsrepresentanter som böra personligen inställa sig vid huvudförhandlingen. Den omständigheten, att arbetsdomstolens jurisdiktionsområde omfattar hela riket, utgör visserligen ett skäl för skriftlig förberedelse. Olägenheten av de långa avstånden förminskas dock i icke ringa mån därav, att parterna vid arbetsdomstolen mycket ofta utgöras av organisationer med säte i Stockholm. För övrigt kan mången gång muntlig förberedelse med fördel anordnas även utan att parterna personligen behöva vara tillstådes. Styrelsen vill därför föreslå, att stadgandet i 42 kap. 9 § nya RB får gälla även för arbetsdomstolens vidkommande, dock med den modifikationen, att skriftligt svaromål regelmässigt bör insändas till domstolen, som därigenom får ökade möjligheter att bedöma, om förberedelsen bör göras muntlig eller skriftlig. Om parternas personliga inställelse vid muntlig förberedelse bör gälla vad i 11 kap. 5 § nya RB är stadgat. Även i detta hänseende bör emellertid med hänsyn till jurisdiktionsområdets omfattning

en modifikation ske. Det synes nämligen böra föreskrivas, att part icke skall vara skyldig inställa sig personligen, där sådant med hänsyn till partens kostnader för inställelsen skulle vara oskäligt.

Vad angår spörsmålet huruvida tredskodom i teknisk mening bör ifrågakomma vid arbetsdomstolen har *arbetsgivareföreningen* uttalat, att den ansåge det vara av stor vikt, att tredskodomsförfarande ej infördes vid domstolen, särskilt med hänsyn till den normerande verkan domstolens domar ha vida utöver det enskilda fallet. Även *advokatsamfundets styrelse* har anslutit sig till uppfattningen att ett tredskodomsförfarande i teknisk mening ej bör ifrågakomma vid arbetsdomstolen.

Ingen erinran har i yttrandena framställts mot utredningsmannens förslag att arbetsdomstolen i vissa fall skall äga att vidtaga åtgärder för fortsatt förberedelse utan hinder av att part uteblir från sammanträde för muntlig förberedelse eller underlåter att inkomma med infordrad skrift. Icke heller har någon anmärkning gjorts mot förslaget att domstolen må äga förelägga part att vid vite fullgöra vad han har att iakttaga under förberedelsen. Däremot har *advokatsamfundets styrelse* funnit den av utredningsmannen föreslagna regeln, att om part uteblir från huvudförhandlingen, målet det oaktat skall företagas till avgörande, alltför kategoriskt formulerad. Styrelsen anför här om att där anledning finnes att antaga, att den uteblivne parten har laga förfall, målet torde böra utsättas till ny huvudförhandling. I annat fall syntes saken böra företagas till avgörande, därest detta yrkades av den tillstädeskomne parten.

Departementschefen.

I promemorian har vitsordats, att den skriftliga förberedelse som för närvarande praktiseras vid arbetsdomstolen är bristfällig. Härvidlag må man emellertid icke förbise vad utredningsmannen anfört om anledningen till att en tillfredsställande förberedelse hittills ofta ej kunnat åstadkommas, nämligen att domstolen måste redan i själva stämmingsresolutionen utsätta dag för huvudförhandling i målet. Efter nya RB:s ikraftträdande blir detta icke längre erforderligt, utan skriftväxlingen kan fortgå så länge domstolen finner det lämpligt. Utan att taga ståndpunkt till frågan, vilken förberedelseform som bör äga företräde vid arbetsdomstolen, är man alltså berättigad att påstå, att en efter nya RB:s krav anordnad skriftlig förberedelse i och för sig måste vara ägnad att ge ett betydligt bättre underlag för huvudförhandlingen än vad den hittills praktiserade förberedelsen kunnat ge. Att så kommer att bli fallet framstår desto säkrare, om man tar i beaktande de noggranna krav som i nya RB uppställas med avseende å stämmingsansökans och svaromåls innehåll.

Utredningsmannens förslag rörande förberedelsens karaktär innebär icke, att muntlig förberedelse ej skulle få förekomma vid arbetsdomstolen, utan vad utredningsmannen avsett är att den presumtion till förmån för förberedelsens muntlighet, som stadgandet i 42 kap. 9 § nya RB innefattar, bör omkastas för arbetsdomstolens del. Till grund för förslaget har uppenbarligen legat den tankegången, att det skulle vara föga adekvat att vid arbets-

domstolen tillämpa ett stadgande, enligt vilket den muntliga förberedelsen skall äga företräde framför den skriftliga, när det på förhand står klart att förberedelsen till följd av förhållanden, som sammanhånga med domstolens vidsträckt jurisdiktionsområde, ofta kommer att bli helt skriftlig samt att förberedelsen med hänsyn till målens särskilda beskaffenhet i varje fall kommer att så gott som regelmässigt inledas genom skriftväxling. Riktigheten av denna tankegång synes obestridlig. Under alla förhållanden är det tydligt, att nya RB:s huvudregel måste modifieras för arbetsdomstolens del, eftersom förberedelsen vid denna domstol — enligt vad jämväl advokatsamfundets styrelse medgivit — torde böra praktiskt taget alltid inledas med att domstolen infordrar ett skriftligt svaromål.

Utöver vad nu anförts mot att låta nya RB:s huvudregel gälla vid arbetsdomstolen må vidare framhållas, att det av psykologiska skäl torde vara önskvärt att förhandlingarna åtminstone i viktigare mål från början äga rum inför den samlade domstolen. Visserligen kan här invändas, att någon argumentation icke skall få förekomma vid den muntliga förberedelsen. Erfarenheten har emellertid visat, att det i många arbetsdomstolsmål ställer sig utomordentligt svårt att draga en skarp gräns mellan förberedelse i egentlig bemärkelse och argumentation. På grund härav riskerar man, att tvisten redan vid den muntliga förberedelsen spelas upp i hela sin vidd, med påföljd att huvudförhandlingen icke blir på långt när så nyanserad som eljest. Men om tyngdpunkten i rättegången komme att förskjutas från huvudförhandlingen till den muntliga förberedelsen, skulle resultatet onekligen kunna bli att de ledamöter, som ej övervarit förberedelsen, ansåge sig icke få tillräckligt noga följa rättegångens alla skiftningar och därmed kände sig ställda något i efterhand. När det gäller en domstol med arbetsdomstolens särskilda sammansättning, ligger det i öppen dag att en sådan konsekvens skulle vara mycket allvarlig.

Om arbetsdomstolen av nu angivna skäl skulle underlåta att anordna muntlig förberedelse i vissa fall där sådan förberedelse eljest vore påkallad, skulle följderna givetvis kunna bli att domstolen vid huvudförhandlingen nödgades syssla med rena utredningsfrågor. Jag är väl medveten om att detta skulle innebära ett avsteg från nya RB:s ordning, men det är enligt min mening viktigare att de nyss angivna faktorerna vinna beaktande än att nya RB:s ordning strängt upprätthålles. Dessutom må i detta sammanhang framhållas, att det även ur utredningssynpunkt ofta torde vara lämpligt att förhandlingarna från början äga rum inför den samlade domstolen. Det förhåller sig nämligen otvivelaktigt så, att det i ett tekniskt invecklat mål om tolkningen av ett kollektivavtal eller tillämpligheten av en ackordsprislista kan vara erforderligt att ha tillgång till arbetsgivar- och arbetarrepresentanternas särskilda sakkunskap redan när det gäller att bilda sig en säker uppfattning om själva tvistepunkterna i målet.

Med hänsyn till vad sålunda anförts har jag kommit till det resultatet, att den muntliga förberedelsen icke bör vara huvudregel vid arbetsdomstolen. Den av utredningsmannen föreslagna bestämmelsen synes väl lämpad att tjäna som underlag för domstolens praxis.

Då det redan av stadgandena i 42 kap. 14 resp. 12 § nya RB framgår att skriftlig förberedelse skall kunna fortsättas genom muntlig förhandling och muntlig förberedelse genom skriftväxling, har det icke ansetts erforderligt att i departementsförslaget upptaga något stadgande härom.

Vad beträffar parts skyldighet att inställa sig personligen vid muntlig förberedelse har advokatsamfundets styrelse med hänsyn till jurisdiktionsområdets omfattning ifrågasatt viss jämkning av stadgandet i 11 kap. 5 § nya RB. Detta synes knappast påkallat, för den händelse även part vid arbetsdomstolen — såsom jag har för avsikt att föreslå — kan erhålla förmånen av fri rättegång.

De särbestämmelser med avseende å förberedelsen vid arbetsdomstolen, som utredningsmannen i övrigt föreslagit, finner jag välgrundade. Likaså delar jag utredningsmannens uppfattning att något tredsdomsförfarande i teknisk mening icke bör ifrågakomma vid denna domstol. Om part uteblir från huvudförhandlingen, bör målet dock icke företagas till avgörande med mindre än att tillstådeskommen part så yrkar. Framställes icke sådant yrkande, skall målet avskrivas. I motsatt fall bör domstolen äga att antingen omedelbart företaga målet till förhandling och avgörande eller också, med inställande av huvudförhandlingen, utsätta den till ny dag. Det ligger i sakens natur, att det senare alternativet bör väljas, om den uteblivne parten har laga förfall. Men detsamma bör även gälla, om hinder eljest möter för målets omedelbara företagande till slutlig handläggning (jämför 43 kap. 2 § första stycket 4. nya RB). I anslutning till vad sålunda anförts har utredningsmannens förslag vid 22 § underkastats viss omarbetning.

20 §.

Beträffande frågan om parts skyldighet att komma personligen tillstådes vid huvudförhandling anføres i promemorian:

Därest stadgandet i 11 kap. 5 § nya RB bleve tillämpligt vid arbetsdomstolen, skulle part vara skyldig att infinna sig personligen vid huvudförhandling, så snart partens närvaro ej kunde antagas sakna betydelse för utredningen. Arbetsdomstolen beaktar till fullo vikten av att part är personligen tillstådes vid huvudförhandlingen, och domstolen har också städse sökt verka för att detta skall ske i största rimliga utsträckning. Det synes mig dock icke välgrundat att för arbetsdomstolens del upprätthålla en så strängt formulerad regel som den i 11 kap. 5 § nya RB upptagna angående de förutsättningar, under vilka parts personliga närvaro vid huvudförhandling skall krävas. Beaktas må nämligen, att parts personliga närvaro vid arbetsdomstolen med hänsyn till dennas vidsträckta jurisdiktionsområde ofta vållar stora kostnader och besvär för parten. Och vidare förtjänar framhållas, att det icke så sällan vid arbetsdomstolen förekommer, att ett större antal arbetare äro instämnda i ett och samma mål. Det största antal enskilda parter, som förekommit i ett mål, uppgick sålunda till närmare tvåhundra (se arbetsdomstolens dom nr 125/1934). Trots att man i ett dylikt fall knappast kan på förhand antaga, att ens någon av de olika arbetarnas närvaro skulle sakna betydelse för utredningen, vore det icke rimligt att framtinga personlig inställelse av alla, och dessutom kan man ofta med tämligen stor säkerhet utgå från att det icke är erforderligt att samtliga infinna sig utan att det är tillräckligt om någon eller några av arbetarna bli personligen hörda.

Jag vill därför föreslå den avvikelser från vad i 11 kap. 5 § nya RB stadgas, att part vid huvudförhandling skall infinna sig personligen endast om hans närvaro finnes vara erforderlig för utredningen.

Advokatsamfundets styrelse har sagt sig icke ha något att erinra mot den av utredningsmannen föreslagna regeln men tillägger:

Liksom i fråga om förberedelsen bör emellertid stadgandet enligt styrelsens mening kompletteras med en bestämmelse om att part icke må åläggas personlig inställelse, där detta med hänsyn till kostnaderna för inställelsen skulle vara oskäligt. Att organisation, som för talan vid arbetsdomstolen, alltid bör inställa sig genom behörig ställföreträdare, även om organisationen dessutom anlitar ombud, torde ligga i öppen dag.

Departementschefen.

Utredningsmannens förslag torde vara välgrundat. Den av advokatsamfundets styrelse föreslagna kompletteringen synes ej påkallad, om förmånen av fri rättegång kommer att beredas part vid arbetsdomstolen. Vad slutligen beträffar styrelsens antagande, att organisation som för talan vid arbetsdomstolen alltid bör inställa sig genom behörig ställföreträdare även om organisationen dessutom anlitar ombud, vill jag endast anmärka att det i vissa fall — särskilt i rena tolkningstvister — säkerligen kan vara tillräckligt att ett kvalificerat ombud inställer sig för organisationen.

21 §.

Enligt det nuvarande stadgandet i 19 § första stycket lagen om arbetsdomstol gäller att domstolen, om den finner erforderligt, äger själv inkalla vittnen och i övrigt inskaffa utredning. Stadgandet motiverades under lagens förarbeten främst därmed, att arbetsdomstolens avgöranden i många fall vore av betydelse för andra än parterna. Vidare åberopades att parterna under stundom kunde antagas sakna förmåga att förebringa erforderligt processmaterial.

Enligt 35 kap. 6 § nya RB gäller återigen såsom en av förhandlingsprincipen betingad huvudregel, att parterna själva skola sörja för bevisningen i målet. Vål har vid sidan härav åt rätten tillerkänts befogenhet att i viss utsträckning fullständiga bevisningen, men i dispositiva tvistemål är denna befogenhet dock tämligen begränsad. Rätten kan sålunda i dylika mål visserligen förordna om syn eller anlitande av sakkunnig och besluta om parts hörande under sanningsförsäkran, men den äger ej föranstalta om annan bevisning. Rätten äger följaktligen ej självmant höra vittne, som ej förut hörts på parts begäran, eller meddela föreläggande om företeende av skriftligt bevis.

Utredningsmannen har hävdadt, att någon begränsning i arbetsdomstolens befogenhet och skyldighet att sörja för fullständig utredning icke bör föreskrivas. Han yttrar i detta sammanhang:

Av alldeles särskild betydelse i förevarande hänseende är, att arbetsdomstolen bibehålles vid rätten att meddela föreläggande om företeende av skriftligt bevis. Dylika förelägganden äro i praktiken mycket vanliga. För att få fram den historiska utvecklingen av en viss avtalsbestämmelse kan det så-

lunda vara nödvändigt att undersöka äldre kollektivavtal, vilka parterna icke ingivit i målet. Eller också kan det tänkas, att innehållet i ett icke ingivet förhandlingsprotokoll är ägnat att belysa innebörden av en svårtolkad avtalsbestämmelse.

Även rätten att självmant inkalla vittne är av praktisk betydelse för arbetsdomstolen. Dock vill jag nämna, att denna rätt mera sällan utnyttjats, beroende på att ersättning till vittne, som domstolen självmant inkallat, skall utgå enligt de tämligen snäva normer, som gälla för vittnen i brottmål. Jag har därför som regel i stället förfarit så, att jag, när en viss persons hörande syntts mig erforderligt, under hand uppmanat parten att begära vittnesförhör med honom. I allmänhet hava dessa framställningar också villfarits. Trots detta är det tydligt, att arbetsdomstolen icke bör förlora sin rätt att självmant inkalla vittnen.

Vad beträffar de av mig tidigare berörda fall, då arbetsdomstolen med stöd av 19 § första st. i nuvarande lag om arbetsdomstol bereder parterna i ett riksavtal eller liknande avtal tillfälle att framlägga sina synpunkter rörande tolkningen av en avtalsbestämmelse, som visserligen icke omedelbart gäller deras eget avtal men likväl på det närmaste berör detta, så vore det naturligen i och för sig tänkbart, att denna fråga behandlades såsom ett interventionsproblem i teknisk mening och icke — på sätt hittills skett — såsom en utredningsfråga. Detta vore dock av praktiska skäl mycket olämpligt. Den hittills tillämpade metoden bör enligt min mening bibehållas.

Advokatsamfundets styrelse har invänt, att den icke funne tillräckliga skäl anförda för ett mot förhandlingsprincipen stridande stadgande av det innehåll utredningsmannen föreslagit. Styrelsen tillägger:

Det är dock här fråga om mål, i vilka parterna kunna träffa förlikning helt eller delvis. Stadgandet bör enligt styrelsens mening endast såtillvida bibehållas, att arbetsdomstolen alltjämt bör äga rätt att självmant meddela föreläggande om företeende av skriftligt bevis. I övrigt böra bestämmelserna i 35 kap. 6 § nya RB gälla.

I sådana fall, där parterna i ett riksavtal eller liknande avtal böra beredas tillfälle att framlägga sina synpunkter på tolkningen av en avtalsbestämmelse, synes saken enklast ordnas så, att under förberedelsen beslut fattas om att vederbörande organisationer skola underrättas och få tillfälle att senast vid huvudförhandlingen framlägga sina synpunkter.

Departementschefen.

Jag har inledningsvis framhållit att, även om kollektivavtalsmålen i princip otvivelaktigt äro av den art att förlikning om saken är tillåten, åtskilliga av målen dock i praktiken kunna sägas i viss mån stå på gränsen mellan dispositiva och indispositiva tvistemål. Med hänsyn härtill synes arbetsdomstolen böra bibehållas vid en ganska vittgående befogenhet och skyldighet att sörja för fullständig utredning. I yttrandena har icke heller bestritts att arbetsdomstolen bör äga rätt att meddela föreläggande om företeende av skriftligt bevis. Att domstolen även efter nya RB:s ikraftträdande skall äga förordna om syn eller anlitan av sakkunnig samt besluta om parts hörande under sanningsförsäkran följer redan av stadgandet i 35 kap. 6 § nämnda balk jämfört med 28 § i departementsförslaget. Likaså följer av dessa stadganden att domstolen skall äga förordna att vittne, som förut hörts på parts begäran, skall höras ånyo. Det återstår då att avgöra, huruvida dom-

stolen bör äga en allmän rätt att självant höra vittne. Jag anser det icke riktigt, att domstolen erhåller en sådan rätt i andra fall än då vittnets hörande finnes påkallat med hänsyn till avgörandets betydelse utöver det föreliggande målet. Utredningsmannens förslag har jämkats i anslutning till det sagda.

23 §.

Promemorian.

Utredningsmannen har i 23 § första stycket i sitt utkast föreslagit den avvikelser från stadgandet i 43 kap. 11 § andra stycket nya RB, att arbetsdomstolen må äga företaga ett mål till fortsatt och alltså icke ny huvudförhandling, även om målets återupptagande icke sker inom två veckor från dagen för första förhandlingens avslutande. Han åberopar i detta sammanhang, att även processlagberedningen såsom en tänkbar utväg nämnt, att det skulle överlämnas åt rätten att med hänsyn till utredningens beskaffenhet från fall till fall bestämma tidens längd. Beredningen fann dock denna ordning vara förenad med betydande olägenheter: »Den skulle vara svår att tillämpa och skulle kunna föranleda olika praxis vid skilda domstolar; den skulle även innebära fara för att uppskovsväsendet vinner insteg.» Dessa farhågor sakna enligt utredningsmannen uppenbarligen berättigande i fråga om arbetsdomstolen dels med hänsyn till att denna domstol är en i första och sista instans dömande specialdomstol, vars processuella praxis icke inverkar på de allmänna domstolarna, och dels i beaktande av att arbetsdomstolen under sin snart tjuguariga existens torde ha klart dokumenterat en bestämd strävan att icke onödigtvis medgiva uppskov. Därjämte har utredningsmannen till stöd för tvåveckorsfristens slopande åberopat, att beskaffenheten av de mål, som anhängiggöras vid arbetsdomstolen, ofta är sådan att det först under arbetet med uppsättande av förslag till dom kan komma att visa sig, att utredningen i ett eller annat hänseende behöver kompletteras och att ytterligare en handläggning därför blir erforderlig.

Vidare har utredningsmannen såsom andra stycke i 23 § i sitt utkast föreslagit en särbestämmelse av innebörd, att undantag från skyldigheten att vid *ny* huvudförhandling ånyo upptaga bevis, som upptagits vid tidigare tillfälle, skall gälla icke blott för det fall som omnämnes i 43 kap. 13 § andra stycket nya RB, nämligen att förnyat upptagande kan antagas sakna betydelse, utan jämväl om detta skulle medföra oskäligen kostnad eller synnerligen olägenhet. Till stöd för denna undantagsbestämmelse har utredningsmannen åberopat det förhållandet att arbetsdomstolens jurisdiktionsområde omfattar hela riket.

Slutligen må i detta sammanhang erinras, att utredningsmannen under 26 § i sitt utkast föreslagit viss jämkning av den i 17 kap. 2 § första stycket nya RB givna regeln, att domen skall grundas på vad som förekommit vid huvudförhandlingen. Hans förslag innebär i denna del, att arbetsdomstolens dom visserligen i första hand skall grundas på vad som förekommit vid huvudförhandlingen, men att domstolen till grund för domen må lägga jämväl andra i målet förebragta omständigheter. Av promemorian framgår, att ut-

redningsmannen härvid åsyftat sådana under förberedelsen åberopade omständigheter, som av förbiseende icke ånyo åberopats vid huvudförhandlingen men beträffande vilka det framstår såsom odiskutabelt, att de vidhållas som argument i målet.

Såsom motivering för den föreslagna särbestämmelsen åberopar utredningsmannen, att det för flertalet parter och ombud vid arbetsdomstolen torde ställa sig naturligt att direkt anknyta till förberedelsematerialet. Utredningsmannen tillägger:

Särskilt om vederbörande känner till det i arbetsdomstolen praktiserade systemet att samtliga domstolens ledamöter före huvudförhandlingen taga del av det skriftliga förberedelsematerialet, kommer han för visso att finna det utomordentligt formellt och egendomligt att vid huvudförhandlingen behöva upprepa varje ur hans synpunkt betydelsefull faktisk uppgift, som redan finnes angiven i detta material. Men dessutom kommer det säkerligen mången gång att ställa sig mycket svårt för honom, även om han själv bjuder till, att vid huvudförhandlingen lägga upp målet såsom om förberedelsen icke ägt rum, utan att därvid förbigå någon enda relevant omständighet. Självfallet kommer arbetsdomstolen att söka hos parterna inskräpa vikten av att deras plädering vid huvudförhandlingen verkligen ger en fullständig och koncentrerad bild av hela den föreliggande tvisten. Men det lär vara ofrånkomligt, att parterna i många fall icke komma att vid huvudförhandlingen åberopa alla de relevanta omständigheter, som kommit fram vid förberedelsen. Naturligen bör domstolens ordförande i sådana fall söka fylla ut parternas ofullständiga plädering genom att med ledning av förberedelsematerialet fråga ut parterna på ett sådant sätt, att alla relevanta omständigheter bli genomgångna. De gångna årens erfarenhet visar emellertid att i mål av den typ, varom nu är fråga, en eller annan rent faktisk uppgift kan komma att förbigås. Att en sålunda förbigången omständighet, särskilt om dess riktighet icke bestritts i rättegången, ej skulle få läggas till grund för domen, vore onekligen i hög grad stötande och skulle med säkerhet vara ägnat att hos den part, som bleve lidande därpå, undergräva respekten för domstolen.

Om part uteblivit från huvudförhandlingen, bör domstolen vid målets avgörande taga hänsyn till partens under förberedelsen lämnade uppgifter i den mån dessa äro styrkta eller ostridiga.

Yttrandena.

Advokatsamfundets styrelse har opponerat sig mot förslaget att fortsatt huvudförhandling skall få äga rum, om ett mål återupptages efter längre tid än två veckor. Styrelsen anmärker i detta sammanhang, att om en ordentlig förberedelse i enlighet med nya RB:s regler komme till stånd, det sällan eller aldrig behövde inträffa, att efter huvudförhandlingen en ytterligare handläggning skulle visa sig erforderlig för komplettering av utredningen. Ett längre uppskov än det i nya RB medgivna skulle enligt styrelsens mening äventyra omedelbarheten i dömandet.

Eljest har någon erinran mot utredningsmannens förslag i denna del icke framställts.

Vad beträffar utredningsmannens förslag att arbetsdomstolen skulle äga att till grund för domen lägga jämväl andra i målet förebragta omständigheter än dem som framkommit vid huvudförhandlingen, har *landsorganisationen* med tillstyrkande av förslaget yttrat, att tvistefrågorna vid arbetsdom-

stolen i regel icke vore av sådan beskaffenhet, att de kunde klarläggas och bedömas enbart på grundval av det material, som förebragtes vid huvudförhandlingen. Även *arbetsgivareföreningen* tillstyrker förslaget, ehuru av andra skäl än dem utredningsmannen åberopat. Gentemot denne hävdar föreningen, att den i promemorian påtalade olägenheten av att partsombuden i många fall saknade erforderliga kvalifikationer icke vore något särskilt utmärkande för arbetsdomstolen, så länge det vore enskild part tillåtet att vid vilken domstol som helst själv utföra sin talan eller anlita juridiskt oskolat ombud. Föreningen anser emellertid, att förslaget likväl borde godtagas främst av den anledningen, att det jämväl i fortsättningen borde vara möjligt för arbetsdomstolen att grunda dom på material, som efter huvudförhandlingen under hand införskaffats för komplettering av utredningen. Föreningen tillägger, att möjlighet till dylik komplettering visat sig vara oundgänglig med hänsyn till målens svårighetsgrad och domstolens karaktär av enda och slutliga instans. — *Advokatsamfundets styrelse* avstyrker däremot bifall till utredningsmannens förslag i denna del. Styrelsen säger sig här, liksom på så många andra punkter, vara av den uppfattningen, att en strikt tillämpning av nya RB icke skulle möta svårigheter, om blott förberedelsen bleve ordnad i full överensstämmelse med den nya rättegångsordningen. Därjämte betonar styrelsen angelägenheten av att domen icke grundas på annat material än sådant som parterna varit i tillfälle att kontrollera och yttra sig över.

Departementschefen.

Såsom utredningsmannen framhållit har arbetsdomstolen städse dokumenterat en bestämd strävan att i görligaste mån undvika uppskov. Denna fördömliga praxis bör rimligen kunna ytterligare befästas, när huvudförhandlingen blir bättre förberedd än nu. Men självfallet kan det i undantagsfall komma att inträffa, att ett uppskov visar sig erforderligt. Det är med tanke på dessa fall som utredningsmannen föreslagit, att fortsatt huvudförhandling skulle få äga rum ändå att längre tid än två veckor förflutit från den tidigare handläggningens slut.

Vid bedömande av detta spörsmål bör särskilt beaktas att det, enligt vad erfarenheten givit vid handen, är utomordentligt svårt att med kort varsel samla arbetsdomstolen i en på förhand bestämd sammansättning. Oftast är det en eller flera av ledamöterna, som befinner sig på tjänsteresa eller eljest är upptagen av redan tidigare utsatta förhandlingar i sitt ordinarie arbete. Detta förhållande medför tvivelsutan, att om arbetsdomstolen i ett eller annat mål skulle finna det erforderligt att uppskjuta påbörjad huvudförhandling, den slutliga handläggningen regelmässigt icke kunde beräknas komma till stånd redan inom två veckor, med mindre än att delvis andra ledamöter toge säte i domstolen. En konsekvent tillämpning av nya RB:s regler skulle därför leda till att den påbörjade huvudförhandlingen städse finge göras om. Detta i sin tur skulle emellertid, särskilt i betraktande av domstolens vidsträckt jurisdiktionsområde, självfallet medföra avsevärt högre rättegångskostnader och större besvär än om handläggningen vid det senare sammanträdet finge direkt knyta an till den tidigare handläggningen.

Med hänsyn härtill synes det välgrundat att för arbetsdomstolens vidkommande göra ett undantag från nya RB:s regel att fortsatt huvudförhandling icke skall få äga rum med mindre än att målet återupptages inom två veckor från dagen för första förhandlingens avslutande. Jag förutsätter, att uppskoven — i den mån de nu alls bli behöfliga — icke göras längre än som är oundgängligen erforderligt, så att icke omedelbarheten i dömandet må äventyras.

För den händelse icke samtliga de ledamöter, som sitta i domstolen vid den senare förhandlingen, tillika övervarit den tidigare handläggningen samt ny huvudförhandling alltså måste hållas, torde det vara lämpligast att arbetsdomstolen i fråga om bevisupptagningen följer de regler, som givas i 43 kap. 13 § andra stycket nya RB. Skulle det verkligen vara av betydelse i målet, att ett förut upptaget bevis ånyo upptages, torde kostnads- och olägenhetssynpunkter icke böra inverka. Jag har därför icke funnit anledning att upptaga den särbestämmelse som återfinnes i 23 § andra stycket i utredningsmannens förslag.

Såsom förut nämnts anser jag icke heller tillräckliga skäl föreligga att i rättegången vid arbetsdomstolen frångå nya RB:s regel att domen skall grundas på vad som förekommit vid huvudförhandlingen.

24 §.

I promemorian anföres beträffande protokolleringen vid arbetsdomstolen följande.

Gällande lag om arbetsdomstol (24 § andra stycket) vilar på den förutsättningen, att vittnesmål och upplysningsvis hörda personers berättelser som regel icke skola upptagas i domstolens protokoll. Sådan anteckning sker därför endast om domstolen finner det erforderligt. I praktiken förekommer det så gott som aldrig, att vittnesutsagor eller liknande berättelser antecknas i protokollet. Dock anmärkes, att vittnesmålen nedtecknas i det utförliga memorial, som domstolens sekreterare för. Oaktat uppteckning i protokollet ej verkställas, är det självfallet, att ordföranden städse genom kontrollfrågor eller på annat betryggande sätt förvissar sig om att utsagan blivit rätt uppfattad. Då arbetsdomstolens beslut ej må överklagas och något behov av att bevara ifrågasvarande bevismaterial följaktligen — bortsett från de sällsynta fall då vittnesmålet senare föranleder åtal för mened — i regel icke kan anses föreligga, torde anledning saknas att i berörda hänseende ändra rådande praxis. Det anmärkes i detta sammanhang, att enligt 6 kap. 6 § andra st. nya RB gäller i fråga om skyldighet att låta i protokollet anteckna utsaga av vittne, sakkunnig eller part under sanningsförsäkran, att sådan skyldighet icke i något fall föreligger för högsta domstolen och för hovrätt endast om det kan antagas bli av betydelse vid fullföljd till högsta domstolen.

Advokatsamfundets styrelse säger sig icke ha något att erinra mot det föreslagna stadgandet men ifrågasätter, om icke protokollering i någon form måste ske, därest målet uppskjutes till fortsatt eller ny huvudförhandling.

Departementschefen.

På de skäl utredningsmannen anfört anser jag det icke vara behöfligt att arbetsdomstolen i protokoll vid huvudförhandling antecknar utsaga av vittne

eller sakkunnig eller av part under sanningsförsäkran. Om det före utsagans avgivande står klart att förhandlingen måste uppskjutas, kan dock tydligen vara lämpligt att utsagan protokolleras. Yppar sig behovet av uppskov först senare, torde man kunna lita till memorialet.

25 §.

Utredningsmannen har föreslagit, att domstolens ledamöter vid omröstning skola yttra sig i den ordning ordföranden bestämmer. Han erinrar i detta sammanhang om att ledamöterna — oaktat överläggningen vid arbetsdomstolen är ganska ingående — oftast icke komma till ett slutgiltigt resultat vid själva överläggningen.

I promemorian tillägges:

Det blir då ordförandens uppgift att föra saken vidare genom att uppsätta ett förslag till dom. Detta innebär i realiteten, att ordföranden vid omröstning säger sin mening först (jämför 11 kap. 12 § vattenlagen och 21 kap 37 § jorddelningslagen). Det kan emellertid inträffa fall, då denna princip är olämplig. Om situationen nämligen är den, att ordföranden finner sig böra upprätta flera motiverade förslag efter olika linjer, kan det vara en fördel, att ordföranden ej på förhand binder sig vid det ena eller det andra alternativet. På grund härav och med hänsyn jämväl till arbetsdomstolens sammansättning synes det mig lämpligast att icke uppställa några ovillkorliga regler beträffande den ordning, efter vilken omröstning till dom eller beslut skall ske. Jag har därför föreslagit, att domstolens ledamöter vid omröstningen skola yttra sig i den ordning ordföranden bestämmer.

Vidare har utredningsmannen föreslagit, att det icke skall vara erforderligt att inom arbetsdomstolen verkställa särskild omröstning beträffande varje omständighet, som i fråga om ett och samma käromål är av omedelbar betydelse för utgången.

Såsom motivering för detta förslag anför utredningsmannen:

I 16 kap. 2 § andra stycket nya RB stadgas, att därest beträffande samma käromål fråga är om flera omständigheter, som var för sig äro av omedelbar betydelse för utgången, de skola, såvitt sakens beskaffenhet påkallar det, uppställas till särskild omröstning. Till komplettering av detta stadgande, som innefattar en ändring av gällande rätt, föreskrives i paragrafens tredje stycke, att om någon vid tidigare omröstning varit emot det slut, vari de flesta stannat, han likväl skall vara skyldig att deltaga i senare omröstning. Ur psykologisk synpunkt torde den sålunda anbefallna metoden att, såvitt sakens beskaffenhet påkallar det, uppställa omedelbart relevanta omständigheter till särskilda omröstningar knappast vara lämplig vid en domstol av arbetsdomstolens karaktär och med dess sammansättning. Antag exempelvis, att tvisten gäller huruvida en arbetarorganisation och vissa dess medlemmar gjort sig skyldiga till olovlig stridsåtgärd och, i händelse av jakande svar, blivit skyldiga att utgiva skadestånd. Vid omröstning angående frågan, huruvida olovlig stridsåtgärd överhuvud föreligger, yppa sig olika meningar. Arbetarrepresentanterna finna för sin del, att så icke kan anses vara fallet, medan majoriteten besvarar frågan jakande. Det säger sig självt, att det för arbetarrepresentanterna då kan framstå såsom direkt motbjudande att behöva utdöma ens någon skadeersättning. I varje fall synes det knappast antagligt, att de efter sitt votum i själva huvudfrågan skola vara i stånd att med önskvärd objektivitet avgöra skadestandsfrågan. Andra liknande fall kunna lätt tänkas, bland annat i mål om föreningsrättskränkning.

Beträffande röstberäkningen har utredningsmannen avsett, att stadgandena i 16 kap. 3 § andra stycket och 4 § nya RB skola gälla.

Mot förslaget att domstolens ledamöter vid omröstning skola yttra sig i den ordning ordföranden bestämmer har *advokatsamfundets styrelse* opponerat sig.

Styrelsen anför:

I detta avseende synes förslaget sammanhänga därmed, att promemorian förutsätter ett bibehållande av det nuvarande systemet, enligt vilket ordföranden efter huvudförhandlingen utarbetar och till ledamöterna utsänder förslag — stundom alternativa förslag — till dom. Detta system, som ej sällan föranleder betydande tidsutdräkt med domens meddelande och därigenom kan komma i konflikt med omedelbarhetsgrundsatsen, hör enligt styrelsens åsikt icke bibehållas. I överensstämmelse med styrelsens uppfattning på denna punkt vill styrelsen förorda, att det föreslagna andra stycket i 25 § ersättes med bestämmelser av ungefär följande innehåll: De efter förslag av svenska arbetsgivareföreningarnas förtroenderåd och landsorganisationen i Sverige förordnade ledamöterna avgiva sina vota först och rösta i den ordning ordföranden bestämmer. Därefter följas nya rättegångsbalkens regler. Ordföranden säger sin mening sist.

Arbetsgivareföreningen och *landsorganisationen* ha däremot lika litet som *socialstyrelsen* haft något att erinra mot utredningsmannens ifrågavarande förslag.

Jämväl i fråga om utredningsmannens förslag att det inom arbetsdomstolen ej skall vara erforderligt att uppställa omedelbart relevanta omständigheter till särskilda omröstningar har *advokatsamfundets styrelse* anmält avvikande mening.

Styrelsen yttrar i denna del följande.

Den för svensk rätt nya omröstningsregel, som givits i 16 kap. 2 § andra stycket tredje punkten nya RB, är motiverad av starka skäl, vilka under förarbetena till nya RB av processlagberedningen och departementschefen närmare utvecklats. Vad i promemorian anförts till stöd för uppfattningen att samma regel icke skulle böra gälla för arbetsdomstolens vidkommande kan enligt styrelsens mening icke tillmätas avgörande betydelse. Att det kan vara motbjudande för en domare att behöva utdöma ens någon skadeersättning, sedan han i en tidigare omröstning röstat för hela käromålets ogillande, må väl vara sant, men dels utgör denna omständighet icke något tillräckligt skäl mot uppställande av en sådan regel som nya RB innehåller, dels lärers vad sålunda anförts icke vara något särskilt för arbetsdomstolens ledamöter utmärkande utan kunna sägas om ledamöter i kollegiala domstolar överhuvudtaget. Med hänsyn till de vitsord för objektivitet, som i promemorian lämnats arbetsgivare- och arbetarrepresentanterna i arbetsdomstolen, synes man icke heller ha anledning befara, att dessas förmåga att objektivt taga ställning till en fråga skulle äventyras därav att de i en förut avgjord fråga i målet hävdade en annan mening än majoriteten.

Då enligt styrelsens mening tillräckliga skäl saknas att för arbetsdomstolens vidkommande uppställa andra regler i berörda avseende än vad som gäller för domstolarna i allmänhet, hemställer styrelsen, att tredje stycket i 25 § måtte utgå ur förslaget.

I promemorian har särskilt framhållits, att den ifrågavarande regeln icke skulle utesluta, att sådan särskild omröstning, som i 16 kap. 2 § nya RB

sägs, skulle kunna verkställas i fall då domstolen funne det lämpligt. En dylik ordning vore enligt styrelsens mening ägnad att ingiva allvarliga betänkligheter. Det kan icke vara riktigt, att en kollegial domstol skall äga fri valrätt mellan de båda här åsyftade omröstningsmetoderna. En sådan valrätt skulle göra det möjligt för domstolen att, efter vunnen förhandskänedom om de olika ledamöternas uppfattning i saken, avsiktligt bestämma omröstningsmetoden så, att den ledde till visst materiellt avgörande. Den rättsökande allmänheten har rätt att begära, att domstolen städse tillämpar samma omröstningsmetod. Skulle ett mot nya RB stridande stadgande i ämnet bibehållas, bör detta därför formuleras så, att valfrihet för domstolen uteslutes.

Departementschefen.

I promemorian framhålles, att arbetsdomstolen i fråga om tidpunkten för hållande av överläggning till dom redan förfar på sätt som skall gälla enligt 17 kap. 9 § andra stycket nya RB. Med hänsyn härtill synes det icke erforderligt att i lagen om arbetsdomstol upprepa ifrågavarande regel.

Vad beträffar den ordning, i vilken arbetsdomstolens ledamöter skola vid omröstning yttra sig, synes det påkallat att en särbestämmelse meddelas. Den för arbetsdomstolen utmärkande blandningen av jurister och ickejurister, av arbetsgivarrepresentanter, arbetarrepresentanter och sådana som icke företräda vare sig arbetsgivar- eller arbetarintressen utesluter i detta hänseende varje direkt jämförelse med ett rent juristkollegium. Olika heterna markeras ytterligare därigenom att alla ledamöterna utom ordföranden fullgöra sitt uppdrag som bisyssla. Det kunde då ligga nära till hands att — på sätt som gäller i ägodelningsrätt och vattendomstol — låta ordföranden säga sin mening först. De skäl som utredningsmannen anfört mot en sådan ordning finner jag emellertid bärande. Å andra sidan kan jag icke biträda den mening, som advokatsamfundets styrelse i denna del hävdar. Med hänsyn till de särskilda arbetsförhållandena inom arbetsdomstolen anser jag det vara olämpligt att binda domstolen med vissa stela regler rörande den ordning, i vilken omröstning skall ske. Då domstolen själv torde ha funnit den praxis som i detta hänseende hittills utbildats vara lämplig, synes det mig sålunda onödigt att ingripa däremot. Det kan emellertid tänkas, att delade meningar rörande detta spörsmål uppstå inom domstolen. I så fall bör avgörandet ankomma på domstolen som sådan och icke på ordföranden. Utredningsmannens förslag har jämkats i enlighet härmed.

Det undantag utredningsmannen föreslagit från den i 16 kap. 2 § andra stycket tredje punkten nya RB givna regeln att s. k. omedelbart relevanta omständigheter skola, såvitt sakens beskaffenhet påkallar det, uppställas till särskilda omröstningar är dikterat av psykologiska skäl. Avsikten därmed är att förebygga uppkomsten av hittills okända irritationsmoment inom arbetsdomstolen. Jag anser denna tanke vara riktig men delar såtillvida den uppfattning, som framförts av advokatsamfundets styrelse, att någon valfrihet för domstolen icke bör föreligga. I anslutning härtill har utredningsmannens förslag även på denna punkt jämkats.

26 §.

I förevarande paragraf föreslås vissa bestämmelser rörande tidpunkten för domens meddelande ävensom angående domens uppsättande, under-tecknande och expediering.

Vissa av de ämnen, som avhandlas i paragrafen, äro redan reglerade. Sålunda stadgas i 25 § lagen om arbetsdomstol, att arbetsdomstolens dom skall avfattas skriftligen utan samband med protokollet och undertecknas av dem, som deltagit i avgörandet, samt att utskrifter av domen, å domstolens vägnar underskrivna av ordföranden, genom dennes försorg skola med posten ut-sändas till parterna (vilka jämlikt 26 § nämnda lag äga att utan avgift erhålla avskrift av domstolens dom och protokoll). Däremot innehåller lagen om arbetsdomstol inga bestämmelser angående tidpunkten för doms meddelande.

De återgivna stadgandena i 25 § lagen om arbetsdomstol ha med allenast smärre formella jämkningar överflyttats till förevarande paragraf.

Vad angår den tid, inom vilken domen skall meddelas, har utredningsmannen funnit det uteslutet att med avseende å arbetsdomstolen upprätthålla de stränga regler, som skola gälla enligt nya RB.

Till grund för denna uppfattning anföres i promemorian:

Målens svårighetsgrad och avgörandenas vittgående betydelse ävensom — alldeles särskilt — domstolens karaktär av enda instans och dess samman-sättning med därav betingade arbetsformer måste i denna del utesluta varje omedelbar jämförelse med de allmänna domstolarna. Detta har såväl lagrådet som chefen för justitiedepartementet jämväl vitsordat under förarbetena till lagen den 12 mars 1938 med vissa bestämmelser om doms avkunnande vid rådhusrätt, vilken lag ändock icke innehåller fullt så stränga bestämmelser i ämnet som motsvarande stadganden i 17 kap. 9 § andra stycket nya RB. Att förevarande spörsmål vid nämnda tillfälle blev föremål för lagrådets uppmärksamhet var föranlett därav, att 27 § lagen om arbetsdomstol innehåller en generell hänvisning till gällande föreskrifter om rådhusrätt. På grund härav fann lagrådet det icke kunna lämnas obeaktat, att bestämmelserna i det remitterade förslaget till ifrågakvarande lag om doms avkunnande vid rådhusrätt till äventyrs skulle kunna anses äga avseende å arbetsdomstolen. Enligt lagrådets mening syntes det emellertid vara ställt utom tvekan, att arbetsdomstolen icke i berörda hänseende kunde likställas med rådhusrätt; och chefen för justitiedepartementet underströk, att föreskrifterna i förslaget icke vore avsedda att vinna tillämpning beträffande doms avkunnande vid arbetsdomstolen.

På grund av vad sålunda anförts har utredningsmannen föreslagit, att den tid, inom vilken arbetsdomstolen skall ha avkunnat dom i där handlagt mål, icke fixeras i vidare mån än att domen skall meddelas så snart ske kan, sedan huvudförhandlingen avslutats.

I anledning av detta förslag har *landsorganisationen* yttrat, att det med hänsyn till arbetsdomstolens stora betydelse och utslagens prejudikatbildande verkan tydligen vore angeläget, att kravet på sorgfällig utredning och prövning icke eftersattes för intresset att få till stånd skyndsamma avgöranden av tvisterna. Landsorganisationen har emellertid i detta sammanhang

kraftigt understrukt vikten av att även sistnämnda intresse bleve bättre tillgodosett än vad nu vore fallet. Detta krav torde dock enligt landsorganisationens mening icke kunna uppfyllas på annat sätt än utredningsmannen i sin redogörelse för den nuvarande rättegången vid arbetsdomstolen själv antytt, nämligen genom en utvidgning av domstolens organisation. — *Advokatsamfundets styrelse* har anfört, att då domen enligt styrelsens mening borde grundas uteslutande å vad som förekommit vid huvudförhandlingen, anledning saknades att medgiva längre anstånd med domens meddelande än som följde av reglerna i 17 kap. 9 § nya RB. Styrelsen har ansett sig kunna förut-sätta, att iakttagandet av dessa regler icke skulle behöva leda till avsteg från arbetsdomstolens föredömliga praxis i fråga om domens avfattande.

Departementschefen.

Under hänvisning till vad utredningsmannen åberopat vill jag inskränka mig till att uttala, att jag biträder utredningsmannens förslag. Jag är dock angelägen att understryka vikten av att arbetsdomstolens domar meddelas inom kortast möjliga tid.

27 §.

Utredningsmannen har för arbetsdomstolens del föreslagit den avvikelser från vad i 18 kap. nya RB stadgas, att domstolen skall äga förordna om kvittning av rättegångskostnaderna jämväl i fall, då den tappande parten med hänsyn till målets beskaffenhet finnes ha haft skäligen anledning att få tvisten prövad av domstol.

Förslaget motiveras av utredningsmannen sålunda.

Det vore enligt min mening icke lyckligt, om arbetsdomstolen icke ägde möjlighet att förordna om kvittning av rättegångskostnaderna i andra än de jämförelsevis få fall, som omnämnas i 18 kap. nya RB. Ibland skulle det rentav verka stötande, om arbetsdomstolen — på grund av att någon i sagda kapitel stadgad förutsättning för kvittning av kostnaderna ej föreläge — nödgades utdöma ersättning för rättegångskostnader till vinnande part. Som exempel härpå kan nämnas, att det icke sällan förekommer att parterna varit överens om att hänskjuta tvisten till arbetsdomstolen. Det kan härvid gälla en svårbedömd rättsfråga, vars lösning icke blott i det aktuella läget utan även för framtiden äger stort intresse för båda parterna. Visserligen brukar i sådana fall ofta på förhand avtalas, att vardera parten skall bära sin kostnad, varför något yrkande om ersättning för kostnaderna icke framställes. Men undantag äro ingalunda okända, och därest dylikt yrkande skulle göras, bör domstolen äga möjlighet att oberoende av målets utgång förordna om kvittning av rättegångskostnaderna.

Samma möjlighet bör — utöver vad som medges enligt nya RB — föreligga, även om parterna icke på förhand varit överens om att låta arbetsdomstolen pröva tvisten. Det är sålunda ett ganska vanligt fall, att den för målets utgång avgörande frågan gäller rätta innebörden av en viss avtalsbestämmelse, som är så utomordentligt svårbedömd, att det skulle framstå såsom uppenbart orättvist att låta den tappande parten ersätta motparten dennes rättegångskostnader. Till stöd härför må hänvisas till vad inledningsvis anförts om kollektivavtalens karaktär av lappverk och om avtalsbestämmelsernas ofta kompromissbetonade utformning med därav följande mångtydighet och oklarhet.

I ytterligare vissa mål bör arbetsdomstolen äga förordna om kvittning av rättegångskostnaderna, ehuru nya RB icke medgiver det. Jag åsyftar härvid främst föreningsrättsmålen. Det förhåller sig nämligen så, att arbetsdomstolen med avseende å bevisskyldigheten vid påstående om kränkning av föreningsrätten tillämpat den principen, att om arbetarparten förmått föreläggas sannolika skäl för antagande, att ett verkställt avskedande inneburit angrepp på föreningsrätten, arbetsgivaren ansetts vara skyldig att visa, att fullgoda skäl för avskedandet förelagat (bristande duglighet hos arbetaren, nödvändighet att nedbringa driftskostnaderna etc.). På liknande sätt har arbetsdomstolen vid tillämpning av lagen den 14 oktober 1939 om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av militärtjänstgöring m. m. fördelat bevisbördan mellan parterna så, att om sannolika skäl förelagats för antagande att arbetstagares avskedande stått i strid med nämnda lag, arbetsgivaren ansetts kunna fria sig endast genom att styrka, att han haft en annan, objektivt godtagbar grund för uppsägningen. För den händelse arbetsgivaren i dessa fall lyckas fullgöra honom sålunda åliggande beviskyldighet och arbetarpartens talan följaktligen ogillas, äger arbetsdomstolen för närvarande likväl möjlighet att kvitta rättegångskostnaderna. Det antages nämligen allmänt, att i fall, då tappande part förelagat viss men ej tillräcklig bevisning, saken enligt nu gällande lag kan vara att anse såsom så mörk och tvivelaktig med avseende å dess faktiska sida, att kvittning bör ske. Möjlighet för arbetsdomstolen att i nu angivna fall förordna om kvittning av rättegångskostnaderna bör enligt min mening finnas även sedan nya RB trätt i kraft.

Vidare har utredningsmannen med avvikelse från vad som stadgas i 18 kap. 9 § nya RB föreslagit, att skyldighet för flera medparter att ersätta rättegångskostnad skall — i stället för att åläggas dem solidariskt — fördelas mellan dem efter vad som finnes skäligt med hänsyn till deras förhållande till saken och rättegången.

Härom anföres i promemorian:

Frågan huruvida flera förlorande medparter skola förpliktas att solidariskt ersätta den vinnande partens rättegångskostnader har varit föremål för ett principavgörande av arbetsdomstolen i dess dom nr 21/1942. Tvisten stod där mellan en fackförening, å ena sidan, samt ett arbetsgivareförbund ävensom två dess medlemmar, å den andra, och gällde en semesterlönsfråga. Arbetsgivareförbundet och en av de båda instämnda medlemmarna ansågos skyldiga att svara för fackföreningens rättegångskostnader. Fackföreningen hade yrkat, att arbetsgivarparterna måtte åläggas solidariskt utgiva ersättning för rättegångskostnaderna. Med anledning av detta yrkande framhöll arbetsdomstolen, att enligt 9 § lagen om kollektivavtal skall skadeståndsskyldighet, när flera äro ansvariga för skadan, fördelas mellan dem efter den större eller mindre skuld, som prövas ligga envar till last. Arbetsdomstolen tillade: »Med grunderna för detta stadgande torde bäst överensstämman, att i mål om kollektivavtal skyldigheten att ersätta rättegångskostnader fördelas mellan flera ersättningskyldiga efter samma regel. Även om förevarande mål avser tillämpning av lagen om semester, läser i dylikt mål samma princip som i ett mål om kollektivavtal böra gälla, såvitt angår förhållandet mellan en organisation och en dess medlem. Organisationens partsställning i målet är nämligen föranledd av i huvudsak samma skäl, som varit avgörande för organisationens motsvarande partsställning i mål om kollektivavtal.» Arbetsdomstolen förpliktade förty arbetsgivareförbundet och dess ifrågasvarande medlem att till hälften vardera ersätta fackföreningen dess rättegångskostnader.

Till grund för detta avgörande ligger uppenbarligen tanken, att stadgandet i 9 § lagen om kollektivavtal skulle bli i viss mån illusoriskt, om skyldighet för flera förlorande medparter att utgiva rättegångskostnad ålades dessa solidariskt. Till ytterligare belysning härav må följande exempel andragas. Antag att ett mål gäller, huruvida arbetarna vid ett företag gjort sig skyldiga till olovlig stridsåtgärd. På svarandesidan stå, förutom vederbörande fackförbund och fackförening, ett stort antal av företagets arbetare. Processen är av invecklad beskaffenhet och särskilt arbetsgivarpartens rättegångskostnader uppgå till höga belopp. Käromålet bifalles. Givetvis skulle det då stå i strid med de motiv, som dikterat utformningen av stadgandet i 9 § lagen om kollektivavtal (jämför kungl. prop. nr 39/1928 s. 128 och andra lagutskottets utlåtande nr 38/1928 s. 24), därest de enskilda arbetarna ålades skyldighet att solidariskt med arbetarorganisationerna och varandra ersätta rättegångskostnaderna. Ett dylikt åläggande skulle dessutom onekligen klart strida mot grunderna för stadgandet i 8 § tredje stycket lagen om kollektivavtal, enligt vilket ej i något fall skadestånd må ådömas enskild arbetare till högre belopp än 200 kronor.

Om två eller flera parter stå på den förlorande sidan, bör alltså arbetsdomstolen, även utan att något yrkande därom framställts, vara skyldig pröva i vad mån och till vilken del vinnande part, som får sig rättegångskostnader tillerkända, skall äga uttaga dessa av den ena eller den andra bland motparterna. I denna del medför förslaget, att stadgandet i 18 kap. 11 § nya RB icke får någon självständig betydelse vid arbetsdomstolen. Det synes välgrundat, att arbetsdomstolen vid fördelning mellan flera förlorande medparter av ansvarighet att ersätta rättegångskostnad tar hänsyn icke blott till det i 9 § kollektivavtalslagen angivna kriteriet, nämligen parternas större eller mindre skuld till själva saken, utan även låter deras förhållande i rättegången inverka på ansvarighetens fördelning.

Det sistnämnda förslaget till särbestämmelse har lämnats utan erinran i yttrandena.

Vad däremot beträffar förslaget att arbetsdomstolen skulle äga att förordna om kvittning av rättegångskostnaderna i andra fall än som medgivnas enligt 18 kap. nya RB har *advokatsamfundets styrelse* invänt, att tillräckliga skäl icke anförts för förslaget samt att detta därför ej borde upptagas i lagen.

Styrelsen yttrar:

Den omständigheten att parterna eventuellt varit överens om att hänskjuta tvisten till arbetsdomstolen synes i och för sig icke utgöra något skäl till att den vinnande parten icke skulle få sina rättegångskostnader ersatta. Han har ju dock för att få rättsskydd nödgats ikläda sig dessa kostnader. Det angivna skälet kan så mycket mindre tillerkännas avgörande betydelse som det alltid står parterna fritt att överenskomma, att ingendera skall framställa yrkande om ersättning för kostnaderna.

Det andra skäl, som i promemorian anförts, nämligen att det kan vara fråga om ett mål, vars avgörande beror på en utomordentligt svårtolkad avtalsbestämmelses rätta innebörd, är visserligen såtillvida bärande som denna omständighet kan göra en domare benägen att av medlidande eller billighetshänsyn befria den tappande parten från skyldigheten att ersätta rättegångskostnaderna. Men varför skulle icke den vinnande parten å sin sida med fog kunna göra gällande, att billigheten kräver, att han, som har rätt, skall få denna rätt utan kostnad. Styrelsen kan icke finna, att anledning föreligger att för arbetsdomstolens vidkommande bibehålla den genom nya RB eljest ur svensk processrätt utmönstrade regeln om kvittning av kostnaderna vid »mörk och tvelaktig» sak.

Vad slutligen angår det ytterligare exempel på mål, i vilka enligt promemorian arbetsdomstolen skulle böra äga förordna om kvittning av rättegångskostnaderna, nämligen föreningsrättsmålen, kan styrelsen icke finna annat än att nya RB:s regler om rättegångskostnader väl lämpa sig för dessa mål. Om arbetsgivaren inför domstolen visar, att han haft en objektivt godtagbar grund för uppsägningen, och arbetarpartens talan därför ogillas, måste man fråga sig, varför icke sistnämnda part i allmänhet skulle förpliktas ersätta den vinnandes kostnader. Skulle arbetarparten före rättegången icke ha känt till eller bort känna till den omständighet, varav utgången berodde, erbjuder stadgandet i 18 kap. 3 § andra stycket nya RB möjlighet att kvitta kostnaderna.

Departementschefen.

Jag delar utredningsmannens uppfattning att arbetsdomstolen bör äga viss möjlighet att kvitta rättegångskostnaderna även i andra fall än de som omnämnas i 18 kap. nya RB. Ehuru jag finner den kritik som advokatsamfundets styrelse riktat mot utredningsmannens i motiveringen förda resonemang rörande föreningsrättsmålen vara träffande, anser jag dock att det av utredningsmannen föreslagna stadgandet bör kunna utgöra ett lämpligt underlag för domstolens praxis.

28 §.

Såsom utredningsmannen framhållit är det av praktiska skäl uteslutet att i förevarande lag uttömmade reglera rättegången vid arbetsdomstolen. Därför måste lagtexten — på samma sätt som nu gällande lag om arbetsdomstol (27 §) — innehålla en hänvisning till nya RB:s stadganden och andra författningsbestämmelser som komplettera dessa, allt i den mån de icke strida mot denna lag. I likhet med vad nu är fallet bör rättegången vid rådhusrätt tagas till förebild, närmare bestämt vad som finnes stadgat i mål där förlikning om saken är tillåten. Det är nämligen obestriddt, att även om åtskilliga av de mål som anhängiggöras vid arbetsdomstolen i praktiken kunna anses i viss mån stå på gränsen mellan dispositiva och indispositiva tvistemål, målen likväl i princip äro av den art, att förlikning om saken är tillåten. I detta sammanhang må anmärkas, att stadgandet i nuvarande 29 § angående meddelande av tillämpningsföreskrifter var föranlett därav, att eftersom lagen om arbetsdomstol i koncentrerad form upptog en rättegångsordning, som var artskild från den allmänna rättegångsordningen, den i 27 § lämnade hänvisningen till föreskrifterna om rådhusrätt kunde antagas icke alltid vara till fyllest. Efter nya RB:s ikraftträdande kommer emellertid förfarandet vid de allmänna domstolarna att bygga på samma huvudprinciper, som redan gälla för arbetsdomstolens del. På grund härav torde man framdeles icke behöva räkna med något behov av särskilda tillämpningsföreskrifter. Det lär därför vara överflödigt att i förslaget upptaga någon motsvarighet till nuvarande 29 §.

29 §.

Nya RB upptager allmänna bestämmelser om rättens behörighet att i tvistemål förelägga och utdöma vite ävensom besluta kvarstad eller sking-

ringsförbud. Tillika stadgas i nya RB uttryckligen att viten, som ådömas enligt nämnda balk, skola tillfalla Kronan. Med hänsyn härtill synes den i 28 § föreslagna hänvisningen till nya RB göra det överflödigt att i lagtexten bibehålla nuvarande 21 § första stycket och andra stycket första punkten. Där emot bör stadgandet i andra stycket andra punkten av nämnda paragraf bibehållas. Detta stadgande har upptagits i 29 §.

30 §.

Paragrafen är likalydande med nuvarande 26 § i lagen.

31 §.

Paragrafen motsvarar nuvarande 28 § i lagen. Med hänsyn till att talan ej må fullföljas mot arbetsdomstolens beslut, har det synts utredningsmannen mest följdriktigt, att åtal mot ordförande eller ledamot i domstolen för fel eller försummelse i ämbetet skall upptagas av högsta domstolen och ej som nu av Svea hovrätt. Jämväl arbetsdomstolens sammansättning lär enligt utredningsmannen kunna åberopas som skäl härför. Den sålunda föreslagna ändringen torde böra vidtagas.

Slutstadgande.

Beträffande behovet av övergångsbestämmelser till de föreslagna lagändringarna anför utredningsmannen följande.

Om ifrågavarande lagförslag blir antaget, kommer i fråga om rättegången vid arbetsdomstolen skillnaden mellan äldre och ny lag icke att vara av större betydelse. Jag har därför ansett mig kunna föreslå, att ny lag skall i princip lända till efterrättelse även för mål, däri stämning utfärdats före nya lagens ikraftträdande. Detta kan dock icke gälla i vidare mån än den nya lagen är möjlig att tillämpa. Eljest måste äldre lag följas. Det är främst beträffande stämningförfarandet som den nya lagen erbjuder en verklig nyhet. Och här kan tydligen den nya lagen icke tillämpas, när stämningen utfärdats före dess ikraftträdande. Eftersom enligt äldre lag dag för målets handläggning skall utsättas i stämningen, torde även nya lagens bestämmelser om förberedelse vara svåra att tillämpa. Det är dock ingalunda uteslutet, att en sådan tillämpning, åtminstone såvitt angår skriftlig förberedelse, kan komma till stånd inom loppet av den tidsperiod, vars slut fixerats genom den utsatta dagen för målets handläggning.

Departementschefen.

Lagändringarna böra självfallet träda i kraft samtidigt med nya RB eller sålunda den 1 januari 1948. Därvid torde i tillämpliga delar böra gälla vad som finnes föreskrivet i promulgationslagen till nya RB.

Förslaget till lag om betalningsföreläggande för vissa fordringar på arbetslön m. m.

Promemorian.

Under utredningens gång har utredningsmannen kommit till den uppfattningen att en av nya rättegångsbalken föranledd revision av lagen om arbets-

domstol bör kompletteras med lagbestämmelser om betalningsföreläggande för vissa fordringar på arbetslön m. m.

Härom anföres i promemorian följande.

Vid arbetsdomstolen kan icke sökas betalningsföreläggande (för närvarande »handräckning») för fordran, och det har ansetts tveksamt i vad mån dylikt förfarande kan äga rum vid allmän domstol i sådana fall, där arbetsdomstolen skulle vara behörigt forum i händelse gäldenären bestrider föreläggandet. Utan något som helst tvivel föreligger emellertid ett stort behov av ett förenklat rättegångsförfarande i fall av denna natur. Det förekommer nämligen synnerligen ofta, att arbetsgivare på grund av bristande betalningsförmåga eller av slapphet underlåta att betala intjänad arbetslön, semesterlön eller semesterersättning och att därför arbetstagaren behöver en dom såsom exekutionstitel, ehuru någon egentlig tvist om riktigheten av hans fordran icke föreligger. I ganska betydande utsträckning har det förekommit, att handräckning för nu åsyftade fall sökts vid allmän domstol. I regel har någon invändning icke gjorts, som givit aktualitet åt forumfrågan, och handräckning har då av de flesta underrätter beviljats i vanlig ordning.

Frågan om handräckningsförfarande i fall, då tvist om anspråket skulle bedömas av arbetsdomstolen eller annan särskild domstol har uppmärksamats av processlagberedningen i samband med det av beredningen framlagda förslaget till lag om lagsökning och om handräckning för fordran, numera antaget under titeln lag om lagsökning och betalningsföreläggande (lagsökningslag). I motiven till 31 § i förslaget anför beredningen: »Såsom redan nu gäller bör rätten självmant pröva sin behörighet. Är rätten obehörig att upptaga tvist om det anspråk, som göres gällande, bör ansökningen avvisas. Detta är av särskild betydelse i de fall, då tvist om anspråket skall upptagas av särskild domstol, t. ex. arbetsdomstolen. Då härav kunna uppkomma vissa praktiska olägenheter, kunde ifrågasättas att, särskilt vad angår handräckning, utvidga allmän underrätts behörighet till sådana fall, då tvist om anspråket skall upptagas av särskild domstol. Häremot talar å andra sidan, att förfarandet icke kan utan växling av domstol övergå i rättegång. Lämpligare synes då att, om behov därav anses föreligga, införa handräckningsförfarande även vid den särskilda domstolen. Beredningen har icke ansett sig böra närmare ingå på denna fråga.»

Utredningsmannen yttrar härefter, att om en lösning av ifrågavarande spörsmål finnes böra ske, torde — på sätt processlagberedningen anfört — endast två möjligheter föreligga, nämligen antingen att betalningsföreläggande (handräckning) må sökas vid allmän domstol eller att ett förfarande med betalningsföreläggande (handräckning) införas vid arbetsdomstolen. Processlagberedningen synes, tillägger utredningsmannen, luta åt den senare lösningen, men för egen del vill han obetingat förorda den förra.

Till utveckling härav anföres i promemorian:

Arbetsdomstolen är sammansatt och organiserad med tanke på verkliga och svårösta rättstvister, för vilkas avgörande fordras icke blott större rättslig insikt och erfarenhet utan även speciell sakkunskap i arbetsförhållanden. I de fall, där betalningsföreläggande kan ifrågakomma, är det däremot fråga om ett rutinarbete av synnerligen enkel natur. Det synes knappast rimligt att belasta en domstol av arbetsdomstolens karaktär med ifrågavarande uppgift, som även om den är enkel kan bli mycket arbetskrävande och tidsödande — enligt vad jag inhämtat skulle man kunna räkna med åtskilliga hundratal mål om året angående betalningsföreläggande. Skulle uppgiften läggas på arbetsdomstolen, bleve det i varje fall nödvändigt att högst betyd-

ligt utvidga domstolens organisation med ett flertal nya arbetskrafter och att ställa avsevärt större kanslilokaler till domstolens förfogande. Detta skulle för statsverket betyda en icke ringa kostnadsökning, som helt kan besparas, därest uppgiften i stället lägges på de allmänna underrätterna, ty om de mål, varom här är fråga, icke samlas på ett håll utan utspridas på rikets alla underrätter, kan det med fog antagas, att arbetsbördan för var och en av dem icke kommer att nämnvärt påverkas.

Mot att låta betalningsföreläggande sökas vid allmän underrätt har av processlagberedningen icke anförts annat skäl än att förfarandet icke kan utan växling av domstol övergå i rättegång. Detta är onekligen en nackdel men kan enligt min mening icke anses utgöra någon avgörande omständighet. En anordning, enligt vilken betalningsföreläggande får sökas vid allmän underrätt men vid bestridande tvisten hänskjutes till arbetsdomstolen, framstår väl såsom en avvikelse från den av lagstiftaren i fråga om betalningsföreläggande eljest valda systematiken, men anordningen kan icke i och för sig väcka praktiska eller rättsliga betänkligheter. På grund av de systematiska skälen lär det dock icke kunna ifrågakomma att införa bestämmelser om en dylik anordning i lagsökningslagen, utan man torde vara hänvisad till en speciallagstiftning, som replierar på lagsökningslagens stadganden om betalningsföreläggande.

Utredningsmannen, som sålunda beträffande sättet för en eventuell lösning redan av anförda skäl utan tvekan ansluter sig till tanken att betalningsföreläggande skall få sökas vid allmän underrätt, övergår härefter till frågan, huruvida en lösning genom lagstiftning är oundgängligen nödvändig, och anför vidare i saken följande.

Rörande arbetsdomstolens behörighet finnas två forumbestämmelser, som i detta sammanhang äro av betydelse, nämligen dels 11 § i lagen om arbetsdomstol och dels 26 § i 1945 års semesterlag, vilken är av samma innehåll som 17 § i 1938 års semesterlag.

Vad angår 11 § lagen om arbetsdomstol förutsätter detta stadgande för arbetsdomstolens behörighet att det föreligger en *tvist*, som i det ena eller andra hänseendet rör ett kollektivavtal eller i varje fall kan återföras på tillämpningen av ett kollektivavtal eller av kollektivavtalslagen. Av denna förutsättning, närmare belyst genom utförliga uttalanden av vederbörande departementschef under förarbetena till lagen, framgår att arbetsdomstolen icke är behörig endast därför att ett krav avser en lönefordran, som är bestämd genom kollektivavtal. Har arbetsgivaren icke någon invändning alls att framställa, såsom när hans underlåtenhet att betala beror på bristande betalningsförmåga, föreligger ju icke någon tvist, och arbetsdomstolen är därför i princip icke behörig i ett dylikt fall. Men eftersom tvisten skall hänföra sig till kollektivavtalet eller kollektivavtalslagen, är arbetsdomstolen vidare icke behörig, om arbetsgivarens invändning i målet går ut på något, som icke har med kollektivavtalet att göra, exempelvis att han betalat det omstämda fordringsbeloppet eller att han har en motfordran på grund av att han lånat arbetstagaren pengar eller att lönefordringen är preskriberad på grund av den allmänna tioårspreskriptionen. Åberopar däremot arbetsgivaren, att han har en motfordran, som är grundad i kollektivavtalet, eller att den omstämda fordringen är preskriberad på grund av en föreskrift i kollektivavtalet, och från kärandesidan bestrides, att invändningen är befogad enligt kollektivavtalet, föreligger tydligen en till kollektivavtalet hänförlig tvist, som arbetsdomstolen skall upplaga.

Det egendomliga är sålunda, enligt vad i promemorian uttalas, att den som vill väcka talan vid arbetsdomstolen icke med säkerhet på förhand kan efter

käromålets grund bedöma, huruvida arbetsdomstolen är behörig eller icke utan att denna fråga i rätt stor omfattning beror på svarandens sakinvändningar.

Utredningsmannen tillägger:

Detta är onekligen en föga idealisk lösning av en behörighetsfråga. Att man likväl vid lagens tillkomst valde detta sätt att bestämma arbetsdomstolens behörighet berodde på att annat alternativ icke förelåg än att giva arbetsdomstolen behörighet, så snart den fordran, för vilken betalning yrkades, kunde anses ha sin grund i en bestämmelse i kollektivavtal eller i kollektivavtalslagen, och en sådan lösning ansågs komma att allt för mycket belunga arbetsdomstolen samt därjämte under denna lägga mål, för vilka arbetsdomstolens speciella sakkunskap saknade betydelse och i vilka utredningen med större fördel gjordes vid allmän domstol. I själva verket är nackdelen av att behörighetsfrågan beror av invändningarna icke i praktiken så stor som man skulle kunna tro. Kollektivavtalen innehålla nämligen undantagslöst bestämmelser, enligt vilka förhandling måste äga rum, innan fråga drages under domstol, och vid förhandlingen erhålles i regel viss föreställning om de invändningar, som kunna komma att framställas.

Av den konstruktion, som forumregeln i 11 § lagen om arbetsdomstol erhållit, framgår alltså, att allmän domstol kan visa sig vara behörig i åtskilliga fall, där lönefordran är bestämd genom kollektivavtal, och det kan därför icke betecknas såsom ett fel, om man till allmän domstol instämmer krav på en sådan fordran i tanke att svaranden icke kommer att göra någon invändning, som medför att arbetsdomstolen blir behörig. Med hänsyn härtill kan det med fog göras gällande, att allmän underrätt utan vidare är enligt lagsökningslagen skyldig att upptaga ansökan om betalningsföreläggande för dylik fordran. Men i sådant fall företer lagsökningslagen en lucka, i det att den förutsätter, att mål om betalningsföreläggande alltid vid bestridande skall övergå till rättegång vid samma domstol.

Otvivelaktigt är dock, att stadgandet i 11 § arbetsdomstolslagen är svår-förståeligt och dess konsekvenser icke lätta att överblicka. Frågan om de allmänna underrätternas behörighet i mål om betalningsföreläggande för fordringar av ifrågavarande slag har också i viss mån kommit i nytt läge, sedan det genom 31 § i den nu antagna nya lagsökningslagen inskräpts, att rätten skall självant pröva sin behörighet. Vid den sålunda framtvingade mera rigorösa behörighetsprövningen kan lätteligen det svårtillgängliga i 11 § lagen om arbetsdomstol medföra felaktiga avgöranden. Slutligen kräves under alla omständigheter utfyllande av den ovan omförmälda luckan genom en bestämmelse, att när betalningsföreläggande bestrides genom invändning, som medför att tvisten hör under arbetsdomstolen, ansökningen om föreläggandet skall avvisas och sökanden hänvisas att stämma till arbetsdomstolen.

Med hänsyn till dessa omständigheter anser utredningsmannen det ofrånkomligt, att klarhet angående betalningsföreläggande för kollektivavtalsfordringar skapas genom lagstiftningens ingripande.

Utredningsmannen tillägger:

Vad jag nu anfört rörande innebörden i och konsekvenserna av 11 § lagen om arbetsdomstol utgör enligt min mening ett ytterligare kraftigt stöd för att ett förfarande med betalningsföreläggande för kollektivavtalsfordringar måste anknytas till allmän underrätt och icke till arbetsdomstolen. Så länge frågan om arbetsdomstolens eller allmän domstols behörighet är beroende på beskaffenheten av gäldenärens invändning, kan man överhuvud icke und-

gå, att en genom invändningen yppad tvist ibland måste hänskjutas till annan domstol än den, hos vilken föreläggandet blivit sökt. Detta gäller vare sig förfarandet anordnas vid arbetsdomstolen eller vid underrätt. Men med tanke på de i fråga om betalningsföreläggande vanligaste fallen, nämligen att någon invändning alls icke göres, skulle det vara synnerligen oegentligt att knyta förfarandet till arbetsdomstolen, eftersom denna i princip icke skulle vara behörig i dessa fall, därest kravet anhängiggjordes genom stämning i vanlig ordning. En oundgänglig förutsättning för att lägga förfarandet under arbetsdomstolen skulle därför enligt min mening vara, att reglerna om arbetsdomstolens behörighet radikalt ändrades därhän, att arbetsdomstolen bleve behörig, så snart fråga vore om ett krav, till stöd för vilket åberopades en bestämmelse i kollektivavtal.

Beträffande härefter forumregeln i semesterlagen är denna enligt utredningsmannen byggd på ett helt annat sätt än stadgandet i 11 § lagen om arbetsdomstol.

Härom anföres i promemorian följande.

Regeln lyder: »Mål, som avse tillämpningen av denna lag, upptagas och avgöras av allmän domstol: dock skola mål beträffande arbetstagare, vilkas arbetsavtal regleras av kollektivavtal, anhängiggöras vid arbetsdomstolen.» Arbetsdomstolens kompetens är alltså beroende av att vederbörande arbetsgivare och arbetstagare äro bundna av ett kollektivavtal. Det är alldeles likgiltigt, om kollektivavtalet är mer eller mindre fullständigt; det räcker om arbetsavtalet i något hänseende regleras av kollektivavtal. Att kollektivavtalet innehåller en reglering av semesterrätten är icke heller erforderligt. Tvärt om torde en dylik reglering utesluta tillämpning av ifrågavarande forumregel. Semesterrätten är nämligen då grundad på kollektivavtalet och icke på semesterlagen, varför arbetsdomstolens behörighet i stället bestämmes av 11 § arbetsdomstolslagen. Det har antagits, att semesterrätten är grundad på kollektivavtal och icke på lagen, även om avtalet i detta hänseende icke innehåller mera än att semester skall utgå enligt lag. Då de flesta kollektivavtal torde om semesterrätten innehålla åtminstone en sådan hänvisning, skulle alltså forumregeln i semesterlagen i själva verket icke vara av stor praktisk betydelse.

Semesterlagens forumbestämmelse anknyter icke till att en tvist skall föreligga. Arbetsdomstolen torde därför vara kompetent även om fråga ej är om annat än ett instämt inkassokrav, mot vilket invändning ej göres. Såsom bestämmelsen är avfattad ligger det närmast till hands att antaga, att beskaffenheten av svarandens invändningar icke heller hava betydelse för behörigheten. Arbetsdomstolen skulle alltså — under förutsättning att arbetsgivaren och arbetstagaren båda äro bundna av samma kollektivavtal — icke kunna undandraga sig att upptaga något mål, däri kärandens yrkande går ut på semesterrättens realiserande, även om svarandens invändning avser något, som saknar varje samband med kollektivavtalet, exempelvis betalning, kvittning med mottfordran, som ej är bestämd genom kollektivavtalet, eller tioårspreskription.

Att på detta sätt arbetsdomstolens kompetens skulle ställa sig olika allt eftersom semesterlagens eller arbetsdomstolslagens forumregel skulle vara tillämplig måste enligt utredningsmannen betecknas såsom mindre tillfredsställande. Han tillägger emellertid, att det dock icke är alldeles säkert, att den i promemorian framkastade tolkningen av semesterlagens forumregel är i allo riktig. Utredningsmannen bar icke ansett det nödvändigt att i detta

sammanhang lösa problemet härom, helst som den eventuella motsättningen mellan reglerna hittills icke vållat någon praktisk svårighet.

Så mycket anser utredningsmannen alltid kunna antagas som att arbetsdomstolens kompetens har vidare omfattning enligt semesterlagen än enligt arbetsdomstolslagen och att alltså allmän domstols behörighet i motsvarande mån har mindre utrymme i fråga om mål enligt semesterlagen än i mål om kollektivavtalsfordringar.

Utredningsmannen tillägger:

Det är emellertid tydligt, att anordnandet av ett förfarande med betalningsföreläggande måste ske enhetligt, och då jag av förut anförda skäl anser det nödvändigt att knyta förfarandet till allmän underrätt såvitt angår kollektivavtalsfordringarna, måste detsamma ske beträffande fordringar på grund av semesterlagen.

På grundval av dessa överväganden har jag utarbetat ifrågavarande lagförslag. Detsamma är alltså byggt på att betalningsföreläggande alltid må sökas vid allmän underrätt men att om gäldenär bestrider och hans bestridande ger anledning till att tvisten skall prövas av arbetsdomstolen, underrätten har att avvisa ansökningen om föreläggandet och hänvisa sökanden att instämma sin talan till arbetsdomstolen. Jag har övervägt möjligheten att i det senare hänseendet föreslå en modifierad lösning, nämligen att ansökningen icke skulle avvisas utan parterna allenast anvisas att i särskild rättegång vid arbetsdomstolen få den föreliggande avtals- eller lagtolkningsfrågan avgjord, varefter domen över fordringen skulle givas av underrätten. En motsvarighet härtill förekommer i praxis, när det gäller tvistiga fordringar i konkurs avseende arbetslön, semesterlön eller semesterersättning. I och för sig skulle tydligen ur praktisk synpunkt icke mycket vinnas genom en sådan anordning. Och densamma skulle även kunna leda till missbruk av gäldenär, som ville förhålla avgörandet, i det att han skulle kunna begagna sig av möjligheten att överklaga underrättens dom, ehuru den reella frågan icke avgjorts av denna utan av arbetsdomstolen.

I 1 § första stycket i utredningsmannens förslag stadgas att, om arbetstagers arbetsavtal är reglerat av kollektivavtal, betalningsföreläggande städse må sökas vid allmän underrätt för fordran på arbetslön, som grundas på bestämmelse i kollektivavtalet. Enligt andra stycket i samma paragraf må betalningsföreläggande ock sökas vid allmän underrätt för fordran på semesterlön eller semesterersättning enligt lagen om semester ändå att arbetstagers arbetsavtal är reglerat av kollektivavtal.

Utredningsmannen anför, att 1 § första stycket i hans lagförslag avser fall, där arbetsdomstolen i händelse av tvist skulle vara behörig enligt 11 § lagen om arbetsdomstol, medan andra stycket avser fall, där arbetsdomstolen är kompetent enligt 26 § semesterlagen. Utredningsmannen säger sig ha sökt att genom avfattningen antyda, att regeln i första stycket utgör en bekräftelse på vad som ändå skulle gällt och att regeln i andra stycket närmast utgör ett undantag från vad som kan antagas gälla enligt nämnda paragraf i semesterlagen. Det kan enligt utredningsmannen ifrågasättas, huruvida en erinran om detta undantag borde införas i semesterlagen, men han har icke trots detta vara oundgängligen erforderligt.

Enligt 2 § i utredningsmannens lagförslag må ansökningen om betalningsföreläggande för borgenärens räkning göras av fackförening, fackförbund

eller liknande förening av arbetstagare, däri borgenären är medlem. Därjämte stadgas i nämnda paragraf, att om målet hänskjutes till rättegång vid underrätten, föreningen skall äga företräda medlemmen jämväl i rättegången.

Förslaget motiveras i promemorian sålunda.

I stor utsträckning hava arbetstagarorganisationerna fått påtaga sig bördan att söka indriva sina medlemmars fordringar på arbetslön, semesterlön eller semesterersättning. Med hänsyn härtill och då organisationerna enligt såväl arbetsdomstolslagen som semesterlagen skola i första hand föra medlemmarnas talan, har det synts mig riktigt att här giva organisationerna rätt att utan fullmakt söka betalningsföreläggande för medlemmarnas räkning. Konsekvensen härav måste vara, att organisationen får på samma sätt som vid arbetsdomstolen företräda sin medlem även i rättegång vid underrätten, vartill proceduren övergår.

Det är naturligtvis önskvärt, att underrätterna icke utkräva bevisning om medlemskapet eller fordra behörighetshandlingar för den funktionär, som företräder organisationen.

Enligt 3 § i utredningsmannens förslag skall, därest gäldenären bestrider ansökningen och tvisten är av beskaffenhet att prövas av arbetsdomstolen, ansökningen avvisas och sökanden hänvisas att genom stämning i vanlig ordning draga tvisten under arbetsdomstolens prövning. Talan mot beslut, varigenom underrätten på angiven grund avvisar ansökningen, må enligt sagda paragraf föras genom besvär i hovrätten. Över hovrätts beslut må däremot klagan ej föras.

Såsom motivering till denna paragraf anföres i promemorian följande.

Det kan naturligtvis tänkas, att gäldenären bestrider ansökningen utan angivande av skäl, och i sådant fall saknar man ledning för bedömande av forumfrågan. Att i denna lag föreskriva, att gäldenären skall vid skriftlig procedur motivera sitt bestridande, har jag ansett alltför mycket strida mot tankegången i lagsökningslagen, och en sådan regel skulle också vara svår att upprätthålla. Den erforderliga motiveringen kan framtvingas antingen vid sammanträde enligt 23 § lagsökningslagen eller i sista hand vid förberedelsen i den rättegång vid underrätten, i vilken proceduren för detta fall torde övergå.

För att målet skall förklaras tvistigt torde ej vara erforderligt, att borgenären yrkar detta. Vill denne låta frågan förfalla har han endast att underlåta ingivandet av stämningsansökan inom den i 4 § av mitt förslag angivna tiden.

Såsom tidigare anförts, kan avgörandet huruvida arbetsdomstolen eller underrätten skall pröva den föreliggande tvisten många gånger vara förenat med ganska stora svårigheter. Det kan därför i och för sig anses föreligga ett behov av att underrättens avgörande i forumfrågan skall få överklagas hos hovrätten. Mot att medgiva en sådan rätt talar en annan synpunkt, nämligen vikten av att hastigt komma till ett avgörande för att medelst efterföljande ansökning om gäldenärens försättande i konkurs bevara den förmänsrätt, varmed fordringen i allmänhet är förenad enligt 17 kap. 4 § handelsbalken. Då emellertid alldeles samma intresse kan föreligga vid det vanliga förfarandet enligt lagsökningslagen men detta intresse där icke blivit beaktat, utan rätt till överklagande av avvisningsbeslutet medgivits i 34 § första stycket lagsökningslagen, synes samma ståndpunkt böra intagas i fall, varom nu är fråga. Det må också erinras om att beslut, varigenom underrätten ogillar en i samband med bestridande framställd foruminvändning,

torde kunna överklagas enligt 34 § tredje stycket lagsökningslagen. På sätt gäller enligt 36 § lagsökningslagen bör icke heller enligt den nu föreslagna lagen överklagande få ske av hovrätts beslut.

I 4 § i utredningsmannens förslag stadgas, att om ansökan om stämning i målet ingives till arbetsdomstolen inom två månader från det ansökningen om betalningsföreläggande avvisades, skall talan i målet anses väckt, då ansökningen om föreläggandet gjordes hos underrätten.

Till utveckling av detta stadgande anföres i promemorian:

Denna paragraf motsvarar första delen av 33 § lagsökningslagen. Det är viktigt, att vid tvistens hänvisande till arbetsdomstolen talan dock får anses väckt redan när ansökningen gjordes hos underrätten. I kollektivavtalen förekomma nämligen ofta bestämmelser om korta preskriptionstider, som skola iakttagas för måls instämmande till arbetsdomstolen, vanligen räknade från det att föreskriven förhandling avslutats. För att talan skall få anses väckt redan genom ansökningens ingivande till underrätten bör dock fordras, att stämningensansökan ingives inom viss tid. I detta avseende har jag föreslagit två månader från avvisningsbeslutets meddelande. Jag är medveten om att tiden är lång, men förslaget är på denna punkt motiverat av att borgenären knappast kan börja vidtaga åtgärder för stämning förrän det visat sig, om gäldenären överklagar beslutet angående avvisandet. I den föreliggande situationen kan det dessutom många gånger vara lämpligt att upptaga förhandling med gäldenären, innan ytterligare åtgärder vidtagas.

Utredningsmannen anför, att det för att ett förfarande med betalningsföreläggande icke skall förlora mycket av sin betydelse lärer vara erforderligt att, när tvist hänskjutes till arbetsdomstolen, frågan om kostnaderna i målet om betalningsföreläggandet får upptagas av denna domstol. Stadgande härom har intagits i 5 § i utredningsmannens förslag. Såsom en förutsättning för att arbetsdomstolen skall äga pröva frågan om kostnaderna i målet om betalningsföreläggandet föreskrives i nämnda paragraf, att talan i själva tvisten instämts inom tid, varom sägs i 4 §. I detta sammanhang har utredningsmannen fäst uppmärksamheten vid ett av arbetsdomstolen avdömt fall (domen nr 126/1941), där handräckning först söktes hos underrätt för semestermedel men ansökningen på grund av sakinvändning från arbetsgivaren fick förfalla, varefter kravet instämde till arbetsdomstolen. I detta fall betraktade arbetsdomstolen kostnaderna i handräckningsmålet såsom nödiga kostnader för förberedande av målet vid arbetsdomstolen.

I 6 § i utredningsmannens förslag stadgas att, därest i målet om betalningsföreläggande å ansökningen tecknats bevis att utmätning må äga rum och gäldenären vill söka återvinning, han skall, såframt tvisten är av beskaffenhet att skola prövas av arbetsdomstolen, dit ingiva ansökan om stämning inom tid, som sägs i 35 § första stycket lagsökningslagen.

Till utveckling av stadgandet anföres i promemorian:

När betalningsföreläggande meddelas, äger gäldenären enligt lagsökningslagen rätt till återvinning. Det är självklart att med den av mig föreslagna anordningen talan om återvinning, såframt tvisten är av beskaffenhet att skola prövas av arbetsdomstolen, skall ske vid denna domstol. Enligt mitt förslag till lag om ändring i lagen om arbetsdomstol kan återvinning icke förekomma i några andra fall och tillämpliga regler om återvinningsförfarande saknas därför. Det lärer därför vara nödvändigt att stadga, att åter-

vinning skall sökas genom stämningsförfarande i vanlig ordning. Tiden, inom vilken återvinning skall sökas, bör vara densamma som enligt lagsökningslagen.

Slutligen anföres i promemorian:

I de delar, där den nu föreslagna lagen icke innehåller särskilda bestämmelser, böra uppenbarligen lagsökningslagens stadganden lända till efterrättelse (7 § i utredningsmannens förslag). Atskilliga bestämmelser däri äro naturligen icke tillämpliga; särskilt gäller detta i kanske flertalet fall om stadganden, som ha till uppgift att reglera övergången till vanlig rättegång vid samma domstol.

Yttrandena.

Behovet av en lagstiftning i ämnet har icke ifrågasatts i yttrandena. Tvärtom understryker *landsorganisationen* behovet av ett förenklat rättsförfarande för indrivande av lönefordringar, semesterersättningar o. d.

Landsorganisationen säger sig i likhet med utredningsmannen vilja förorda att betalningsföreläggande även för kollektivavtalsfordringar och kollektivavtalsbundna arbetstagares fordringar på grund av semesterlagen sökes vid allmän underrätt och att talan först i händelse av invändning om något förhållande, som tillhör arbetsdomstolens prövning, instämnes till sistnämnda forum. Det vore, anför landsorganisationen, med hänsyn både till arbetsdomstolens hela landet omfattande jurisdiktionsområde och till dess sammansättning och väsentliga rättsskipande uppgift orimligt att belasta denna domstol med den mängd rutinärenden av enklaste rättsliga beskaffenhet som här komme i fråga; det vore i fråga om på kollektivavtal grundade krav också oegentligt med hänsyn till att arbetsdomstolen, om saken anhängiggjorts genom stämning, strängt taget icke skulle vara behörig att upptaga saken med mindre svaranden framställde någon sakinvändning, som hänförde sig till kollektivavtalet. Men dessutom torde enligt landsorganisationen intresset av ett snabbt och billigt förfarande tala för att uppgiften lades på de allmänna underrätterna. Endast för de relativt fåtaliga fall, då saken till följd av framställd invändning måste hänvisas till arbetsdomstolen, skulle det kanske kunna göras gällande att växlingen av domstol medförde någon tidsutdräkt eller fördyring.

Med hänsyn till avfattningen av semesterlagens forumregel anser landsorganisationen påkallat att i denna lag upptages en undantagsbestämmelse av innehåll att även beträffande kollektivavtalsbunden arbetstagare ansökan om betalningsföreläggande skall ske vid allmän underrätt.

Även *advokatsamfundets styrelse* vitsordar behovet av en lagstiftning i ämnet men säger sig näppeligen kunna undgå att konstatera, att man med hänsyn till de egenartade behörighetsföreskrifter, vilka gälla för arbetsdomstolens del, här kommer in på ett område, där svårigheterna att åstadkomma en ur alla synpunkter tillfredsställande lösning synas nära nog oöverkomliga.

Styrelsen anför i huvudsak följande.

Så länge frågan om arbetsdomstolens eller allmän domstols behörighet är beroende på beskaffenheten av gäldenärens sakinvändningar torde det enligt

styrelsens mening vara omöjligt att på ett i allo tillfredsställande sätt ordna ett förenklat förfarande med betalningsföreläggande för kollektivavtalsfordringar (»handräckning»). Den såväl ur denna som åtskilliga andra synpunkter mest ändamålsenliga lösningen vore att ändra behörighetsreglerna så, att arbetsdomstolen bleve behörig, så snart den fordran, för vilken betalning yrkades, kunde anses ha sin grund i en bestämmelse i kollektivavtal eller i kollektivavtalslagen, eller, eventuellt, så snart målet gällde arbetstagare, vilkas arbetsavtal reglerades av kollektivavtal. Med en sådan lösning bleve det naturligt att till arbetsdomstolen knyta jämväl ett mera summariskt förfarande med betalningsföreläggande. Emellertid ha i promemorian tungt vägande skäl mot en sådan lösning anförts. Så länge arbetsdomstolens jurisdiktionsområde omfattar hela riket, torde den ifrågasatta lösningen i själva verket icke vara någon framkomlig väg. Parternas utredningssvårigheter och kostnader framstå härvid såsom ett oöverstigligt hinder. Endast under förutsättning att flera arbetsdomstolar inrättades, exempelvis en för varje hovrätts jurisdiktionsområde, synes det möjligt att på ovan angivet sätt komma till rätta med svårigheterna. En dylik utbyggnad av arbetsdomstolsväsendet lärer väl åtminstone för närvarande vara otänkbar.

Om det nyss anförda är riktigt, är man således nödsakad att, med bibehållande av de ur principiell och praktisk synpunkt otillfredsställande behörighetsreglerna, söka tillskapa en så pass god ordning för betalningsföreläggande som med denna utgångspunkt överhuvud taget kan åstadkommas. Man har då att välja mellan att förlägga förfarandet till de allmänna domstolarna eller att anknyta detsamma till arbetsdomstolen. Vad i promemorian anförts till stöd för det förstnämnda alternativet finner styrelsen till alla delar övertygande. Om ock under beklagande av att behörighetsreglerna icke möjliggöra en lämpligare lösning av frågan, vill styrelsen därför i princip tillstyrka det i promemorian framlagda förslaget.

Naturligtvis är det icke svårt att påvisa, att förslaget är förknippat med åtskilliga olägenheter. Det är emellertid styrelsens uppfattning, att olägenheter na skulle bli än större, om man sökte att med nu gällande behörighetsregler förlägga förfarandet till arbetsdomstolen.

Vad beträffar lagförslagets detaljer anför *landsorganisationen*:

Enligt lagsökningslagen får betalningsföreläggande icke användas, då skriftliga bevis åberopas för fordringen: fordringsägaren är då hänvisad till lagsökning (eller process). Det framgår ej av utredningsmannens promemoria huruvida det föreslagna förfarandet avses vara underkastat samma begränsning. Av lagtexten kan någon sådan ej utläsas: vad hänvisningen i 7 § i detta avseende kan innebära är oklart. Landsorganisationen finner också att det skulle vara oegentligt att göra undantag för på skriftliga fordringsbevis grundade krav — för lagsökningslagens ifrågavarande begränsning finns knappast något hållbart stöd. Med hänsyn till den åtskillnad, som sistnämnda lag nu likväl genomfört, kan det måhända vara på sin plats att i den av utredningsmannen föreslagna lagen uttryckligen anges att det där avsedda förfarandet må anlitas, evad fordringen är grundad på skriftligt bevis eller icke.

Landsorganisationen avstyrker bestämmelsen att beslut, varigenom allmän underrätt hänvisat sökanden till arbetsdomstolen, skall kunna överklagas till hovrätten. Genom en dylik fullföljdsrätt skulle gäldenären enligt landsorganisationen i många fall kunna förhindra sökanden att i eventuellt följande konkurs göra fordringen gällande med förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken. Att detta sökandens intresse ej beaktats vid det vanliga förfaran-

det enligt lagsökningslagen ansåge landsorganisationen icke vara tillräckligt skäl att bortse från detsamma även då det gällde en lagstiftning, som utslutande avsåge arbetslön och semesterersättning, d. v. s. just enligt 17 kap. 4 § handelsbalken förmånsberättigade fordringar.

Advokatsamfundets styrelse har anmärkt, att de i 2 § i utredningsmannens lagförslag upptagna bestämmelserna i och för sig icke syntes nödvändiga för att systemet skulle fungera.

Styrelsen tillägger:

Härtill kommer, att förslaget lämnar rum för tvekan, huruvida det är meningen att organisationerna även i mål vid allmän domstol skola intaga partsställning och sålunda t. ex. kunna förpliktas att såsom part ersätta rättegångskostnaderna — eller om det endast är avsett att förläna organisationerna legal behörighet att i rättegången företräda parten. Det är vidare oklart, om behörighetsregeln är avsedd att gälla även vid fullföljd av talan till högre instans. Slutligen lär det knappast kunna förutsättas, och det vore enligt styrelsens mening icke heller önskvärt, att domstolarna skulle underlåta att utkräva bevisning om medlemskapet eller avstå från att fordra behörighetshandlingar för den funktionär, som företräder organisationen. Behörighetsfrågan ordnas då enklast genom fullmakt från vederbörande medlem. Med hänsyn till vad sålunda anförts vill styrelsen förorda, att 2 § får utgå ur förslaget.

Departementschefen.

Såsom utredningsmannen anført förekommer det ej sällan, att arbetsgivare på grund av bristande betalningsförmåga eller av oordentlighet underlåta att betala intjänad arbetslön, semesterlön eller semesterersättning och att därför arbetstagaren behöver en dom såsom exekutionstitel, ehuru någon egentlig tvist om riktigheten av hans fordran icke föreligger. Om något bestridande av kravet ej är att vänta, vilket arbetstagaren i flertalet fall torde kunna med ganska stor säkerhet på förhand bedöma, erhålles en sådan exekutionstitel snabbast och billigast genom det förfarande med betalningsföreläggande (handräckning) som anvisas i lagsökningslagen. Skulle gäldenären likväl bestrida kravet, kan målet — om borgenären så önskar — smidigt övergå till vanlig rättegång vid samma domstol, som handlagt ansöknigen om betalningsföreläggande.

Denna utväg ställer sig emellertid av skäl, som i promemorian närmare utvecklats, icke lika lätt tillgänglig för den händelse att det arbetsavtal varom fråga är regleras av ett kollektivavtal, i det att tvist om anspråket då skall upptagas av arbetsdomstolen. Jag anmärker i detta sammanhang, att de av utredningsmannen påtalade skiljaktigheterna mellan behörighetsreglerna i lagen om arbetsdomstol och semesterlagen torde sakna större praktisk betydelse, om — såsom arbetsdomstolen i vissa avgöranden (jämför dess domar nr 155/1941 och nr 79/1942) antagit och jämväl i promemorian förutsetts — semesterrätten anses grundad på vederbörande kollektivavtal och icke på lag, så snart kollektivavtalet innehåller åtminstone en hänvisning till semesterlagens bestämmelser. Då det alldeles övervägande antalet kollektivavtal torde innehålla antingen en sådan hänvisning eller också mera utförliga regler om semester, är det tydligt att arbetsdomstolens behörighet i

mål om semester i regel bestämmas av 11 § lagen om arbetsdomstol och ej av 26 § semesterlagen. Kollektivavtalsbundna arbetstagares krav på semesterlön eller semesterersättning skola alltså i regel icke upptagas av arbetsdomstolen, med mindre tvist om kollektivavtalet föreligger. Ostridiga krav höra under allmän domstol.

Det säger sig emellertid självt, att behovet av ett förenklat rättegångsförfarande i mål om arbetslön och semester är minst lika stort i sådana fall då arbetsavtalet är kollektivavtalsreglerat som eljest. Om detta behov skall kunna effektivt tillgodoses över hela linjen, lär det vara ofrånkomligt att undanröja den oklarhet som råder med avseende å frågan vid vilken domstol betalningsföreläggande må sökas för kollektivavtalsbestämda fordringar. Detta torde icke med fördel kunna ske utan att en lagstiftning i ämnet kommer till stånd. Lösningen av problemet kan därvid tänkas ske efter någondera av två olika linjer, antingen på det sättet att betalningsföreläggande för dylika fordringar må sökas vid allmän domstol eller så att ett förfarande med betalningsföreläggande införes vid arbetsdomstolen.

I valet mellan dessa båda alternativ tvekar jag icke att på de skäl utredningsmannen anfört biträda det förra. Betalningsföreläggande för fordran på arbetslön, som grundas på bestämmelse i kollektivavtal, bör alltså kunna utverkas vid allmän underrätt, utan hinder av att tvist om anspråket hör till arbetsdomstolen. Likaledes bör allmän underrätt vara behörig att upptaga ansökan om betalningsföreläggande för fordran på semesterlön eller semesterersättning enligt semesterlagen, ändå att borgenärens arbetsavtal är reglerat av kollektivavtal och talan förty enligt 26 § semesterlagen eljest skolat väckas vid arbetsdomstolen. Bestämmelser härom ha intagits i 1 § i ett inom departementet utarbetat lagförslag i ämnet. Stadgandet har fått sådan avfattning, att tvekan ej skall behöva råda om att det omfattar även krav på semesterlön eller semesterersättning enligt lagen den 29 juni 1946 om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete.

Vad beträffar landsorganisationens uttalande att förfarandet med betalningsföreläggande för fordran på arbetslön, semesterlön eller semesterersättning borde få anlitas, evad fordringen vore grundad på skriftligt bevis eller icke, vill jag allenast anmärka, att det torde vara mycket sällsynt att dylik fordran direkt dokumenteras i ett skriftligt bevis. Grunden för fordringen lär i regel vara antingen det mellan parterna gällande arbetsavtalet eller lagens stadgande. Dock kan det givetvis tänkas, att en av arbetsgivaren underskriven handling ger ledning vid bestämmande av fordringens storlek. Jag syftar härvid på exempelvis dagsverkslistor, mätninginstrument och semesterkort. Förhandenvaron av en sådan handling lär emellertid icke betaga borgenärens möjligheten att utverka betalningsföreläggande för utfående av fordringen.

Den lösning av behörighetsproblemet som här valts bygger på antagandet att betalningsföreläggande för fordran på arbetslön, semesterlön eller semesterersättning i praktiken icke kommer att sökas i andra fall än som vanliga inkassokrav. Givetvis kan det dock inträffa, att en borgenär felbedömer

situationen och att det följaktligen visar sig att gäldenären bestrider kravet. Enligt utredningsmannens förslag skulle, om kravet bestredes och tvisten vore av beskaffenhet att prövas av arbetsdomstolen, ansökningen genom formligt beslut av underrätten avvisas och sökanden hänvisas att genom stämning i vanlig ordning draga tvisten under arbetsdomstolens prövning.

Det synes icke av utredningsmannens förslag fullt tydligt framgå, vid vilket skede av förfarandet ett dylikt avvisningsbeslut skulle meddelas. Detta spörsmål får sin praktiska betydelse därigenom att, såsom utredningsmannen också påpekat, det naturligen kan tänkas att gäldenären bestrider ansökningen utan angivande av skäl och att ledning i så fall saknas för bedömande av behörighetsfrågan. Härtill kommer emellertid att, även om gäldenären mer eller mindre utförligt motiverar sitt bestridande, den skriftliga proceduren likväl knappast synes ägnad att alltid giva ett tillfredsställande underlag för avgörande av de långt ifrån lättlösta kompetensproblem, vilka här kunna uppstå. Såsom ett exempel på de svårigheter som möta kan nämnas, att arbetsdomstolen icke anses vara behörig endast på den grund, att det för tvistens avgörande är nödvändigt att ingå i bedömande av ett kollektivavtal, utan att det därjämte fordras att kollektivavtalet på arbetarsidan slutits av en organisation, vari arbetstagaren är medlem. Detta innebär, att om — såsom icke sällan inträffar — en arbetsgivare överenskommit med de arbetare, som äro anställda hos honom, att ett gällande kollektivavtal skall tillämpas mellan dem, utan att denna överenskommelse träffats med en arbetarorganisation, tvister i anledning av uppgörelsen höra under allmän domstol. Beträffande det fallet att ett kollektivavtal gäller på en arbetsplats men arbetsgivaren förutom medlemmar i den avtalslutande arbetarorganisationen sysselsätter jämväl andra arbetare, må vidare nämnas att de utomstående arbetarna, vilka ju icke äro bundna av kollektivavtalet, ej vid arbetsdomstolen kunna resa krav på tillämpning av detta. Även om det enskilda arbetsavtal som föreligger mellan arbetsgivaren och de utomstående arbetarna kan anses ha till innebörd, att kollektivavtalets normer skola tillämpas jämväl för deras del, ankommer det på allmän domstol att pröva de utomstående arbetarnas krav (jämför Arbetsdomstolens domar 1941 nr 123 och NJA 1933 s. 147).

Av det sagda torde framgå att det i regel icke är möjligt att utan en närmare undersökning avgöra, huruvida en tvist hör under arbetsdomstolen eller allmän domstol. I allmänhet lär det därvid vara nödvändigt att höra parterna mot varandra. Utredningsmannen synes förmena, att en sådan kontradiktorisk förhandling skulle kunna framtvingas vid sammanträde enligt 23 § nya lagsökningslagen. Det är emellertid att märka, att dylikt sammanträde icke kan komma till stånd med mindre än att borgenären begär det. Vidare må framhållas att det förfarande som anvisas i nämnda stadgande enligt motiven till stadgandet ej bör komma till användning, om det kan förutses att kravet är av mera invecklad beskaffenhet eller kräver närmare utredning.

På grund av vad sålunda anförts har jag kommit till den uppfattningen att underrätten icke bör taga ställning till frågan, huruvida den själv eller arbetsdomstolen är behörig, förrän målet med anledning av gäldenärens be-

stridande hänskjutits till rättegång. Detta innebär till en början, att kompetensfrågan givetvis icke aktualiseras i andra fall än då ansöknings om betalningsföreläggande bestrides. Vidare blir följden, att behörighetsfrågan icke behöver avgöras endast därför att gäldenären bestrider ansöknings utan först om målet hänskjutes till rättegång. Den för behörighetsfrågans avgörande erforderliga utredningen kan då förebringas under förberedelsen i rättegången vid den allmänna underrätten. Visar det sig därvid, att tvisten är av beskaffenhet att skola prövas av arbetsdomstolen, synes det mig vara den smidigaste lösningen att förordna, att underrätten då skall överlämna handlingarna i målet till arbetsdomstolen, att klagan över beslut härom ej må föras samt att arbetsdomstolen, om den för sin del finner sig icke vara behörig att upptaga målet, skall visa målet åter till den rätt varifrån det kommit (2 § första och tredje styckena). Vidare bör föreskrivas att arbetsdomstolens avgörande i kompetensfrågan skall vara bindande (2 § tredje stycket). Med den sålunda föreslagna anordningen vinnes den av landsorganisationen eftersträfvade fördelen, att borgenären icke behöver riskera att gäldenären söker förhåla ett avgörande genom att överklaga ett av underrätten meddelat beslut att tvisten hör under arbetsdomstolen.

Det må framhållas, att den allmänna underrätten kan vara behörig att pröva viss del av arbetstagarens anspråk men icke återstoden. Enligt arbetsdomstolens praxis i mål om semester gäller sålunda, att arbetsdomstolen är behörig domstol för allenast den del av anspråket som hänför sig till tid, då kollektivavtal gällt eller gäller, under det att anspråket i övrigt anses falla under allmän domstols prövning. Även i andra fall kan det tänkas, att underrätten dömer över viss del av anspråket men överlämnar en annan del att prövas av arbetsdomstolen.

Departementsförslaget innebär att, sedan målet väl hänskjutits till rättegång, detsamma helt eller delvis skall kunna utan särskild stämning övergå från den allmänna underrätten till arbetsdomstolen. Nu är emellertid att märka, att medlem av förening, som slutit kollektivavtal, enligt 13 § första stycket lagen om arbetsdomstol icke själv kan väcka talan vid arbetsdomstolen, med mindre han visar att föreningen undandrager sig att tala å hans vägnar. Om stadgandet i 2 § av utredningsmannens förslag bibehölles, skulle den av mig föreslagna anordningen i praktiken ej behöva komma i konflikt med nyssnämnda talerätsregel, eftersom man då kunde antaga att ansökan om betalningsföreläggande i regel gjordes av arbetarorganisationen och ej av arbetaren själv. Den kritik som riktats mot utredningsmannens förslag i berörda del synes mig emellertid i huvudsak befogad, och jag har därför ansett mig icke böra upptaga nämnda stadgande i departementsförslaget. Detta medför att den enskilde fackföreningsmedlemmen kommer att stå som kärande i målet, när detta överlämnas till arbetsdomstolen. Med hänsyn till stadgandet i 13 § första stycket lagen om arbetsdomstol har därför i 2 § andra stycket i departementsförslaget föreskrivits, att arbetsdomstolen skall förelägga borgenären att visa, huruvida den organisation han tillhör vill föra hans talan eller undandrager sig detta. Givet är att organisationen, om denna

övertager borgenärens talan, inträder i rättegången såsom part i borgenärens ställe. För att vinna överensstämmelse med regeln i 13 § andra stycket lagen om arbetsdomstol har vidare föreskrivits, att om i målet åberopat kollektivavtal slutits av förening, vari gäldenären är eller varit medlem, även föreningen skall instämmas att svara i målet vid arbetsdomstolen.

Om målet av arbetsdomstolen återförvisas till allmän underrätt, bör den ursprungliga partsställningen anses återupplivad därstädes. Återförvisningsbeslutet innebär tydligen att förening å arbetsgivarsidan skiljes från målet.

Innan arbetsdomstolen påbörjar förberedelsen i dit hänvisat mål, bör den förelägga parterna att — därest så icke redan skett — snarast möjligt fullgöra i vederbörande kollektivavtal eventuellt föreskriven förhandlingsskyldighet.

Departementsförslaget innebär, att part som en gång valt att hänskjuta ett mål till rättegång icke kan förhindra att målet överlämnas till arbetsdomstolen, om denna finnes vara rätt forum. För den gäldenär, som bemött en ansökan om betalningsföreläggande med invändningen att en tvist om kollektivavtal föreläge, kan ett sådant resultat icke verka överraskande. Däremot kunde mot förslaget i denna del måhända riktas den invändningen, att borgenären icke räknat med en sådan utveckling. Det kunde sålunda göras gällande, att det vore *en* sak att processa vid den allmänna underrätten men en annan sak att föra talan vid arbetsdomstolen. Mot ett sådant resonemang kan emellertid i sin tur invändas att borgenären, innan han beslutar sig för att låta målet gå till rättegång, i regel torde ha möjlighet att genom underhandsförfrågan hos gäldenären få veta huruvida gäldenärens bestridande av kravet har med tolkningen av ett föreliggande kollektivavtal att göra. I sista hand kan ju borgenären dessutom återkalla sin talan. Visserligen gäller då enligt 13 kap. 5 § nya RB, att gäldenären likväl kan påyrka att målet prövas. Men denna möjlighet lärer väl gäldenären knappast utnyttja i onödan.

Med hänsyn till den utformning departementsförslaget fått är det tydligt, att 5 § i utredningsmannens förslag blir överflödig.

Stadgandena i 3 och 4 §§ departementsförslaget motsvara 4 och 6 §§ respektive 7 § i utredningsmannens förslag.

Med hänsyn till avfattningen av semesterlagens forumregel anser jag i likhet med landsorganisationen det påkallat att i semesterlagen intaga en hänvisning till förevarande lag.

Lagen bör träda i kraft samma dag som nya rättegångsbalken eller den 1 januari 1948.

I enlighet med vad i det föregående anförts ha inom justitiedepartementet upprättats förslag till

- 1) lag angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol;
- 2) lag om betalningsföreläggande för vissa fordringar på arbetslön m. m.;
och
- 3) lag angående ändrad lydelse av 26 § lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Åke Mossler.

Förslag

till

Lag**angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol.**

Härigenom förordnas *dels* att 5, 6, 8, 10 och 13 §§ lagen den 22 juni 1928 om arbetsdomstol skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives *dels ock* att lagen från och med 16 § skall erhålla den lydelse som angives i det följande.

5 §.

Ledamot eller ersättare, som avses i 4 §, skall vara svensk medborgare och hava uppnått tjugufem års ålder. Ej må befattningen utövas av den, som är omyndig eller i konkurstillstånd.

6 §.

Har ledamot — — — av Konungen.

Avgår sådan — — — motsvarande tillämpning.

Har någon såsom ordförande eller ledamot övervarit huvudförhandling eller deltagit i förrättning enligt 10 § andra stycket, men avgår han, innan målet blivit avgjort, vare han det oaktat skyldig att tjänstgöra vid fortsatt behandling av målet.

8 §.

Innan någon tager säte i arbetsdomstolen, skall han hava avlagt domared eller, med Konungens tillstånd, sådan försäkran på heder och samvete, varom i 4 kap. 11 § andra stycket rättegångsbalken sägs.

10 §.

Arbetsdomstolen vare — — — sägs föreligger.¹

Besiktning å — — — för arbetarsidan.

Handläggning, som ej sker vid huvudförhandling eller förrättning enligt andra stycket och som icke heller innefattar måls avvisande, ankommer på ordföranden. Sådan handläggning må ock enligt ordförandens uppdrag ombesörjas av lagfaren tjänsteman vid domstolen, som den därtill förordnat.

¹ Jfr prop. nr 45/1947.

13 §.

Förening, som slutit kollektivavtal, äge vid arbetsdomstolen väcka och utföra talan för den som är eller varit medlem i föreningen; och må denne själv ej kära, med mindre han visar, att föreningen undandrager sig att tala å hans vägnar. Vad som finnes stadgat om part med hänsyn till jävsförhållande, personlig inställelse, hörande under sanningsförsäkran och andra frågor som röra bevisningen skall ock gälla den för vilken förening kärar.

Vill någon — — — sin talan.

Har förening — — — deras medlemmar.

Om förfarandet vid arbetsdomstolen.

16 §.

Den som vill väcka talan vid arbetsdomstolen har att hos domstolen göra skriftlig ansökan om stämning å motparten. I stämningsansökan skall käranden uppgiva de omständigheter varå han grundar sin talan, uppställda efter sitt sammanhang, så ock det yrkande han framställer. Vid ansökan bör käranden i huvudskrift eller besannad avskrift foga de skriftliga bevis som innehavas av honom.

Förekommer ej anledning att avvisa ansökan, skall domstolen utfärda stämning å svaranden att svara å käromålet.

17 §.

Stämningen skall jämte stämningsansökan och därvid fogade handlingar delgivas svaranden.

Delgivningen skall ske genom domstolens försorg; dock må domstolen, om det finnes lämpligt, förelägga käranden att verkställa delgivningen.

Vad i andra stycket stadgas äge motsvarande tillämpning, när delgivning i rättegången eljest skall ske.

18 §.

Utfärdas stämning, skall förberedelse i målet äga rum. Förberedelsen skall vara skriftlig, om icke domstolen finner muntlig förberedelse vara lämpligare och parts inställelse kunna ske utan oskäligen kostnad eller synnerlig olägenhet.

Domstolen äger förelägga part vid vite att fullgöra vad han har att iakttaga under förberedelsen.

19 §.

Försummar part att vid skriftlig förberedelse inkomma med svaromål eller annan infordrad skrift eller uteblir part från sammanträde för muntlig förberedelse, må domstolen ändock vidtaga åtgärder för fortsatt förberedelse, om detta kan antagas vara till gagn för målets utredning. I annat fall skall domstolen utan hinder av partens utevaro eller försummelse utsätta målet till huvudförhandling.

20 §.

Sedan förberedelsen avslutats, skola parterna kallas till huvudförhandling. Part vare skyldig att infinna sig personligen, om hans närvaro finnes erforderlig för utredningen.

21 §.

Domstolen äger, om det finnes erforderligt, självmant föranstalta om bevisning. Dock må domstolen ej utan framställning av part höra vittne, som ej förut hörts på parts begäran, om det icke finnes påkallat med hänsyn till avgörandets betydelse utöver det mål, varom är fråga.

22 §.

Uteblir part från sammanträde för huvudförhandling, äge domstolen ändock på yrkande av tillstädeskommen part företaga målet till förhandling och avgörande. Erinran härom skall intagas i kallelsen till sammanträdet. Framställes ej sådant yrkande som nyss sagts, skall målet avskrivast.

23 §.

Uppskjutes påbörjad huvudförhandling, skall målet återupptagas till slutlig handläggning så snart ske kan; och må därvid fortsatt huvudförhandling äga rum, ändå att längre tid än två veckor förflutit från den tidigare handläggningens slut.

24 §.

I protokoll vid huvudförhandling vare ej nödigt att anteckna utsaga av vittne eller sakkunnig eller av part under sanningsförsäkran.

25 §.

Domstolen bestämmer i vilken ordning omröstning till dom eller beslut skall äga rum.

Särskild omröstning må icke företagas rörande sådana omständigheter som var för sig äro av omedelbar betydelse för utgången.

26 §.

Dom skall meddelas så snart ske kan, sedan huvudförhandlingen avslutats.

Domen skall underskrivas av dem som deltagit i avgörandet. Utskrifter av domen, å domstolens vägnar underskrivna av ordföranden, skola samma dag som domen meddelas genom ordförandens försorg med posten utsändas till parterna. Äro flera parter å samma sida, må gemensam utskrift sändas till en av dem. Särskild underrättelse om tiden och sättet för domens meddelande erfordras ej.

Vad i denna paragraf stadgas om dom äge motsvarande tillämpning i fråga om slutligt beslut.

27 §.

Beträffande rättegångskostnad äge domstolen förordna, att vardera parten skall bära sin kostnad jämväl då den tappande parten med hänsyn till målets beskaffenhet haft skälig anledning att få tvisten prövad av domstol.

Skyldighet för flera medparter att ersätta rättegångskostnad skall fördelas mellan dem efter vad som finnes skäligt med hänsyn till deras förhållande till saken och rättegången.

28 §.

Angående rättegången vid arbetsdomstolen skall i övrigt i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad i rättegångsbalken eller eljest finnes stadgat beträffande rättegång vid rådhusrätt i mål, där förlikning om saken är tillåten.

Särskilda bestämmelser.

29 §.

Vite, vartill någon blivit fälld för underlåtenhet att fullgöra arbetsdomstolens dom, må ej förvandlas.

30 §.

Parterna äga utan avgift erhålla utskrift av arbetsdomstolens dom och protokoll.

31 §.

Åtal mot ordförande eller ledamot i arbetsdomstolen för ämbetsbrott skall upptagas av högsta domstolen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948; därvid gälle i tillämpliga delar vad i lagen om införande av nya rättegångsbalken finnes föreskrivet.

F ö r s l a g

till

L a g

om betalningsföreläggande för vissa fordringar på arbetslön m. m.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

För fordran på arbetslön som grundas på bestämmelse i kollektivavtal må betalningsföreläggande, utan hinder av att tvist om anspråket hör till arbetsdomstolen, sökas vid allmän underrätt.

Betalningsföreläggande må ock sökas vid allmän underrätt för fordran på semesterlön eller semesterersättning enligt lag, ändå att arbetsavtalet är reglerat av kollektivavtal och talan förty eljest skolat väckas vid arbetsdomstolen.

2 §.

Bestrider gäldenären ansökningen och har målet med anledning härav hänskjutits till rättegång, skall målet överlämnas till arbetsdomstolen, om tvisten finnes vara av beskaffenhet att skola prövas av denna; och må klagan över beslut härom ej föras.

Arbetsdomstolen skall förelägga borgenären att visa, huruvida förening, som i 13 § första stycket lagen om arbetsdomstol sägs, vill föra borgenärens talan eller undandraget sig detta. Har i målet åberopat kollektivavtal slutits av förening, vari gäldenären är eller varit medlem, skall denna instämmas att jämte gäldenären svara i målet vid arbetsdomstolen.

Finner arbetsdomstolen sig icke vara behörig, skall den visa målet åter till den rätt som överlämnat detsamma. Har sådan återförvisning skett, må frågan huruvida målet hör under arbetsdomstolen ej ånyo upptagas.

3 §.

Talan i mål som enligt 2 § överlämnats till arbetsdomstolen skall anses väckt vid denna, när ansökningen om betalningsföreläggande gjordes hos den allmänna underrätten.

Har allmän underrätt i mål om betalningsföreläggande å ansökningen tecknat bevis att utmätning må äga rum och vill gäldenären söka återvinning, skall han, såframt tvisten är av beskaffenhet att skola prövas av arbetsdomstolen, dit ingiva ansökan om stämning inom tid som sägs i 35 § första stycket lagsökningslagen.

4 §.

Beträffande förfarandet vid allmän underrätt i mål som avses i denna lag skall i övrigt lända till efterrättelse vad i lagsökningslagen finnes föreskrivet, där det är tillämpligt.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 26 § lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester.

Härigenom förordnas, att 26 § lagen den 29 juni 1945 om semester skall erhålla följande ändrade lydelse.

26 §.

Mål, som avse tillämpningen av denna lag, upptagas och avgöras av allmän domstol; dock skola mål beträffande arbetstagare, vilkas arbetsavtal regleras av kollektivavtal, anhängiggöras vid arbetsdomstolen. Att betalningsföreläggande för fordran på semesterlön eller semesterersättning enligt lag må sökas vid allmän underrätt jämväl om arbetsavtalet regleras av kollektivavtal, därom är särskilt stadgat.

I fråga — — — lag sägs.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948.

Bilaga A.

Utredningsmannens förslag till lag om ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol.

Härigenom förordnas *dels* att 5, 6, 8, 10 och 13 §§ lagen den 22 juni 1928 om arbetsdomstol skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives *dels ock* att 16—29 §§ i lagen med därtill hörande rubriker skola ersättas med nya paragrafer, betecknade nr 16—32, vilka med tillhörande rubriker skola hava följande lydelse.

5 §.

Ledamot eller ersättare, som avses i 4 §, skall vara svensk medborgare och hava uppnått tjugufem års ålder. Ej må befattningen utövas av den, som är omyndig eller försatt i konkurstillstånd.

6 §.

Har ledamot ——— av Konungen.

Avgår sådan ——— motsvarande tillämpning.

Har ordförande, ledamot eller ersättare övervarit huvudförhandling eller deltagit i förrättning enligt 10 § andra stycket, men avgår han, innan målet blivit avgjort, vare han skyldig att även därefter tjänstgöra vid fortsatt behandling av målet.

8 §.

Innan någon tager säte i arbetsdomstolen, skall han hava avlagt domared eller, med Konungens tillstånd, sådan försäkran på heder och samvete, varom i 4 kap. 11 § andra stycket nya rättegångsbalken sägs.

10 §.

Arbetsdomstolen vare ——— vardera sidan.

Besiktning å ——— för arbetarsidan.

Handläggning, som ej sker vid huvudförhandling eller förrättning enligt andra stycket och som icke heller innefattar måls avvisande, ankommer på ordföranden eller lagkunnig tjänsteman vid domstolen, som ordföranden därtill förordnat.

13 §.

Förening, som slutit kollektivavtal, äger vid arbetsdomstolen väcka och utföra talan för den, som är eller varit medlem i föreningen; och må denne själv ej kära, med mindre han visar, att föreningen undandrager sig att tala å hans vägnar. Den, för vilken förening kärar, skall dock betraktas såsom part, såvitt angår personlig inställelse, hörande under sanningsförsäkran, jävsförhållande och andra dylika frågor.

Vill någon ——— sin talan.

Har förening ——— deras medlemmar.

Om förfarandet vid arbetsdomstolen.

16 §.

Den som vill anhängiggöra talan vid arbetsdomstolen har att hos domstolen göra skriftlig ansökan om stämning å motparten. I stämmningsansökan skall kåranden uppgiva de omständigheter, varå han grundar sin talan, uppställda efter sitt sammanhang, och det yrkande han framställer. Vid ansökan bör kåranden i huvudskrift eller besannad avskrift foga de skriftliga bevis, som innehavas av honom.

Förekommer ej anledning att avvisa ansökan, skall domstolen utfärda stämning å svaranden att svara å käromålet.

17 §.

Stämningen skall jämte stämmningsansökan och därvid fogade handlingar delgivas svaranden.

Delgivningen skall ske genom domstolens försorg; dock må domstolen, om det finnes lämpligt, förelägga kåranden att verkställa delgivningen. Delgivning genom domstolens försorg sker genom posten i den därom stadgade ordningen. Om det finnes utan olägenhet kunna ske, äger domstolen låta verkställa delgivningen genom handlingarnas överlämnande med bud eller översändande i vanligt brev. I nämnda fall gäller mottagarens skriftliga erkännande av delgivningen såsom fullt bevis därom.

Vad i andra stycket stadgas äge motsvarande tillämpning, när delgivning i rättegången eljest skall ske.

18 §.

Utfärdas stämning, skall förberedelse i målet äga rum. Förberedelsen skall vara skriftlig, om icke domstolen med hänsyn till målets beskaffenhet finner muntlig förberedelse lämpligare och parts inställelse kan antagas äga rum utan oskäligen kostnad eller synnerlig olägenhet. Domstolen äge förordna, att skriftlig förberedelse skall fortsättas genom muntlig förhandling och muntlig förberedelse genom skriftväxling.

För fullgörande av vad part har att iakttaga under förberedelsen må domstolen förelägga vite.

19 §.

Försummar part att vid skriftlig förberedelse inkomma med svaromål eller annan infordrad skrift eller uteblir part från sammanträde för muntlig förberedelse, må domstolen ändå vidtaga åtgärder för fortsatt förberedelse, om detta kan antagas vara till gagn för målets utredning. I annat fall skall domstolen utan hinder av försummelsen eller uteblivandet utsätta målet till huvudförhandling.

20 §.

Sedan förberedelsen avslutats, skola parterna kallas till huvudförhandling. Part skall föreläggas att infinna sig personligen, om hans närvaro finnes vara erforderlig för utredningen.

21 §.

Domstolen äger, om det finnes erforderligt, självant meddela föreläggande om företeende av skriftligt bevis, inkalla vittnen och i övrigt föranstalta om bevisning.

22 §.

Uteblir part från huvudförhandlingen, skall målet det oaktat företagas till avgörande. Erinran härom skall intagas i kallelsen till förhandlingen.

23 §.

Har huvudförhandling påbörjats, men finnes uppskov oundgängligen erforderligt för utredningen, skall fortsatt huvudförhandling äga rum så snart ske kan.

Hava de ledamöter, som vid målets återupptagande sitta i domstolen, ej övervarit den tidigare handläggningen, skall målet upptagas till ny huvudförhandling. Härvid vare ej erforderligt att ånyo upptaga bevis, som upptagits vid tidigare tillfälle, såframt förnyat upptagande kan antagas vara utan betydelse eller skulle medföra oskäligen kostnad eller synnerlig olägenhet.

24 §.

I protokoll vid huvudförhandling vare ej erforderligt att anteckna utsaga av vittne, sakkunnig eller part under sanningsförsäkrän.

25 §.

När huvudförhandling ägt rum, skall överläggning till dom hållas å samma eller sist å nästa helgfria dag.

Yppas vid överläggning till dom eller beslut skiljaktiga meningar, skola domstolens ledamöter vid omröstningen yttra sig i den ordning ordföranden bestämmer.

Ej vare erforderligt att inom domstolen verkställa särskild omröstning beträffande varje omständighet, som i fråga om ett och samma käromål är av omedelbar betydelse för utgången.

26 §.

Domen skall i första hand grundas å vad vid huvudförhandlingen förekommit. Dock må domstolen till grund för domen lägga jämväl andra i målet förebragta omständigheter.

27 §.

Dom skall uppsättas särskilt och underskrivas av dem, som deltagit i avgörandet.

Domen skall meddelas så snart ske kan, sedan huvudförhandlingen avslutats. Har domen ej avkunnats vid något domstolens sammanträde, skall meddelandet ske genom att utskrifter av domen, å domstolens vägnar under-tecknade av ordföranden, med posten översändas till parterna. I sådant fall skall domen anses given den dag, då utskrifterna undertecknas.

Vad i denna paragraf stadgas om dom äge motsvarande tillämpning i fråga om slutligt beslut.

28 §.

Beträffande rättegångskostnad äge domstolen förordna, att vardera parten skall bära sin kostnad jämväl i fall, då den tappande parten med hänsyn till målets beskaffenhet finnes hava haft skäligen anledning att få tvisten prövad av domstol.

Skyldighet för flera medparter att ersätta rättegångskostnad skall fördelas mellan dem efter vad som finnes skäligen med hänsyn till deras förhållande till saken och rättegången.

29 §.

Angående rättegången vid arbetsdomstolen skall i övrigt i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad i nya rättegångsbalken eller eljest finnes stadgat beträffande rättegång vid rådhusrätt i mål, där förlikning om saken är tillåten.

Särskilda bestämmelser.

30 §.

Vite, vartill någon blivit fälld för underlåtenhet att fullgöra arbetsdomstolens dom, må i händelse av bristande tillgång till dess gäldande ej förvandlas till fängelse.

31 §.

Parterna äga utan avgift erhålla utskrift av arbetsdomstolens dom och protokoll.

32 §.

Åtal mot ordförande eller ledamot i arbetsdomstolen för fel eller försumelse i ämbetet skall upptagas av högsta domstolen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948. Lagens bestämmelser skola lända till efterrättelse även för mål, däri stämning utfärdats före ikraftträdandet, i den mån de kunna tillämpas; i övrigt gälle för sådana mål vad i äldre lag stadgas.

Utredningsmannens förslag till lag om betalningsföreläggande för vissa fordringar å arbetslön m. m.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Är arbetstagares arbetsavtal reglerat av kollektivavtal, må för fordran på arbetslön, som grundas på bestämmelse i kollektivavtalet, betalningsföreläggande städse sökas vid allmän underrätt.

Betalningsföreläggande må ock sökas vid allmän underrätt för fordran på semesterlön eller semesterersättning enligt lagen om semester ändå att arbetstagarens arbetsavtal är reglerat av kollektivavtal.

2 §.

Ansökningen om betalningsföreläggande må för borgenärens räkning göras av fackförening, fackförbund eller annan liknande förening av arbetstagare, däri borgenären är medlem. Hänskjutes målet till rättegång vid underrätten, äger föreningen jämväl i rättegången företräda medlemmen.

3 §.

Bestrider gäldenären ansökningen och är tvisten av beskaffenhet att skola prövas av arbetsdomstolen, skall ansökningen avvisas och sökanden hänvi-

sas att genom stämning i vanlig ordning draga tvisten under nämnda domstols prövning. Talan mot beslutet såvitt angår avvisandet må föras genom besvär i hovrätten. Över hovrätts beslut må klagan ej föras.

4 §.

Ingives till arbetsdomstolen ansökan om stämning i målet inom två månader från det ansökningen om betalningsföreläggande avvisades, skall talan i målet anses väckt, då ansökningen om föreläggandet gjordes hos underrätten.

5 §.

I rättegången vid arbetsdomstolen skall denna pröva frågan om kostnaderna i målet om betalningsföreläggandet, såframt ansökan om stämning ingivits inom tid, varom sägs i 4 §.

6 §.

Har i målet om betalningsföreläggande å ansökningen tecknats bevis att utmätning må äga rum och vill gäldenären söka återvinning, skall han, såframt tvisten är av beskaffenhet att skola prövas av arbetsdomstolen, dit ingiva ansökan om stämning inom tid, som sägs i 35 § första stycket lagsökningslagen.

7 §.

Beträffande betalningsföreläggande, varom i denna lag stadgas, skall i övrigt lända till efterrättelse vad i lagsökningslagen finnes föreskrivet, där det är tillämpligt.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 3 april 1947.

Närvarande:

justitieråden LAWSKI,
 GYLLENSWÄRD,
 NISSEN,
 regeringsrådet KUYLENSTIERNA.

Enligt lagrådet den 7 mars 1947 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 7 februari 1947, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

- 1) lag angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol;
- 2) lag om betalningsföreläggande för vissa fordringar på arbetslön m. m.; och
- 3) lag angående ändrad lydelse av 26 § lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn S. Dennemark.

Förslagen föranledde följande yttranden.

1. Förslaget till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1928 om arbetsdomstol.

26 §.

Lagrådet:

Bestämmelsen i tredje stycket synes ha erhållit en alltför vid avfattning. Vad förut i paragrafen är stadgat torde nämligen icke böra äga tillämpning beträffande avskrivningsbeslut, som enligt arbetsdomstolens praxis redovisas i protokollet. På grund härav hemställs, att i anslutning till 17 kap. 12 § nya rättegångsbalken förestämnda bestämmelse måtte erhålla sådan jämkad lydelse att vad i paragrafen stadgas om dom får motsvarande tillämpning å slutligt beslut, om frågans beskaffenhet fordrar det.

30 §.

Lagrådet:

Även om lydelsen av 26 § jämkas i enlighet med vad lagrådet hemställt, är tydligt att jämväl slutligt beslut kan komma att uppsättas särskilt, d. v. s. skilt från protokollet. Exempelvis lärer så bliva fallet, då mål avvisas på grund av rättegångshinder. Med hänsyn härtill torde stadgandet i förevarande paragraf böra kompletteras sålunda att omedelbart efter orden »arbetsdomstolens dom» inskjutas orden »eller slutliga beslut».

2. Förslaget till lag om betalningsföreläggande för vissa fordringar på arbetslön m. m.

2 §.

Justitieråden Gylletuswärd och Nissen samt regeringsrådet Kuylenstierna:

Mot de föreslagna reglerna i denna paragraf synes icke något vara att erinra såvitt avser förhållandet mellan arbetsdomstolen, å ena, samt allmän underrätt och hovrätt, å andra sidan. Emellertid lärer det kunna tänkas inträffa, att beslut om överlämnande av mål till arbetsdomstolen meddelas av högsta domstolen. Det synes då icke kunna komma i fråga att arbetsdomstolen skulle äga visa målet åter till högsta domstolen. Enligt praxis tillkommer det, då två domstolar genom lagakraftägande beslut förklarar sig obehöriga, högsta domstolen att avgöra kompetenskonflikten dem emellan, och denna praxis har för de allmänna domstolarnas del lagfästs i 10 kap. 20 § nya rättegångsbalken. Det kan icke antagas annat än att dylik behörighet tillkommer högsta domstolen även då det gäller arbetsdomstolens kompetensområde. Att för nu ifrågavarande specialfall ge en häremot stridande regel kan icke anses lämpligt och skulle ej heller stå i god överensstämmelse med högsta domstolens i grundlagen givna befogenhet att bevilja resning i mål från arbetsdomstolen. Det hemställles förty, att åt tredje stycket första punkten av denna paragraf gives sådan lydelse, att den blir tillämplig allenast då annan domstol än högsta domstolen överlämnat målet.

Justitierådet Lawski:

Jag är ense med lagrådets övriga ledamöter beträffande den av dem föreslagna kompletteringen av tredje styckets första punkt. Denna komplettering avser att säkerställa en enhetlig rättstillämpning för ett fall, som man hoppas icke skall inträffa, nämligen att högsta domstolen anser en viss typ av mål böra upptagas av arbetsdomstolen, medan denna har en motsatt mening. Nöjer man sig med nämnda komplettering, skulle emellertid den egendomliga konsekvensen uppkomma att, om underrätt eller hovrätt i enlighet med den av högsta domstolen hävdade uppfattningen överlämnade ett mål till arbetsdomstolen, dennas motsatta mening alltid skulle komma att följas, eftersom den då skulle med verkan för samtliga allmänna domstolar återförvisa må-

let, under det att, om underrätt och hovrätt följde arbetsdomstolens åsikt och målet ginge vidare till högsta domstolen, dennas ståndpunkt skulle bli den gällande. Ett dylikt resultat synes mig icke försvarligt. Jag förordar därför, att till andra punkten i tredje stycket fogas orden »av annan domstol än högsta domstolen».

3. Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 26 § lagen den 29 juni 1945 om semester.

Lagrådet:

Detta förslag lämnas utan erinran.

Ur protokollet:

Åke Mossler.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 18 april 1947.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Efter gemensam beredning med chefen för socialdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, lagrådets den 3 april 1947 avgivna utlåtande över de den 7 februari 1947 till lagrådet remitterade förslagen till

- 1) lag angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol;
 - 2) lag om betalningsföreläggande för vissa fordringar på arbetslön m. m.;
- samt
- 3) lag angående ändrad lydelse av 26 § lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester.

Föredraganden anför följande.

De av lagrådet framställda erinringarna vid 26 § tredje stycket och 30 § i förslaget till lag angående ändring i lagen om arbetsdomstol torde böra beaktas. Därutöver synas ett par smärre jämkningar av redaktionell art böra vidtagas i detta förslag.

I anledning av lagrådets hemställan vid 2 § i förslaget till lag om betalningsföreläggande för vissa fordringar på arbetslön m. m. vill jag framhålla, att det i och för sig knappast skulle kunna anses olämpligt att den ståndpunkt, som en specialdomstol av arbetsdomstolens typ intar i en fråga rörande räckvidden av domstolens egen kompetens, städse finge respekteras av allmän domstol. Jag medger dock, att det kunde verka stötande om arbetsdomstolen skulle äga att återförvisa ett mål till högsta domstolen, sedan denna uttryckligen förklarat att just detta mål rätteligen hör under arbetsdomstolen. På grund härav vill jag icke motsätta mig lagrådets hemställan. Däremot finner jag det icke påkallat att vidtaga den ytterligare ändring i förevarande paragraf, som en av lagrådets ledamöter förordat.

Slutligen vill jag begagna tillfället framhålla, att uttrycket arbetslön i 1 § första stycket sistberörda lagförslag givetvis avses skola innefatta även semesterlön och semesterersättning.

Föredraganden hemställer härefter, att de sålunda jämkade förslagen ävensom förslaget till lag angående ändrad lydelse av 26 § lagen den 29 juni 1945 om semester, vilket förslag av lagrådet lämnats utan erinran, måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Lars Nordvall.